

PRAWO HANDLOWE

dla studentów i praktyków

redakcja naukowa

Józef Okolski, Małgorzata Modrzejewska

Józef Okolski, Marek Safjan, Marta Litwińska-Werner
Dominika Wajda, Małgorzata Modrzejewska, Jerzy Modrzejewski
Cezary Wiśniewski, Jacek Krauss, Anne-Marie Weber

PRAWO HANDLOWE

dla studentów i praktyków

redakcja naukowa
Józef Okolski, Małgorzata Modrzejewska

Józef Okolski, Marek Safjan, Marta Litwińska-Werner
Dominika Wajda, Małgorzata Modrzejewska, Jerzy Modrzejewski
Cezary Wiśniewski, Jacek Krauss, Anne-Marie Weber

Stan prawny na 15 lutego 2022 r.
z uwzględnieniem zmian wchodzących w życie 13 października 2022 r.
(Dz.U. z 2022 r. poz. 807)

Recenzent

Dr hab. Joanna Kruczalak-Jankowska, prof. UG

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Autorzy poszczególnych części:

prof. dr hab. Józef Okolski, dr hab. Dominika Wajda – cz. I; cz. II pkt 1.1, 3.2.5, 3.5.2;
cz. VII pkt 4.2.9–4.2.10; cz. IX

prof. dr hab. Marek Safjan – cz. VII pkt 1–3, 4.1.1

dr hab. Marta Litwińska-Werner – cz. II pkt 1.2, 2.3–2.6, 3.6, 4; cz. III; cz. IV;
cz. VII pkt 4.2.1–4.2.6, 4.2.12; cz. VIII

doc. dr Małgorzata Modrzejewska – cz. II pkt 1.3–1.4, 3.7, 5; cz. V; cz. VII pkt 4.2.11

doc. dr Jerzy Modrzejewski – cz. VII pkt 4.2.8

doc. dr Jerzy Modrzejewski, dr Cezary Wiśniewski – cz. II pkt 3.1, 3.2.1–3.2.4,
3.3–3.4, 3.5.1, 3.5.3–3.5.15

dr Jacek Krauss – cz. II pkt 1.5, 2.1–2.2; cz. VII pkt 4.1.2–4.1.3, 4.2.7

dr Anne-Marie Weber – cz. VI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-030-8

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	23
Słowo wstępne	29
Część pierwsza	
Zagadnienia ogólne (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	31
1. Pojęcie i specyfika prawa handlowego	34
2. Źródła prawa handlowego	42
2.1. Krajowe prawo stanowione	43
2.1.1. Akty prawne o charakterze ogólnym	43
2.1.2. Akty prawne o charakterze szczególnym	43
2.2. Prawo zwyczajowe, zwyczaj	45
2.3. Orzecznictwo	47
2.4. Piśmiennictwo	48
2.5. Prawo stanowione przez strony	48
3. Prawo Unii Europejskiej	48
3.1. Uwagi ogólne	48
3.2. Umowy międzynarodowe	49
3.3. Rozporządzenia	50
3.4. Dyrektywy	53
Część druga	
Przedsiębiorcy	55
1. Charakterystyka ogólna	55
1.1. Pojęcie i rodzaje przedsiębiorcy (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	55
1.1.1. Uwagi wstępne	56
1.1.2. Ewolucja pojęcia przedsiębiorcy w polskim prawie po 1989 roku	57
1.1.3. Pojęcie przedsiębiorcy w ustawie – Prawo przedsiębiorców	66
1.1.4. Status prawny wolnych zawodów	67
1.1.5. Specjalne kategorie przedsiębiorców – mikroprzedsiębiorcy, mali i średni przedsiębiorcy	68
1.1.6. Rodzaje przedsiębiorców	68

1.2.	Pojęcie przedsiębiorstwa (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	69
1.2.1.	Uwagi terminologiczne	70
1.2.2.	Składniki przedsiębiorstwa według Kodeksu cywilnego	72
1.2.2.1.	Uwagi wstępne	72
1.2.2.2.	Nazwa przedsiębiorstwa	72
1.2.2.3.	Własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości	74
1.2.2.4.	Prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych	74
1.2.2.5.	Wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne	74
1.2.2.6.	Koncesje, licencje i zezwolenia	75
1.2.2.7.	Patenty i inne prawa własności przemysłowej	76
1.2.2.8.	Majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne	76
1.2.2.9.	Tajemnice przedsiębiorstwa	76
1.2.2.10.	Księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	77
1.2.3.	Ogólna koncepcja przedsiębiorstwa jako przedmiotu	78
1.2.4.	Cechy przedsiębiorstwa jako przedmiotu	79
1.2.5.	Czynności prawne mające za przedmiot przedsiębiorstwo	82
1.2.5.1.	Zbycie i jego skutki	82
1.2.5.2.	Dzierżawa i ustanowienie prawa użytkowania	88
1.2.6.	Problematyka egzekucji z przedsiębiorstwa	88
1.2.7.	Przedsiębiorstwo w upadłości	90
1.3.	Rejestracja i ewidencja przedsiębiorców (<i>Małgorzata Modrzejewska</i>)	91
1.3.1.	Uwagi ogólne	91
1.3.2.	Krajowy Rejestr Sądowy	92
1.3.2.1.	Uwagi wprowadzające	94
1.3.2.2.	Rejestr przedsiębiorców	97
1.3.2.3.	Postępowanie rejestrowe	107
1.3.2.4.	Postępowanie przymuszające	109
1.3.2.5.	Postępowanie o rozwiązanie podmiotu bez przeprowadzania postępowania likwidacyjnego	110
1.3.2.6.	Wpis do Rejestru	111
1.3.2.7.	Skutki ogłoszenia wpisu	114
1.3.3.	Ewidencja działalności gospodarczej	116
1.3.3.1.	Postępowanie ewidencyjne	118
1.3.3.2.	Wpis do CEIDG	119
1.3.3.3.	Odmowa wszczęcia postępowania o wpis do CEIDG	121

1.3.3.4.	Zmiana, sprostowanie i wykreślenie wpisu do CEIDG	122
1.3.3.5.	Zasady publikowania w CEIDG informacji o pełnomocnikach i prokurentach	124
1.3.3.6.	Zasada jawności danych i informacji wpisanych do CEIDG	124
1.3.3.7.	Domniemanie prawdziwości danych wpisanych do CEIDG	125
1.3.3.8.	Punkt Informacji dla Przedsiębiorcy	126
1.4.	Prawo firmowe (<i>Małgorzata Modrzejewska</i>)	127
1.4.1.	Zakres podmiotowy prawa do firmy	129
1.4.2.	Zasady tworzenia firmy	129
1.4.3.	Zasady prawa firmowego	135
1.4.3.1.	Zasada wyłączności firmy	135
1.4.3.2.	Zasada prawdziwości firmy	137
1.4.3.3.	Zasada jedności firmy.....	138
1.4.3.4.	Zasada ciągłości firmy	139
1.4.4.	Ujawnienie firmy w rejestrze	142
1.4.5.	Niezbywalność firmy	142
1.4.6.	Ochrona prawa do firmy	146
1.4.7.	Nazwa przedsiębiorstwa	151
1.5.	Prokura (<i>Jacek Krauss</i>)	153
1.5.1.	Prokura jako specjalny rodzaj pełnomocnictwa	154
1.5.2.	Udzielenie prokury	157
1.5.3.	Zakres umocowania prokurenta	158
1.5.4.	Ograniczenia prokury	159
1.5.5.	Rodzaje prokury	161
1.5.6.	Ujawnienie prokury w rejestrze przedsiębiorców	168
1.5.7.	Wygaśnięcie prokury	168
2.	Spółki osobowe	169
2.1.	Uwagi ogólne (<i>Jacek Krauss</i>)	170
2.2.	Spółka cywilna (wzmianka) (<i>Jacek Krauss</i>)	182
2.2.1.	Charakter umowy	182
2.2.2.	Zobowiązanie do współdziałania	184
2.2.3.	Wspólność łączna	185
2.2.4.	Udział w zyskach i stratach	185
2.2.5.	Reprezentacja spółki cywilnej	186
2.2.6.	Niezmiennosc składu osobowego spółki i zakres dopuszczalnych zmian podmiotowych	186
2.2.7.	Rozwiązanie spółki cywilnej	188
2.3.	Spółka jawna (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	189
2.3.1.	Wprowadzenie – cechy charakterystyczne handlowych spółek osobowych	190

2.3.2.	Spółka jawna jako podmiot prawa	191
2.3.3.	Spółka jawna jako przedsiębiorca	193
2.3.4.	Powstanie spółki jawnej	194
2.3.5.	Założenie spółki jawnej w trybie tradycyjnym	194
2.3.5.1.	Umowa spółki jawnej	194
2.3.5.2.	Elementy treści umowy spółki jawnej	196
2.3.6.	Założenie spółki w trybie S24	199
2.3.7.	Wpis do Rejestru	200
2.3.8.	Odpowiedzialność za zobowiązania	200
2.3.9.	Członkostwo wspólnika w spółce	202
2.3.10.	Prawa majątkowe wspólnika	203
2.3.10.1.	Prawo do zysku	203
2.3.10.2.	Prawo do odsetek	204
2.3.10.3.	Prawo do rozliczenia ze spółką	204
2.3.10.4.	Prawo do kwoty likwidacyjnej	205
2.3.11.	Prawa korporacyjne	206
2.3.11.1.	Prawo reprezentowania spółki	206
2.3.11.2.	Prawo prowadzenia spraw spółki	210
2.3.12.	Zmiana umowy spółki	211
2.3.13.	Zmiany w składzie osobowym	212
2.3.13.1.	Zbycie członkostwa	212
2.3.13.2.	Przystąpienie do spółki	214
2.3.14.	Rozwiązanie spółki	214
2.3.14.1.	Uwagi terminologiczne	214
2.3.14.2.	Przesłanki rozwiązania spółki jawnej	215
2.3.15.	Likwidacja spółki	220
2.4.	Spółka partnerska (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	222
2.4.1.	Ogólna charakterystyka spółki partnerskiej	223
2.4.2.	Charakter prawny spółki partnerskiej	224
2.4.2.1.	Status prawny	224
2.4.2.2.	Status przedsiębiorcy	225
2.4.3.	Powstanie spółki partnerskiej	225
2.4.3.1.	Uwagi wstępne	225
2.4.3.2.	Umowa spółki	226
2.4.3.3.	Wpis do rejestru przedsiębiorców	227
2.4.4.	Firma spółki partnerskiej	228
2.4.5.	Odpowiedzialność za zobowiązania	228
2.4.5.1.	Ogólna konstrukcja odpowiedzialności	228
2.4.5.2.	Zakres przedmiotowy odpowiedzialności	231
2.4.6.	Reprezentacja spółki	232
2.4.6.1.	Reguły ogólne	232
2.4.6.2.	Wykluczenie partnera z reprezentacji	233
2.4.6.3.	Zarząd	234

2.4.7.	Prowadzenie spraw spółki	236
2.4.8.	Rozwiązanie i likwidacja spółki	238
2.5.	Spółka komandytowa (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	239
2.5.1.	Charakterystyka ogólna	240
2.5.2.	Charakter prawny spółki komandytowej	241
2.5.2.1.	Status prawny spółki	241
2.5.2.2.	Status przedsiębiorcy	241
2.5.3.	Powstanie spółki komandytowej	241
2.5.3.1.	Uwagi wstępne	241
2.5.3.2.	Umowa spółki	242
2.5.3.3.	Wpis do rejestru	243
2.5.4.	Firma spółki komandytowej	244
2.5.5.	Odpowiedzialność za zobowiązania	246
2.5.5.1.	Zagadnienia ogólne	246
2.5.5.2.	Odpowiedzialność komplementariusza	246
2.5.5.3.	Odpowiedzialność komandytariusza	246
2.5.5.4.	Sytuacje szczególne – nieograniczona odpowiedzialność komandytariusza za zobowiązania spółki	250
2.5.6.	Zmiany w składzie osobowym	255
2.5.6.1.	Zmiany w osobie komplementariusza	255
2.5.6.2.	Zmiany w osobie komandytariusza	256
2.5.7.	Pozycja prawna komandytariusza w spółce	257
2.5.7.1.	Charakterystyka ogólna	257
2.5.7.2.	Prawo do informacji	258
2.5.8.	Reprezentacja spółki	259
2.5.9.	Prowadzenie spraw spółki	260
2.5.9.1.	Reguły ogólne	260
2.5.9.2.	Sprzeciw komplementariusza	262
2.5.9.3.	Modyfikacja postanowień umowy spółki	263
2.5.9.4.	Powierzenie prowadzenia spraw spółki kilku komplementariuszom	263
2.5.9.5.	Problem tzw. czynności nagłej	264
2.5.9.6.	Upoważnienie komandytariusza do prowadzenia spraw spółki	265
2.6.	Spółka komandytowo-akcyjna (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	265
2.6.1.	Ogólna charakterystyka spółki komandytowo-akcyjnej	266
2.6.2.	Charakter prawny spółki komandytowo-akcyjnej	267
2.6.2.1.	Status prawny	267
2.6.2.2.	Status przedsiębiorcy	267
2.6.3.	Powstanie spółki komandytowo-akcyjnej	268
2.6.3.1.	Uwagi wstępne	268
2.6.3.2.	Statut spółki	268

2.6.3.3.	Wpis do rejestru przedsiębiorców	271
2.6.4.	Majątek spółki	272
2.6.5.	Kapitał zakładowy	274
2.6.6.	Status prawny wspólników	275
2.6.6.1.	Status prawny komplementariusza	275
2.6.6.2.	Status prawny komplementariusza będącego akcjonariuszem	275
2.6.7.	Konstrukcja odpowiedzialności za zobowiązania spółki	276
2.6.7.1.	Założenia ogólne	276
2.6.7.2.	Odpowiedzialność komplementariusza	278
2.6.7.3.	Odpowiedzialność akcjonariusza	278
2.6.8.	Reprezentacja spółki	279
2.6.8.1.	Zasady ogólne	279
2.6.8.2.	Wyłączenie komplementariusza od prawa reprezentacji i pozbawienie go tego uprawnienia	280
2.6.8.3.	Reprezentacja spółki przez akcjonariusza	282
2.6.9.	Prowadzenie spraw spółki	283
2.6.9.1.	Reguły ogólne	283
2.6.9.2.	Pozbawienie komplementariusza prawa do prowadzenia spraw spółki	285
2.6.9.3.	Sposób ukształtowania prowadzenia spraw spółki	286
2.6.10.	Zmiany w składzie osobowym drogą czynności <i>inter vivos</i>	289
2.6.10.1.	Zmiany w składzie komplementariuszy	289
2.6.10.2.	Przystąpienie nowego komplementariusza	292
2.6.10.3.	Wypowiedzenie umowy spółki	293
2.6.11.	Podział zysku	294
3.	Spółki kapitałowe	295
3.1.	Wprowadzenie (<i>Jerzy Modrzejewski, Cezary Wiśniewski</i>)	296
3.2.	Zagadnienia wspólne (<i>Jerzy Modrzejewski, Cezary Wiśniewski</i>)	300
3.2.1.	Wkłady na pokrycie kapitału zakładowego	300
3.2.2.	Spółka w organizacji	307
3.2.3.	Jednoosobowa spółka kapitałowa	309
3.2.4.	Kontrola czynności prawnych	313
3.2.5.	<i>Corporate governance</i> (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	315
3.3.	Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (<i>Jerzy Modrzejewski, Cezary Wiśniewski</i>)	327
3.3.1.	Uwagi wstępne	328
3.3.2.	Procedura tworzenia	328
3.3.3.	Zawarcie umowy spółki	329
3.3.4.	Wniesienie kapitału zakładowego	332
3.3.5.	Ustanowienie władz spółki	333
3.3.6.	Wpis do rejestru przedsiębiorców	334
3.3.7.	Prawa i obowiązki wspólników	334

3.3.7.1.	Uwagi wstępne	334
3.3.7.2.	Uprawnienia majątkowe	336
3.3.7.3.	Uprawnienia o charakterze korporacyjnym	338
3.3.7.4.	Obowiązki wspólników w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością	339
3.3.8.	Zmiany w strukturze podmiotowej	340
3.3.9.	Wyłączenie wspólnika	345
3.3.10.	Władze spółki	346
3.3.10.1.	Uwagi wstępne	346
3.3.10.2.	Zgromadzenie wspólników	346
3.3.10.3.	Zarząd	351
3.3.11.	Nadzór w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością	355
3.3.12.	Rozwiązanie i likwidacja spółki	356
3.3.13.	Odpowiedzialność	358
3.4.	Prosta spółka akcyjna (<i>Jerzy Modrzejewski, Cezary Wiśniewski</i>)	361
3.4.1.	Wprowadzenie	362
3.4.2.	Ogólna charakterystyka prostej spółki akcyjnej	362
3.4.3.	Uzasadnienie wprowadzenia nowej instytucji do polskiego porządku prawnego	363
3.4.4.	Struktura majątkowa prostej spółki akcyjnej	365
3.4.5.	Ochrona wierzycieli prostej spółki akcyjnej	366
3.4.6.	Procedura powstania prostej spółki akcyjnej	368
3.4.7.	Akcje prostej spółki akcyjnej	368
3.4.8.	Organy prostej spółki akcyjnej	370
3.4.8.1.	Uwagi wprowadzające	370
3.4.8.2.	Zarząd	373
3.4.8.3.	Rada nadzorcza	374
3.4.8.4.	Rada dyrektorów	375
3.4.8.5.	Walne zgromadzenie	377
3.4.9.	Jednoosobowa prosta spółka akcyjna	380
3.4.10.	Rozwiązanie i likwidacja prostej spółki akcyjnej	381
3.4.11.	Odpowiedzialność członków organów prostej spółki akcyjnej	382
3.5.	Spółka akcyjna (<i>Jerzy Modrzejewski, Cezary Wiśniewski</i>)	383
3.5.1.	Wprowadzenie	384
3.5.2.	Natura spółki akcyjnej (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	386
3.5.3.	Procedura zawiązywania spółki akcyjnej	396
3.5.3.1.	Uwagi wstępne	396
3.5.3.2.	Sporządzenie statutu i podpisanie go przez założycieli	396
3.5.3.3.	Wniesienie przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie kapitału zakładowego	398
3.5.3.4.	Ustanowienie zarządu i rady nadzorczej	399

3.5.3.5.	Wpis spółki do rejestru	400
3.5.4.	Spółka akcyjna w organizacji	401
3.5.5.	Jednoosobowa spółka akcyjna	402
3.5.6.	Kapitał zakładowy	403
3.5.7.	Akcje	405
3.5.7.1.	Pojęcie akcji	405
3.5.7.2.	Rodzaje akcji	407
3.5.7.3.	Zbycie akcji	411
3.5.7.4.	Pozbawienie akcjonariusza praw udziałowych	411
3.5.8.	Prawa i obowiązki akcjonariuszy	412
3.5.8.1.	Prawa akcjonariuszy	412
3.5.8.2.	Obowiązki akcjonariuszy	420
3.5.9.	Władze spółki akcyjnej	421
3.5.9.1.	Uwagi wstępne	421
3.5.9.2.	Zarząd spółki akcyjnej	421
3.5.9.3.	Rada nadzorcza	427
3.5.9.4.	Walne zgromadzenie	431
3.5.10.	Podwyższenie kapitału zakładowego w spółce akcyjnej	444
3.5.10.1.	Uwagi wstępne	444
3.5.10.2.	Zwykłe podwyższenie kapitału zakładowego	445
3.5.10.3.	Podwyższenie kapitału zakładowego w granicach kapitału docelowego	448
3.5.10.4.	Warunkowe podwyższenie kapitału zakładowego	450
3.5.10.5.	Podwyższenie kapitału zakładowego ze środków spółki	452
3.5.11.	Obniżenie kapitału zakładowego	453
3.5.12.	Umorzenie akcji	456
3.5.12.1.	Uwagi wstępne	456
3.5.12.2.	Sposoby umorzenia akcji	457
3.5.12.3.	Wynagrodzenie z tytułu umorzenia akcji	458
3.5.13.	Akcje własne	459
3.5.14.	Odpowiedzialność	460
3.5.14.1.	Odpowiedzialność cywilnoprawna	460
3.5.14.2.	Odpowiedzialność karnoprawna	463
3.5.15.	Rozwiązanie i likwidacja spółki akcyjnej	464
3.5.15.1.	Rozwiązanie spółki akcyjnej	464
3.5.15.2.	Likwidacja spółki akcyjnej	465
3.6.	Grupa spółek (elementy prawa holdingowego) (Marta Litwińska-Werner)	467
3.6.1.	Pojęcie grupy spółek	467
3.6.1.1.	Uwagi wprowadzające	467
3.6.1.2.	Definicja grupy spółek	469

3.6.2.	Podstawa utworzenia grupy oraz zakończenie uczestnictwa w grupie	472
3.6.2.1.	Utworzenie grupy	472
3.6.2.2.	Ustanie uczestnictwa w grupie spółek	473
3.6.3.	Wiążące polecenie jako kluczowe pojęcie prawa grup spółek ...	474
3.6.3.1.	Uwagi wprowadzające – kwalifikacja prawna wiążącego polecenia	474
3.6.3.2.	Kompetencja do wydania wiążącego polecenia	475
3.6.3.3.	Forma wiążącego polecenia	477
3.6.3.4.	Skutki wydania wiążącego polecenia	477
3.6.4.	Prawo nadzoru i kontroli spółki dominującej	480
3.6.5.	Szczególne uprawnienie spółki dominującej – prawo wykupu	481
3.6.6.	Ochrona określonych podmiotów w ramach grupy spółek	483
3.6.6.1.	Ochrona spółki zależnej	483
3.6.6.2.	Ochrona wspólników mniejszościowych	485
3.6.6.3.	Ochrona wspólników lub akcjonariuszy spółki zależnej	486
3.6.6.4.	Ochrona wierzycieli spółki zależnej	487
3.7.	Łączenie, podział i przekształcanie spółek (Małgorzata Modrzejewska)	488
3.7.1.	Zagadnienia wstępne	492
3.7.2.	Łączenie się spółek	493
3.7.2.1.	Zagadnienia ogólne	493
3.7.2.2.	Łączenie się spółek kapitałowych	495
3.7.2.3.	Transgraniczne łączenie się spółek kapitałowych i spółki komandytowo-akcyjnej	498
3.7.2.4.	Łączenie się z udziałem spółek osobowych	501
3.7.3.	Podział spółek	503
3.7.4.	Przekształcanie spółek	507
3.7.4.1.	Zagadnienia ogólne	507
3.7.4.2.	Przekształcanie spółki osobowej w spółkę kapitałową	512
3.7.4.3.	Przekształcanie spółki kapitałowej w spółkę osobową	513
3.7.4.4.	Przekształcanie spółki kapitałowej w inną spółkę kapitałową	514
3.7.4.5.	Przekształcanie spółki osobowej w inną spółkę osobową	515
3.7.4.6.	Przekształcanie przedsiębiorcy w spółkę kapitałową	516
4.	Przedsiębiorstwo państwowe (Marta Litwińska-Werner)	518
4.1.	Uwagi wstępne	518
4.2.	Powstanie przedsiębiorstwa	519
4.3.	Struktura majątkowa	522

4.3.1.	Charakter uprawnień majątkowych	522
4.3.2.	Majątek przedsiębiorstwa	522
4.3.3.	Dysponowanie składnikami majątkowymi	523
4.4.	Organy przedsiębiorstwa	525
4.4.1.	Reprezentacja	525
4.4.2.	Zarządzanie	528
4.4.3.	Rozstrzyganie sporów między organami	532
4.5.	Uprawnienia organu założycielskiego w stosunku do przedsiębiorstwa	532
5.	Inni przedsiębiorcy (<i>Małgorzata Modrzejewska</i>)	537
5.1.	Spółdzielnie	537
5.2.	Fundacje	545
5.3.	Zasady uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej	548
5.3.1.	Transgraniczna działalność usługowa	551
5.3.2.	Współpraca międzynarodowa właściwych organów w zakresie świadczenia usług	553
5.3.3.	Oddziały przedsiębiorców zagranicznych	553
5.3.4.	Przedstawicielstwa przedsiębiorców zagranicznych	555
5.4.	Podmioty ponadnarodowe	557
5.4.1.	Spółka europejska	557
5.4.2.	Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych	568
5.4.3.	Spółdzielnia europejska	572

Część trzecia

Upadłość (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	576	
1.	Zagadnienia wprowadzające – cel i funkcja postępowania upadłościowego ..	576
2.	Zdolność upadłościowa	579
2.1.	Wyłączenia ustawowe	581
3.	Przesłanki ogłoszenia upadłości	581
4.	Oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości	585
5.	Wszczęcie postępowania upadłościowego	588
6.	Postanowienie o ogłoszeniu upadłości	589
7.	Przygotowana likwidacja	590
8.	Skutki ogłoszenia upadłości	592
8.1.	Skutki co do majątku	592
8.2.	Skutki ogłoszenia upadłości co do zobowiązań upadłego	593
8.3.	Szczególne rozwiązania dotyczące potrącenia	594
8.4.	Wpływ ogłoszenia upadłości na umowy wzajemne i inne zobowiązania	597
8.5.	Wpływ ogłoszenia upadłości na postępowania sądowe i administracyjne	599

9. Postępowanie upadłościowe prowadzone po ogłoszeniu upadłości	600
9.1. Sąd upadłościowy	600
9.2. Sędzia-komisarz	600
9.3. Syndyk	601
9.4. Uczestnicy postępowania	602
9.4.1. Upadły	602
9.4.2. Wierzyciele upadłego	604
9.4.2.1. Zgromadzenie wierzycieli	604
9.4.2.2. Rada wierzycieli	606
10. Lista wierzytelności	607
10.1. Zgłoszenie wierzytelności	607
10.2. Ustalenie listy wierzytelności	609
11. Układ w upadłości	609
12. Likwidacja masy	611
13. Podział funduszków masy	612
14. Zakończenie postępowania upadłościowego	614

Część czwarta

Restrukturyzacja (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	616
1. Uwagi wprowadzające – cel prawa restrukturyzacyjnego	616
2. Zakres podmiotowy ustawy	618
3. Dłużnik niewypłacalny	619
4. Wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego	620
5. Sąd restrukturyzacyjny i sędzia-komisarz	621
6. Uczestnicy postępowania	623
6.1. Dłużnik	623
6.2. Wierzyciele	623
6.2.1. Uwagi terminologiczne	623
6.2.2. Spis wierzytelności	624
6.2.3. Zgromadzenie wierzycieli	626
6.2.3.1. Zasady podejmowania uchwał	626
6.2.3.2. Uchwała w przedmiocie zatwierdzenia układu	629
6.2.3.3. Rada wierzycieli	630
7. Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych	632
7.1. Postępowanie o zatwierdzenie układu	632
7.1.1. Uwagi ogólne	632
7.1.2. Przebieg postępowania o zatwierdzenie układu	633
7.2. Przyspieszone postępowanie układowe	634
7.2.1. Wszczęcie postępowania	634
7.2.2. Skutki wydania postanowienia o otwarciu przyspieszonego postępowania układowego	636
7.2.2.1. Skutki materialnoprawne	636
7.2.2.2. Skutki co do postępowań	638

7.2.2.3.	Przebieg postępowania	639
7.3.	Postępowanie układowe	640
7.3.1.	Wszczęcie postępowania	640
7.3.2.	Skutki wydania postanowienia o otwarciu postępowania układowego	640
7.3.3.	Przebieg postępowania	641
7.4.	Postępowanie sanacyjne	642
7.4.1.	Uwagi ogólne	642
7.4.2.	Wszczęcie postępowania	642
7.4.3.	Skutki wydania postanowienia o otwarciu postępowania sanacyjnego	644
7.4.3.1.	Skutki co do dłużnika i jego majątku	644
7.4.3.2.	Skutki co do zobowiązań dłużnika	645
7.4.3.3.	Skutki co do postępowań	646
7.4.4.	Plan restrukturyzacyjny i jego realizacja	647
7.4.5.	Przebieg postępowania	647
8.	Układ	647
8.1.	Zakres przedmiotowy	647
8.2.	Propozycje układowe	648
8.3.	Zatwierdzenie układu	649
8.4.	Skutki układu	650
9.	Zakończenie i umorzenie postępowania restrukturyzacyjnego	652

Część piąta

Ochrona prawna konkurencji (<i>Małgorzata Modrzejewska</i>)	654
1. Uwagi wprowadzające	654
2. Ochrona konkurencji w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	659
2.1. Cel ustawy	665
2.2. Zakres stosowania ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji	668
2.2.1. Zakres podmiotowy ustawy	668
2.2.2. Zakres przedmiotowy ustawy	670
2.3. Pojęcie konkurencji	670
2.4. Pojęcie nieuczciwej konkurencji	671
2.5. Pojęcie czynu nieuczciwej konkurencji	672
2.5.1. Klauzula generalna jako podstawa prawna klasyfikacji oznaczonego zachowania przedsiębiorcy jako czynu nieuczciwej konkurencji	672
2.5.2. Nazwane czyny nieuczciwej konkurencji	673
2.6. Katalog czynów nieuczciwej konkurencji	674
2.6.1. Wprowadzające w błąd oznaczenie przedsiębiorstwa	674
2.6.2. Fałszywe lub oszukańcze oznaczenie pochodzenia geograficznego towarów i usług	678
2.6.3. Wprowadzające w błąd oznaczenie towarów i usług	683

2.6.4.	Naruszenie tajemnicy przedsiębiorstwa	685
2.6.5.	Nakłanianie do rozwiązania lub niewykonania umowy	692
2.6.6.	Naśladownictwo produktów	693
2.6.7.	Pomawianie lub nieuczciwe zachwalanie	695
2.6.8.	Utrudnianie dostępu do rynku	696
2.6.9.	Przekupstwo	698
2.6.10.	Urządzenia niedozwolone	699
2.6.11.	Reklama	701
2.6.11.1.	Pojęcie reklamy	701
2.6.11.2.	Reklama sprzeczna z przepisami prawa, dobrymi obyczajami lub uchybiająca godności człowieka	704
2.6.11.3.	Reklama wprowadzająca w błąd	707
2.6.11.4.	Reklama nierzeczowa	709
2.6.11.5.	Reklama ukryta	711
2.6.11.6.	Reklama uciążliwa	713
2.6.11.7.	Reklama porównawcza	715
2.6.12.	Sprzedaż premiowa	717
2.6.13.	System sprzedaży lawinowej	718
2.6.14.	Nadmierna sprzedaż marek właściciela	718
2.6.15.	Przekazywanie przez wierzyciela informacji do biura informacji gospodarczej z naruszeniem przepisów ustawy o udostępnianiu informacji gospodarczych i wymianie danych gospodarczych	719
2.6.16.	Nieuzasadnione wydłużanie terminów zapłaty za dostarczane towary lub wykonane usługi	721
2.7.	Odpowiedzialność cywilna za czyny nieuczciwej konkurencji	723
3.	Ochrona konkurencji w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów	727
3.1.	Cel ustawy	732
3.2.	Zakres przedmiotowy ustawy	732
3.3.	Zakres podmiotowy ustawy	734
3.4.	Praktyki ograniczające konkurencję	735
3.4.1.	Uwagi wstępne	735
3.4.2.	Porozumienia ograniczające konkurencję	735
3.4.3.	Nadużywanie pozycji dominującej	737
3.4.4.	Decyzje w sprawach praktyk ograniczających konkurencję	739
3.5.	Koncentracja przedsiębiorców	740
3.5.1.	Kontrola koncentracji	740
3.5.2.	Decyzje w sprawach koncentracji	742
3.6.	Zakaz stosowania niedozwolonych postanowień wzorców umów	744
3.6.1.	Niedozwolone postanowienia wzorców umów	744
3.6.2.	Decyzje w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone	744

3.7.	Zakaz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów	745
3.7.1.	Praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów	745
3.7.2.	Decyzje w sprawach praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów	746
3.8.	Organizacja ochrony konkurencji i konsumentów	747
3.8.1.	Prezes UOKiK	747
3.8.2.	Samorząd terytorialny i organizacje konsumenckie	749
3.9.	Postępowanie przed Prezesem UOKiK	751
3.10.	Wspólnotowe prawo konkurencji – informacje podstawowe	754
3.10.1.	Zakaz porozumień antykonkurencyjnych	754
3.10.2.	Zakaz nadużywania pozycji dominującej	757
3.10.3.	Postępowanie w sprawach antymonopolowych	760
3.10.4.	Kontrola koncentracji przedsiębiorstw	766

Część szósta

Rynek kapitałowy i spółka publiczna (Anne-Marie Weber)	775
1. Uwagi wprowadzające	777
1.1. Istota rynku kapitałowego	777
1.2. Prawo rynku kapitałowego a prawo handlowe	778
1.3. Metodologia oraz systematyka rozdziału	778
2. Charakterystyka prawa rynku kapitałowego	779
2.1. Źródła prawa rynku kapitałowego	779
2.2. Metoda regulacji prawa rynku kapitałowego	782
2.3. Funkcje prawa rynku kapitałowego	782
3. Przedmiot obrotu na rynku kapitałowym	783
3.1. Uwagi wprowadzające	783
3.2. Pojęcie instrumentu finansowego	784
3.3. Wybrane instrumenty finansowe	787
3.3.1. Akcje	787
3.3.2. Prawo do akcji	787
3.3.3. Obligacje	788
3.3.4. Warranty subskrypcyjne	792
3.3.5. Kwit depozytowy	793
3.3.6. List zastawny	794
3.3.7. Instrumenty pochodne	794
3.3.8. Kryptoaktywa	795
4. System obrotu na rynku kapitałowym	797
4.1. Uwagi wprowadzające	797
4.2. Struktura rynku kapitałowego	797
4.2.1. Rynek pierwotny i rynek wtórny	797
4.2.2. Rynek zorganizowany i rynek OTC	798
4.2.3. Rynek regulowany i ASO	798
4.2.4. Rynek giełdowy i pozagiełdowy	799

4.3.	Podmioty na rynku regulowanym	799
4.3.1.	Typologia	799
4.3.2.	Instytucje infrastrukturalne	800
4.3.2.1.	Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych	800
4.3.2.2.	Giełda Papierów Wartościowych	801
4.3.3.	Profesjonalni uczestnicy rynku kapitałowego	803
4.3.3.1.	Firma inwestycyjna	804
4.3.3.2.	Inni profesjonalni uczestnicy rynku kapitałowego	805
4.3.4.	Organy nadzoru	806
4.4.	Funkcjonowanie rynku pierwotnego	808
4.4.1.	Pojęcie oferty publicznej	808
4.4.2.	Przebieg procesu oferty publicznej	809
4.4.3.	Prospekt emisyjny	809
4.5.	Funkcjonowanie rynku wtórnego	811
4.5.1.	Oferta publiczna na rynku wtórnym	811
4.5.2.	Mechanizm obrotu na rynku wtórnym (szkic)	812
5.	Spółka publiczna	813
5.1.	Uwagi wprowadzające	813
5.2.	Reżim regulacyjny Kodeksu spółek handlowych	814
5.3.	Obowiązki informacyjne spółki publicznej	815
5.4.	Ochrona przed nadużyciami na rynku kapitałowym	817
5.5.	Szczególne prawa i obowiązki akcjonariuszy	819
5.5.1.	Obowiązki informacyjne akcjonariuszy	819
5.5.2.	Obowiązek ogłoszenia wezwania	820
5.5.3.	Przymusowy wykup i odkup	821
5.6.	Szczególne obowiązki zarządzających	822

Część siódma

Czynności handlowe	824
1. Pojęcie i rodzaje czynności handlowych (<i>Marek Safjan</i>)	824
2. Umowa – podstawowe źródło zobowiązań w obrocie (<i>Marek Safjan</i>)	829
2.1. Uwagi wstępne	829
2.2. Umowy gospodarcze – rodzaje i problemy kwalifikacyjne	829
2.3. Zasada swobody umów w obrocie gospodarczym	832
2.4. Problematyka wzorców umownych w obrocie handlowym	836
2.5. Zasada <i>pacta sunt servanda</i> w obrocie handlowym a zmiana lub rozwiązanie umowy. Odstąpienie od umowy	838
2.5.1. <i>Pacta sunt servanda</i> a zasada <i>rebus sic stantibus</i>	838
2.5.2. Rozwiązanie umowy. Odstąpienie od umowy	839
3. Odpowiedzialność odszkodowawcza w obrocie handlowym – wybrane zagadnienia (<i>Marek Safjan</i>)	841
3.1. Odpowiedzialność kontraktowa	841
3.2. Kara umowna	846

3.3.	Inne rodzaje odpowiedzialności odszkodowawczej	850
4.	Transakcje handlowe	852
4.1.	Sprzedaż handlowa	852
4.1.1.	Ogólna charakterystyka umowy sprzedaży (<i>Marek Saffan</i>)	852
4.1.1.1.	Uwagi wstępne	852
4.1.1.2.	Postanowienia przedmiotowo istotne i skutki umowy sprzedaży	853
4.1.1.3.	Niektóre rodzaje sprzedaży występujące w obrocie handlowym	858
4.1.2.	Odpowiedzialność sprzedawcy z tytułu rękojmi za wady rzeczy (<i>Jacek Krauss</i>)	861
4.1.3.	Gwarancja przy sprzedaży (<i>Jacek Krauss</i>)	878
4.1.3.1.	Natura gwarancji	879
4.1.3.2.	Źródło gwarancji	881
4.1.3.3.	Przedmiot ochrony gwarancyjnej i ciężar dowodu	882
4.1.3.4.	Treść gwarancji i ciężar dowodu	884
4.1.3.5.	Forma gwarancji	885
4.1.3.6.	Obowiązki gwaranta	886
4.1.3.7.	Okres gwarancji	888
4.1.3.8.	Wymogi co do oświadczenia gwarancyjnego	888
4.1.3.9.	Wykonanie obowiązków gwarancyjnych	889
4.1.3.10.	Zbieg odpowiedzialności z tytułu rękojmi i gwarancji	890
4.2.	Umowy w pośrednictwie handlowym	893
4.2.1.	Umowa agencyjna (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	893
4.2.2.	Umowa rachunku bankowego (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	902
4.2.3.	Czynności z zakresu stosunków kredytowych (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	907
4.2.3.1.	Wprowadzenie	907
4.2.3.2.	Umowa pożyczki bankowej	908
4.2.3.3.	Umowa kredytu	910
4.2.4.	Umowa franchisingowa (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	916
4.2.5.	Faktoring (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	921
4.2.6.	Umowa dystrybucyjna (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	925
4.2.7.	Leasing (<i>Jacek Krauss</i>)	927
4.2.7.1.	Zagadnienia wstępne	927
4.2.7.2.	Istota i rodzaje instytucji leasingu	928
4.2.7.3.	Umowa leasingu według przepisów Kodeksu cywilnego	930
4.2.8.	Umowa komisu (<i>Jerzy Modrzejewski</i>)	943
4.2.9.	Umowa o roboty budowlane (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	947
4.2.10.	Umowa przewozu i spedycji (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	955
4.2.10.1.	Umowa przewozu	956

4.2.10.2. Umowa spedycji	959
4.2.11. Umowa deweloperska (<i>Małgorzata Modrzejewska</i>)	961
4.2.12. Umowa ubezpieczenia (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	974
4.2.12.1. Uwagi wprowadzające	975
4.2.12.2. Charakterystyka umowy ubezpieczenia	977
4.2.12.3. Odpowiedzialność ubezpieczyciela	979
4.2.12.4. Ubezpieczenia majątkowe	980
4.2.12.5. Ubezpieczenia osobowe	981

Część ósma

Zabezpieczanie wierzytelności (<i>Marta Litwińska-Werner</i>)	982
1. Gwarancja bankowa	982
2. Przewłaszczenie na zabezpieczenie	988
3. Zastaw rejestrowy	995

Część dziewiąta

Sądownictwo polubowne (<i>Józef Okolski, Dominika Wajda</i>)	1002
1. Zagadnienia wstępne	1004
2. Umowa o arbitraż	1007
2.1. Zapis na sąd polubowny	1007
2.2. Rodzaje umów o arbitraż	1011
2.3. Charakter prawny umowy o arbitraż	1012
2.3.1. Uwagi wstępne	1012
2.3.2. Umowa z arbitrem (<i>receptum arbitrii</i>)	1013
2.4. Wygaśnięcie zapisu na sąd polubowny	1013
3. Postępowanie arbitrażowe	1014
3.1. Arbitrzy, skład sądu, wyłączenie arbitra	1014
3.2. Siedziba i właściwość arbitrażu	1015
3.3. Wszczęcie postępowania	1016
3.4. Wyrokowanie	1018
3.5. Środki prawne przeciwko wyrokom arbitrażowym	1019

O Autorach	1023
-------------------------	------

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Akty prawne

- dwunasta dyrektywa – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/102/WE z 16.09.2009 r. w sprawie prawa spółek, dotycząca jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (wersja ujednolicona) (Dz.Urz. UE L 258 z 1.10.2009, s. 20, ze zm.)
- dyrektywa 1999/44/WE – dyrektywa 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 25.05.1999 r. w sprawie niektórych aspektów sprzedaży towarów konsumpcyjnych i związanych z tym gwarancji (Dz.Urz. WE L 171 z 7.07.1999, s. 12; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 4, s. 223, ze zm.)
- dyrektywa 2001/86/WE – dyrektywa Rady 2001/86/WE z 8.10.2001 r. uzupełniająca statut spółki europejskiej w odniesieniu do uczestnictwa pracowników (Dz.Urz. WE L 294 z 10.11.2001, s. 22; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 4, s. 272)
- dyrektywa 2005/29/WE – dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 11.05.2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniająca dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady („Dyrektywa o nieuczciwych praktykach handlowych”) (Dz.Urz. UE L 149 z 11.06.2005, s. 22)
- dyrektywa 2006/114/WE – dyrektywa 2006/114/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 12.12.2006 r. dotycząca reklamy wprowadzającej w błąd i reklamy porównawczej (Dz.Urz. UE L 376 z 27.12.2006, s. 21)
- dyrektywa 2011/83/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z 25.10.2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniająca dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylająca dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 304 z 22.11.2011, s. 64)
- dyrektywa 2017/1132 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 z 14.06.2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (Dz.Urz. UE L 169 z 30.06.2017, s. 46)

Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.h.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2021 r. poz. 2345 ze zm.)
k.m.	– ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)
k.z.	– rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.)
nowela z 28.07.1990 r.	– ustawa z 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321 ze zm.)
nowela z 23.08.1996 r.	– ustawa z 23.08.1996 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 114, poz. 542)
nowela z 14.02.2003 r.	– ustawa z 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408)
nowela z 12.12.2003 r.	– ustawa z 12.12.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 229, poz. 2276)
nowela z 28.07.2005 r.	– ustawa z 28.07.2005 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 178, poz. 1478)
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2021 r. poz. 1540 ze zm.)
p.d.g.	– ustawa z 19.11.1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.)
p.o.ś.	– ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2021 r. poz. 1973 ze zm.)
p.r.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2021 r. poz. 1588 ze zm.)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.)
pr. czek.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462 ze zm.)
pr. przeds.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.)
pr. przew.	– ustawa z 15.11.1984 r. – Prawo przewozowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 8 ze zm.)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.)
pr. tel.	– ustawa z 16.07.2004 r. – Prawo telekomunikacyjne (Dz.U. z 2021 r. poz. 576 ze zm.)

- pr. weksl. – ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282)
- p.u. – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
- p.w.k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.)
- p.w.p. – ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 324 ze zm.)
- rozporządzenie nr 2137/85 – rozporządzenie Rady (EWG) nr 2137/85 z 25.07.1985 r. w sprawie europejskiego ugrupowania interesów gospodarczych (EUIG) (Dz.Urz. WE L 199 z 31.07.1985, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 83)
- rozporządzenie nr 2157/2001 – rozporządzenie Rady (WE) nr 2157/2001 z 8.10.2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE) (Dz.Urz. WE L 294 z 10.11.2001, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 4, s. 251, ze zm.)
- rozporządzenie nr 1/2003 – rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2003 z 16.12.2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 Traktatu (Dz.Urz. WE L 1 z 4.01.2003, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 8, t. 2, s. 205, ze zm.)
- rozporządzenie nr 1435/2003 – rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z 22.07.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE) (Dz.Urz. UE L 207 z 18.08.2003, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 280, ze zm.)
- rozporządzenie nr 139/2004 – rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z 20.01.2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (rozporządzenie WE w sprawie kontroli łączenia przedsiębiorstw) (Dz.Urz. UE L 24 z 29.01.2004, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 8, t. 3, s. 40)
- rozporządzenie nr 809/2004 – rozporządzenie Komisji (WE) nr 809/2004 z 29.04.2004 r. wykonujące dyrektywę 2003/71/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie informacji zawartych w prospektach emisyjnych oraz formy, włączenia przez odniesienie i publikacji takich prospektów emisyjnych oraz rozpowszechniania reklam (Dz.Urz. UE L 149 z 30.04.2004, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 7, s. 307, ze zm.)
- rozporządzenie nr 2006/2004 – rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z 27.10.2004 r. w sprawie współpracy między organami krajowymi odpowiedzialnymi za egzekwowanie przepisów prawa w zakresie ochrony konsumentów („rozporządzenie w sprawie współpracy w dziedzinie ochrony konsumentów”) (Dz.Urz. UE L 364 z 9.12.2004, s. 1, ze zm.)
- rozporządzenie nr 510/2006 – rozporządzenie Rady (WE) nr 510/2006 z 20.03.2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych (Dz.Urz. UE L 93 z 31.03.2006, s. 12, ze zm.)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 47)
- TWE – Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz.Urz. UE C 321E z 29.12.2006, s. 37)

- u.d.g. – ustawa z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.)
- u.e.z.i.g. – ustawa z 4.03.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 259)
- u.f. – ustawa z 6.04.1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2167 ze zm.)
- u.g.h. – ustawa z 19.11.2009 r. o grach hazardowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2094 ze zm.)
- u.k.k. – ustawa z 12.05.2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. z 2022 r. poz. 246)
- u.k.p. – ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz.U. z 2022 r. poz. 318)
- u.k.w.h. – ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204 ze zm.)
- u.o. – ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2022 r. poz. 454)
- u.o.i.f. – ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2021 r. poz. 328 ze zm.)
- u.o.k.k. – ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.)
- u.o.n. – ustawa z 16.09.2011 r. o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1445)
- u.o.p. – ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1983 ze zm.)
- u.o.p.d.g. – ustawa z 21.08.1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. z 2019 r. poz. 2399 ze zm.)
- u.o.u.s.e. – ustawa z 5.07.2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz.U. z 2015 r. poz. 1341 ze zm.)
- u.p.k. – ustawa z 30.05.2014 r. o prawach konsumenta (Dz.U. z 2020 r. poz. 287 ze zm.)
- u.p.n.p.r. – ustawa z 23.08.2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. z 2017 r. poz. 2070)
- u.p.p. – ustawa z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1317)
- u.p.z. – ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 994 ze zm.)
- u.r. – ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r. poz. 217 ze zm.)
- u.r.t. – ustawa z 29.12.1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz.U. z 2020 r. poz. 805 ze zm.)
- u.s.d.g. – ustawa z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2168 ze zm.)
- u.s.w.s.k. – ustawa z 27.07.2002 r. o szczególnych warunkach sprzedaży konsumenckiej oraz o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 141, poz. 1176 ze zm.)

u.s.z.p.p.	– ustawa z 25.09.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego (Dz.U. z 2015 r. poz. 1543)
u.z.n.k.	– ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1913 ze zm.)
u.z.r.r.z.	– ustawa z 6.12.1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (Dz.U. z 2018 r. poz. 2017 ze zm.)
ustawa o CEIDG	– ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541)
ustawa o KRS	– ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112 ze zm.)

2. Czasopisma i oficjalne publikatory

Apel.-W-wa	– Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
AUW	– Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. SN	– Biuletyn Informacyjny Sądu Najwyższego
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
Dz.Urz.	– Dziennik Urzędowy
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
EPS	– Europejski Przegląd Sądowy
IKAR	– Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NP	– Nowe Prawo
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSN(C)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Cywilna)
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	– Państwo i Prawo
POSAG	– Przegląd Orzecznictwa Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
PP	– Przegląd Podatkowy
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPW	– Prawo Papierów Wartościowych
Prok. i Pr.-wkł.	– Prokuratura i Prawo – wkładka
Pr. Bank.	– Prawo Bankowe
Pr. Gosp.	– Prawo Gospodarcze
Pr. Spółek	– Prawo Spółek
PS	– Przegląd Sądowy
PUG	– Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rec.	– zbiór orzeczeń sądów wspólnotowych (przed dniem 1.05.2004 r.)
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny

SC	– Studia Cywilistyczne
St. Iur.	– Studia Iuridica
St. Praw.	– Studia Prawnicze
St. Pr.-Ek.	– Studia Prawno-Ekonomiczne
TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
Zb. Orz.	– zbiór orzeczeń sądów wspólnotowych (po dniu 1.05.2004 r.)
ZNUJ	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

3. Inne

B2B	– <i>business-to-business</i>
B2C	– <i>business-to-consumer</i>
CEIDG	– Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
CESL	– Projekt Wspólnych Europejskich Przepisów dotyczących Sprzedaży (ang. <i>Common European Sales Law</i>)
DCFR	– Projekt Wspólnego Systemu Odniesienia (ang. <i>Draft Common Frame of Reference</i>)
ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości (obecnie: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej)
EZIG	– europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
PECL	– Zasady europejskiego prawa umów (ang. <i>Principles of European Contract Law</i>)
PSA	– prosta spółka akcyjna
SA	– sąd apelacyjny
SE	– spółka europejska
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
TK	– Trybunał Konstytucyjny
TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

SŁOWO WSTĘPNE

Prezentowana książka *Prawo handlowe dla studentów i praktyków* jest nową pozycją w ofercie Wydawnictwa Wolters Kluwer. Stanowi kompendium wiedzy z dziedziny prawa handlowego i kierowana jest przede wszystkim do studentów wydziałów prawa, studiów administracyjnych, ekonomicznych i zarządzania, ale też aplikantów i przedstawicieli praktyki prawniczej stosujących prawo handlowe.

Tok wywodów, po omówieniu zagadnień wstępnych, koncentruje się przede wszystkim na charakterystyce przedsiębiorców, poczynając od pojęcia przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa, przez ich system rejestracyjny i ewidencyjny, prawo firmowe, prokurę, aż po szczegółową analizę przepisów dotyczących poszczególnych rodzajów przedsiębiorców, w tym przede wszystkim spółek prawa handlowego. W niniejszym opracowaniu książkowym uwzględniono również postępowanie upadłościowe i prawo restrukturyzacyjne, scharakteryzowano spółkę europejską, europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych oraz spółdzielnię europejską, a także problematykę rynku kapitałowego i spółki publicznej. Obok problematyki przedsiębiorców szeroko omówiono prawo umów gospodarczych (czynności handlowych), a także istotne regulacje dla prawa gospodarczego wynikające z przepisów stanowiących podstawy ochrony prawnej konkurencji. Przedstawiono również rodzaje prawnych zabezpieczeń wierzytelności oraz kwestie proceduralne związane z rozstrzygnięciem sporów w ramach sądownictwa polubownego.

Ponadto uwzględnione zostały istotne zmiany w regulacji prawnej Kodeksu spółek handlowych polegające na wprowadzeniu nowego rodzaju spółki kapitałowej, jaką jest prosta spółka akcyjna, dematerializacji akcji, a także dotyczące nowej regulacji prawa holdingowego.

Celem Autorów, będących przedstawicielami nauki i praktyki prawa handlowego, było jasne i przystępne objaśnienie obszernej problematyki tej dziedziny prawa, które w wielu miejscach trudno poddaje się jednoznacznej interpretacji. Korzystano z bogatego dorobku doktryny i orzecznictwa. Nie unikano prezentacji problemów spornych, wskazując jednak poglądy dominujące. Postulat przejrzystości tekstu wymusił rezygnację z posługiwania się w większym zakresie przypisami rozszerzającymi.

Na początku każdego rozdziału wskazano natomiast rozbudowaną literaturę przedmiotu.

Niniejsza książka jest pracą zbiorową dziewięciorga Autorów – w większości pracowników Katedry Prawa Handlowego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, ale też są nimi prawnicy praktycy z wiodących kancelarii prawnych. W gronie Autorów jest także prof. dr hab. Marek Safjan, sędzia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, któremu szczególnie dziękujemy za udział w przygotowaniu prezentowanej książki. Wyrazy szczególnego podziękowania kierujemy też do prof. dr. hab. Józefa Okolskiego, emerytowanego wieloletniego kierownika Katedry Prawa Handlowego WPiA UW, obecnie profesora zatrudnionego w Akademii Leona Koźmińskiego.

Małgorzata Modrzejewska

Część pierwsza

ZAGADNIENIA OGÓLNE

(Józef Okolski, Dominika Wajda)

Literatura: T. Baums, S. Sołtysiński, *Projekt europejskiej ustawy modelowej o spółkach*, PPH 2009/1; K. Bilewska, A. Chłopecki, *Prawo handlowe*, Warszawa 2017; A. Burda, *Polskie prawo państwowe*, Warszawa 1976; W. Czachórski, A. Brzozowski, M. Safjan, E. Skowrońska-Bocian, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2002; M. Dausies, *Jednolite prawo cywilne w Europie?*, PPH 2003/6; G. Domański, *W kwestii wpływu integracji europejskiej na polską regulację rynku kapitałowego* [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010; T. Dziurzyński, *Prawo zwyczajowe w przyszłej ustawie handlowej*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1929/1–12; T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatkó, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Kraków 1936; A. Gawrysiak-Zabłocka, *Prawo przedsiębiorczości i prawo spółek*, Warszawa 2010; J. Grykiel, *Skutki wadliwej reprezentacji w ramach organu osoby prawnej*, Pr. Spółek 2008/11; A. Harla, *Pojęcie kupca i przedsiębiorcy w prawie polskim (1918–2005)*, PPH 2006/12; J. Jacyszyn, *Przedsiębiorca a wolny zawód*, „Rejent” 2003/10; S. Janczewski, *Prawo handlowe, weksłowe i czekowe*, reprint, Warszawa 1990; W.J. Katner, *Kupiec, podmiot gospodarczy, przedsiębiorca – ewolucja pojęciowa*, GSP 1999, t. V; W.J. Katner i in., *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Kraków 1993; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2010; *Kodeks handlowy. Komentarz*, red. K. Kruczałak, Warszawa 1998; *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, Wrocław 2006; *Kodeks spółek handlowych*, t. IIIA, *Spółka akcyjna. Komentarz. Art. 301–392*, red. A. Opalski, Warszawa 2016; *Kodeks spółek handlowych*, t. IIIB, *Spółka akcyjna. Komentarz. Art. 393–490*, red. A. Opalski, Warszawa 2016; *Kodeks spółek handlowych*, t. IV, *Łączenie, podział i przekształcanie spółek. Przepisy karne. Komentarz. Art. 491–633*, red. A. Opalski, Warszawa 2016; R. Kraakman, J. Armour, P. Davies, L. Enriques, H. Hansmann, G. Hertig, K. Hopt, H. Kanda, M. Pargendlr, W.-G. Ringe, E. Rock, *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*, Third Editon, Oxford 2017; K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*,

Józef Okolski, Dominika Wajda

Warszawa 2008; Z. Kuniewicz, glosa do uchwały SN z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, „Glosa” 2008/3; R. Kwaśnicki, P. Letolc, *Dopuszczalność uzdrawiania wadliwych czynności zarządu osoby prawnej*, M. Praw. 2008/3; J. Lic, *Znaczenie zwyczaju handlowego dla prawa prywatnego (uwagi do projektu nowego kodeksu cywilnego)* [w:] *Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2012; J. Lic, *Zwyczaje handlowe w orzecznictwie sądowym* [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010; M. Litwińska, *Typologia spółek w Kodeksie spółek handlowych*, PUG 2001/2; J. Namitkiewicz, *Próba charakterystyki i określenia prawa handlowego*, PPH 1992/1; J. Napierała, *Europejskie prawo spółek*, Warszawa 2006; J. Napierała, *Europejskie prawo spółek. Prawo spółek Unii Europejskiej z perspektywy prawa polskiego*, Warszawa 2013; J. Naworski, *Ważność umowy zawartej przez zarząd spółdzielni*, M. Praw. 2008/8; J. Okolski, *Koncepcja prawa handlowego w świetle zmian w prawie cywilnym*, PPH 1997/10; J. Okolski, W. Opalski, *Znaczenie prawa handlowego w świetle koncepcji jedności prawa cywilnego*, PPH 1992/1; D. Opalska, *Obowiązek lojalności w spółkach kapitałowych*, Warszawa 2015; A. Opalski, *Europejskie prawo spółek. Zasady prawa europejskiego i ich wpływ na polskie prawo spółek*, Warszawa 2010; A. Opalski, *Ewolucja prawa przez kryzys – uwagi na przykładzie prawa spółek* [w:] *Prawo międzynarodowe – teraźniejszość, perspektywy, dylematy. Księga Jubileuszowa Profesora Zdzisława Galickiego*, red. E. Mikos-Skuza, K. Myszone-Kostrzewa, J. Poczobut, Warszawa 2013; A. Opalski, *Kodeks spółek handlowych w ostatnich latach – tendencje w orzecznictwie sądowym* [w:] *Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2013; A. Opalski, *Nowe obowiązki spółek publicznych i członków organów – implementacja do prawa polskiego dyrektyw 2006/43/WE i 2006/46/WE*, M. Praw. 2010/5; A. Opalski, *Prawo zgrupowań spółek*, Warszawa 2012; A. Opalski, *Problemy regulacji grup spółek w Polsce – wnioski de lege ferenda*, „Monitor Prawa Handlowego” 2012/4; A. Opalski, *Refleksje na temat europeizacji prawa spółek i jej wpływu na prawo polskie* [w:] *Wpływ europeizacji prawa na instytucje prawa handlowego*, red. J. Kruczalak-Jankowska, Warszawa 2013; A. Opalski, *Reforma kapitału zakładowego spółek akcyjnych – implementacja dyrektywy 2006/68/WE do prawa polskiego*, PPH 2008/9; A. Opalski, *Reforma walnego zgromadzenia spółki akcyjnej – implementacja do prawa polskiego dyrektywy 2007/36/WE*, PPH 2009/5; A. Opalski, *Stan i perspektywy europejskiego prawa spółek a rozwój polskiego prawa spółek*, „Studia Prawa Prywatnego” 2008/1; A. Opalski, *Standardy postępowania zarządu spółki publicznej w przypadku próby wrogiego przejęcia*, PPH 2011/8; A. Opalski, K. Oplustil, *Zarządzanie i nadzór w spółkach akcyjnych – status quo i dylematy reformy*, M. Praw. 2014/7; A. Opalski, M. Romanowski, *O potrzebie zasadniczej reformy prawa spółek*, PPH 2008/6; K. Oplustil, *Dyrektywa 2007/36/WE w sprawie wykonywania niektórych praw akcjonariuszy i jej wpływ na prawo polskie*, cz. 1, M. Praw. 2008/2, cz. 2, M. Praw. 2008/3; K. Oplustil, *Europejska spółka akcyjna. Teksty aktów prawnych z omówieniem*, Warszawa 2002; K. Oplustil, *O potrzebie proeuropejskiej wykładni polskiego prawa spółek*, PPH 2010/9; K. Oplustil, *Zmiany Kodeksu spółek handlowych pod wpływem prawa europejskiego – na przykładzie regulacji łączy transgra-*

nicznych i krajowych [w:] Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2013; K. Oplustil, M. Spyra, *Transgraniczne przekształcenia spółek kapitałowych w świetle wyroku ETS oraz dyrektywy 2005/56/WE*, EPS 2006/3; K. Oplustil, P. Wiórek, *Aktualne tendencje w europejskim prawie spółek – nowe akty prawa wspólnotowego*, PPH 2004/4; K. Oplustil, P. Wiórek, *Aktualne tendencje w europejskim prawie spółek – orzecznictwo ETS i planowane działania prawodawcze*, PPH 2004/5; M. Pazdan, *Kodeks spółek handlowych a kodeks cywilny*, PiP 2001/2; P. Piniór, *Podział spółek kapitałowych w europejskim prawie spółek i polskim kodeksie spółek handlowych*, Pr. Spółek 2000/12; *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2005; *Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Warszawa 2017; *Prawo wspólnot europejskich a prawo polskie*, t. 5, *Prawo gospodarcze: wybrane zagadnienia*, red. M. Safjan, Warszawa 2002; Z. Radwański, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2001; J. Rajski, W.J. Kocot, K. Zaradkiewicz, *Prawo o kontraktach w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2002; Y. Reinhard, *Droit Commercial*, Paris 1987; M. Romanowski, *Dlaczego Michael Jackson zarabiał i zarabia więcej niż Albert Einstein? – czyli refleksja o say on pay w prawie spółek jako źródle kłopotów*, „Monitor Prawa Handlowego” 2014/1; M. Romanowski, *Ostatnie reformy prawa spółek – czy udane oraz czy ostatnie?* [w:] *Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2013; M. Romanowski, *Wpływ najnowszych europejskich reform corporate governance na kształtowanie się modeli zarządzania spółką akcyjną* [w:] *Wpływ europeizacji prawa na instytucje prawa handlowego*, red. J. Kruczalak-Janowska, Warszawa 2013; J. Sokołowski, *Monistyczny system zarządu w Europejskiej Spółce Akcyjnej – wyzwanie dla polskiego ustawodawcy*, Pr. Spółek 2003/12; S. Sołtysiński, glosa do uchwały SN z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, OSP 2008/5, poz. 56; S. Sołtysiński, *Kodeks spółek handlowych (Podstawowe założenia)*, PiP 2000/11; S. Sołtysiński, *Kodeks spółek handlowych po upływie pierwszej dekady obowiązywania. Refleksje współsprawcy* [w:] *Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2013; S. Sołtysiński, *Wynalazek spółki kapitałowej: o krok od wieczności*, PiP 1998/11; S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1–2, Warszawa 1997; J. Sozański, *Prawo spółek w Unii Europejskiej – Druga Dyrektywa: harmonizacja unormowań gwarantujących ochronę interesów akcjonariuszy i osób trzecich*, Pr. Spółek 2004/6; J. Sozański, *Prawo spółek w Unii Europejskiej – Szósta Dyrektywa dotycząca podziału spółek*, Pr. Spółek 2004/9; K. Sójka-Zielińska, *Historia prawa*, Warszawa 1997; R. Stefanicki, *Europejska spółka akcyjna – zarys zagadnienia*, „Rejent” 2005/7–8; A. Szajkowski, M. Tarska, *Prawo spółek handlowych*, Warszawa 2004; A. Tynel, J. Funk, W. Chwalej, *Międzynarodowe prawo handlowe*, red. M. Pazdan, Warszawa 2002; A. Szumański, *Nowelizacje Kodeksu spółek handlowych w okresie 2000 do 2012* [w:] *Kodeks spółek handlowych po dziesięciu latach*, red. J. Frąckowiak, Wrocław 2013; D. Wajda, *Zgrupowania spółek w orzecznictwie sądowym*, PPH 2017/11; A.W. Wiśniewski, *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny*, t. 1–3, Warszawa 1990–1993; A.W. Wiśniewski, *Stan obecny i perspektywy zmian polskiego prawa spółek*, St. Iur. 2000, t. 38; M. Wojewoda, *Kilka uwag na temat znowelizowanego art. 39 k.c.*, PPH 2019/9.

1. Pojęcie i specyfika prawa handlowego

Źródeł prawa handlowego można się już doszukiwać w starożytnych zwyczajach handlowych związanych z wymianą dóbr między różnymi plemionami i narodami. Dany zwyczaj z biegiem czasu stawał się normą i był uznawany za obowiązujący. W taki sposób jeszcze w starożytności wykształciły się m.in. umowa komis, zamiany czy pośrednictwa. Pewne normy z zakresu prawa handlowego występowały u Fenicjan, Greków i Rzymian. Grecy stworzyli m.in. przepisy dotyczące bankowości i prawa morskiego. Natomiast Rzymianie mieli wpływ na rozwój wielu instytucji prawa handlowego. W średniowieczu nastąpił rozwój norm prawa zwyczajowego. W miastach średniowiecznych wykształciły się prawa stanu kupieckiego, które bardzo często wykraczały poza granice danego miasta. W literaturze podkreśla się, że owe lokalne normy wykazywały jednak w poszczególnych krajach daleko idące podobieństwo. W kolejnych wiekach powstawały wydawane do użytku sądów zbiory orzeczeń sądowych (np. pochodzące z XII w. *la charte d'Oleron* zawierające wyroki trybunału morskiego wyspy Oleron, zbiór ten zyskał popularność we Francji i w Anglii). Bardzo istotną rolę w utworzeniu wielu instytucji prawa handlowego odegrały Włochy, które położyły podstawy pod dzisiejsze prawo wekslowe, czekowe, bankowe, ubezpieczeniowe, maklerskie oraz prawo spółek. Rozwój ustawodawstwa z zakresu prawa handlowego przypada dopiero na wiek XVII, kiedy to np. we Francji za panowania Ludwika XIV powstały szczegółowe uregulowania prawne. Dzięki wysiłkom Colberta oraz Jacques'a Savary w 1673 r. został wydany kodeks handlowy (*Ordonnance du commerce* znany także jako *Code Savary*), a następnie w 1681 r. wydany został *ordonans o żegludze* (*Ordonnance de la Marine*). Kolejna kodyfikacja prawa handlowego we Francji miała miejsce dopiero w 1807 r., kiedy to został wydany kodeks handlowy Napoleona, stanowiący uzupełnienie kodeksu cywilnego Napoleona. Francuski kodeks handlowy (tak jak kodeks cywilny – *Code civil*) został recypowany w Księstwie Warszawskim oraz w wielu państwach Europy i Ameryki Południowej. W Niemczech kodyfikacja prawa handlowego przypada na koniec XVIII w. W 1794 r. zostało wydane powszechne pruskie prawo ziemskie, które objęło także prawo handlowe, wekslowe i morskie. Powszechny niemiecki kodeks handlowy (*Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch*, ADHGB) został uchwalony dopiero w 1861 r., a w 1871 r. został przyjęty przez wszystkie państwa wchodzące w skład Rzeszy Niemieckiej. Podstawą tego kodeksu był tzw. system mieszany – opierał się on na pojęciu kupca i przepisy prawa handlowego traktował jako przepisy stanu kupieckiego, jednocześnie jednak przyjmował istnienie pewnych czynności prawnych uznawanych za czynności handlowe niezależnie od tego, kto ich dokonywał. W 1892 r. wydana została ustawa o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, która wprowadziła tę nową formę prawną działalności. W 1897 r. uchwalony został nowy niemiecki kodeks handlowy (*Handelsgesetzbuch*, HGB), który wszedł w życie 1.01.1900 r. Kodeks ten został oparty na systemie subiektywnym – był tym samym kodeksem dla zawodu kupieckiego.

W Polsce w chwili przywrócenia niepodległości istniało aż pięć różnych ustawodawstw handlowych. Na obszarze byłego Królestwa Kongresowego – kodeks handlowy

Napoleona, a na pozostałym obszarze byłego zaboru rosyjskiego – stare rosyjskie prawo handlowe (Swod Zakonow), na obszarze byłego zaboru pruskiego – niemiecki kodeks handlowy (HGB), w byłym zaborze austriackim – prawo handlowe austriackie oparte na powszechnym niemieckim kodeksie handlowym (Allgemeine Deutsche Handelsgesetzbuch, ADHGB) wraz z późniejszymi zmianami, a na małym obszarze ziem odłączonych od Węgier – kodeks handlowy węgierski. Jeśli można mówić o jakichś pozytywnych skutkach zaborów na ziemiach polskich w zakresie prawa, to II Rzeczpospolita zyskała znakomitych prawników komparatywistów. Znajomość języków i ustawodawstw obcych przez prawników polskich widoczna była w publikacjach i toczących się dyskusjach naukowych. W uchwalanych w dwudziestoleciu międzywojennym ustawach starano się wykorzystywać doświadczenia obce. W 1928 r. wydane zostało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 22.03.1928 r. – Prawo o spółkach akcyjnych (Dz.U. Nr 39, poz. 383 ze zm.). W 1933 r. wydano rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (Dz.U. Nr 82, poz. 602). Wreszcie w 1934 r. rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.) wprowadzony został kodeks handlowy, który stanowił podstawę odrębnego prawa handlowego aż do 1964 r. i zawierał unormowania czterech typów spółek handlowych (jawnej, komandytowej, z ograniczoną odpowiedzialnością oraz akcyjnej) oraz czynności handlowych. Polski kodeks handlowy był pod względem zarówno formy, jak i treści wzorowany na kodeksie handlowym niemieckim (HGB), jednak zawierał także sporo rozwiązań oryginalnych. Dla obrotu gospodarczego istotne znaczenie miały również takie akty prawne, jak: rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 24.10.1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym (Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.), rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 14.11.1924 r. o prawie wekslowym (Dz.U. Nr 100, poz. 926 ze zm.) i rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 14.11.1924 r. o prawie czekowym (Dz.U. Nr 100, poz. 927), które od 1.07.1936 r. zostały zastąpione ustawami z 28.04.1936 r.: Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 ze zm.) oraz Prawo czekowe (Dz.U. Nr 37, poz. 283 ze zm.).

Obecnie stosunki prawne pomiędzy podmiotami obrotu gospodarczego nie są jednolicie regulowane we współczesnych systemach prawnych różnych krajów. W wielu krajach europejskich przyjęta jest koncepcja dualistycznej regulacji stosunków majątkowych: podlegają one prawu cywilnemu i handlowemu (np. we Francji, w Belgii i Niemczech). Jednakże w krajach o tradycji *common law* nie ma podziału na prawo cywilne i handlowe; podobnie dualizm ten odrzuciły Włochy i Szwajcaria, gdzie stosunki gospodarczo-prawne – zarówno profesjonalne, jak i nieprofesjonalne – poddane są jednolitej regulacji prawa cywilnego. W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, mimo istnienia jednolitego kodeksu handlowego, również nie ma wyodrębnionego prawa handlowego; w odniesieniu do stosunków między różnymi podmiotami obrotu stosuje się jednolite prawo kontraktów (*law of contracts*).

W ostatnich latach daje się zauważyć tendencję zmierzającą do zmniejszenia znaczenia normatywnego rozróżnienia prawa cywilnego i handlowego na rzecz rozwoju jednolitej regulacji obrotu gospodarczego. Trudne jest znalezienie precyzyjnych kryteriów pozwalających na jasne rozróżnienie prawa cywilnego i handlowego na płaszczyźnie ustawodawczej.

Przy ocenie relacji pomiędzy prawem cywilnym i handlowym należy mieć na uwadze proces historycznego kształtowania się obu tych gałęzi prawa, a przede wszystkim ich wspólne źródło, jakim jest prawo prywatne. Podział na prawo prywatne i publiczne, wyraźnie istniejący w okresie międzywojennym oraz akceptowany przez przedstawicieli doktryny, został odrzucony po II wojnie światowej przede wszystkim za pomocą argumentu, że w każdej gałęzi prawa, z różnym jedynie nasileniem, mamy do czynienia jeśli nie z bezpośrednią ochroną, to co najmniej z zaangażowaniem w ochronę interesu publicznego. Biorąc jednak pod uwagę tradycyjne *differentia specifica* podziału na prawo publiczne i prywatne, oparte na czterech kryteriach:

- 1) interesu podlegającego ochronie w świetle danej regulacji normatywnej – publiczny czy prywatny;
- 2) stron powstającego stosunku prawnego – czy jedną z nich jest organ państwowy;
- 3) relacji pomiędzy stronami – równorzędność czy podporządkowanie;
- 4) sposobu ochrony – z urzędu czy na podstawie indywidualnego działania danego podmiotu, np. uruchomienie systemu przymusu państwowego w celu wyegzekwowania należnego świadczenia,

należy stwierdzić, iż zarówno prawo handlowe, jak i cywilne mieszczą się w pojęciu prawa prywatnego.

Osiągnięte w drodze długotrwałej ewolucji wyodrębnienie prawa handlowego swój ostateczny wyraz znalazło w dwóch kodyfikacjach XIX-wiecznych: Code de commerce z 1807 r. i niemieckim kodeksie handlowym (HGB) z 1897 r., statuujących dwa podstawowe kryteria odrębności prawa handlowego: obiektywne (Code de commerce) i subiektywne (niemiecki kodeks handlowy, HGB). Należy przy tym podkreślić, iż nigdy w żadnym ze wskazanych systemów wyodrębnienie to nie doprowadziło do negacji co najmniej subsydiarnej zastosowalności norm cywilnoprawnych do regulacji stosunków gospodarczych. Można zaryzykować postawienie tezy, iż wskazane kryteria nie tyle określały formalną odrębność prawa handlowego, ile przede wszystkim decydowały o kolejności stosowanych regulacji prawnych przy ocenie konkretnego stosunku prawnego poddawanego subsumcji.

Charakterystyczna dla obu dziedzin prawa – zarówno prawa cywilnego, jak i handlowego – wspólna metoda regulacji spowodowała, że nigdy nie istniała rzeczywista ich przeciwstawność. Z drugiej jednak strony zawsze można było dostrzec swoistą autonomiczność konstrukcji prawnohandlowych. W tym sensie prawo handlowe przedstawia się jako wyodrębniona dziedzina prawa cywilnego powszechnego (prywatnego) i nie przeczy temu przyjęta w art. 1 ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.) koncepcja jedności Kodeksu cywilnego.

W Polsce kodeks handlowy do chwili jego formalnego uchylecia w 1964 r. był podstawą odrębnego prawa handlowego, regulującego ogół stosunków prawnych w zakresie obrotu prawno-gospodarczego.

W polskim Kodeksie handlowym, wzorowanym na niemieckim kodeksie handlowym (HGB), przyjęto kryterium subiektywne, oparte na pojęciu kupca. Nie stało to na przeszkodzie wyodrębnieniu przez ustawodawcę terminu „czynność handlowa”, rozumianego jako czynność dokonana przez kupca w związku z prowadzoną przez niego działalnością. Tak więc przepisy kodeksu handlowego odnosiły się do czynności handlowych dokonywanych przez kupców; przepisy prawa cywilnego w odniesieniu do działalności kupców mogły być stosowane tylko subsydiarnie.

Po II wojnie światowej, w okresie tzw. gospodarki planowej, prawo handlowe faktycznie przestało funkcjonować, choć formalnie istniało do końca 1964 r. Wraz z uchwaleniem Kodeksu cywilnego została odrzucona koncepcja dualistycznej regulacji stosunków majątkowych przez prawo cywilne i handlowe; zamiast niej przyjęto wówczas zasadę jedności prawa cywilnego, sformułowaną w art. 1 k.c.

Ustawa z 28.07.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55, poz. 321 ze zm.) utrzymała w mocy jedność prawa cywilnego, stanowiąc w zmienionym art. 1 k.c., że: „Kodeks niniejszy reguluje stosunki cywilnoprawne między osobami fizycznymi i osobami prawnymi”. Rzecz jasna, koncepcja jedności prawa cywilnego w żadnym wypadku nie oznacza wprowadzenia zupełności kodeksu, której całkowite zrealizowanie nigdzie chyba nie jest możliwe. W konsekwencji Kodeks cywilny nie obejmuje wszystkich przepisów prawa cywilnego, nie jest też jedynym źródłem tego prawa. W rezultacie mamy do czynienia z wieloma pozakodeksowymi źródłami rozproszonymi w różnych aktach prawnych, co jest szczególnie widoczne w dziedzinie obrotu gospodarczego.

Wraz z wejściem w życie Kodeksu cywilnego (1.01.1965 r.) w art. 1 k.c. proklamowana została zasada jedności prawa cywilnego. Artykuł VI ustawy z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.) uchylił formalnie Kodeks handlowy, utrzymując jednocześnie w mocy większość jego przepisów dotyczących spółek jawnych, spółek z ograniczoną odpowiedzialnością i spółek akcyjnych. Ponadto w stosunku do tych spółek utrzymane zostały również w mocy przepisy o firmie, prokurze i rejestrze handlowym, a także w zakresie stosunków handlu zagranicznego przepisy art. 518–524 i 531 k.h. W ten sposób formalnie uchylono Kodeks handlowy, ale faktycznie ogromna większość jego przepisów została utrzymana w mocy. Trzeba podkreślić, że wśród uchylonych przepisów kodeksu handlowego znalazły się art. 1, 2 i 498, co spowodowało formalne przekreślenie prawa handlowego jako odrębnej gałęzi legislacyjnej. Utrzymane zostały jednak w mocy obszerne przepisy pozakodeksowe regulujące wyspecjalizowane dziedziny, jak prawo upadłościowe, wekslowe, czekowe i wiele innych.

Obowiązywanie wielu źródeł prawa poza Kodeksem cywilnym oraz zmiany ustrojowe po 1989 r. spowodowały w polskim życiu gospodarczym wielki renesans tradycyjnych instytucji prawa handlowego, a przede wszystkim spółek kapitałowych, transakcji handlowych, upadłości i papierów wartościowych. Nastąpił zdecydowany powrót do formalnie uchylonego prawa handlowego, zarówno wśród praktyków, jak i teoretyków. Rozwój wspomnianych już instytucji prawa handlowego, takich jak: spółki, upadłość, umowy handlowe, papiery wartościowe, kredyty, a także powrót do sprawdzonych koncepcji i zasad, jak zasady uczciwości kupieckiej czy dobre obyczaje handlowe, w pełni usprawiedliwiają konieczność odrębnej analizy tych instytucji i pojęć na płaszczyźnie doktrynalnej i dydaktycznej, niezależnie od rozstrzygnięć legislacyjnych, o których wyżej była już mowa.

W założeniach ustawowych Kodeks cywilny miał znieść autonomię prawa handlowego jako formalnie wyodrębnionej gałęzi prawa poprzez objęcie zasięgiem swojej regulacji także stosunków gospodarczych. Należy podkreślić, że dokonana w 1990 r. nowelizacja Kodeksu cywilnego i zmiana brzmienia art. 1 k.c. nie wyklucza możliwości regulacji przez przepisy szczególne stosunków z zakresu obrotu profesjonalnego.

Prace nad przekształceniem i unowocześnieniem prawa spółek handlowych rozpoczęły się w 1989 r. Opracowaniem projektu prawa spółek handlowych zajęła się utworzona w 1996 r. Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego. Największe różnice poglądów dotyczyły kwestii ostatecznej formy nowego prawa spółek – od koncepcji nowego prawa spółek w formie odrębnej ustawy do poglądu, że głównym trzonem tej regulacji powinien być dotychczasowy kodeks, który należy poddać dalszym koniecznym nowelizacjom. Ostatecznie zdecydowano się na uchwalenie nowego aktu prawnego i 1.01.2001 r. weszła w życie ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.). Zastąpiła ona zawarte w Kodeksie handlowym regulacje odnoszące się do spółek handlowych. Pozostawione przez Kodeks spółek handlowych w mocy przepisy Kodeksu handlowego o firmie i prokurze zostały zaś uchylone wraz z wejściem w życie ustawy z 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408).

Ustawodawca, uchwalając Kodeks spółek handlowych, przyjął za cel wyczerpujące uregulowanie w ustawie cywilnoprawnej materii prawa spółek. Zawarta w Kodeksie spółek handlowych regulacja normatywna obejmuje wszystkie spółki handlowe. Przyjęta została zasada *numerus clausus* typów spółek.

W projekcie ustawy – Prawo spółek handlowych opracowanym przez zespół problemowy Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego (zob. St. Praw. 1998/1–2) wyrażone zostało stanowisko, że prawo spółek handlowych stanowi jedynie wyodrębnioną na podstawie kryterium przedmiotowego część jednolitego prawa cywilnego. Zasada jedności prawa cywilnego nie była nigdy kwestionowana.

Pomiędzy przepisami Kodeksu spółek handlowych a przepisami Kodeksu cywilnego występują oczywiste powiązania. Na podstawie art. 2 k.s.h. przepisy Kodeksu cywilnego znajdują zastosowanie w sprawach: tworzenia, organizacji, funkcjonowania, rozwiązywania, łączenia, podziału i przekształcania spółek handlowych, które nie zostały uregulowane w Kodeksie spółek handlowych. W odniesieniu do powyższej regulacji należy stwierdzić, iż jest ona przejawem zasady jedności prawa cywilnego. Prawo spółek stanowi wyspecjalizowaną dziedzinę, jednak mieści się ona w ramach prawa cywilnego. W sprawach nieuregulowanych w Kodeksie spółek handlowych zastosowanie znajdują wprost przepisy Kodeksu cywilnego. Konieczność zastosowania przepisów Kodeksu cywilnego wprost istnieje wówczas, gdy dane zagadnienie nie jest uregulowane w Kodeksie spółek handlowych, a brak podstaw dla przyjęcia istnienia regulacji negatywnej i jednocześnie też brak przesłanek do rozstrzygnięcia danego zagadnienia poprzez zastosowanie w drodze analogii innych przepisów Kodeksu spółek handlowych. Natomiast zgodnie z art. 2 zdanie drugie k.s.h., jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego będą stosowane odpowiednio. Powyższe uregulowanie jest określane mianem ograniczonej autonomii prawa spółek. Przepisy Kodeksu cywilnego będą musiały zostać zastosowane odpowiednio dopiero wówczas, gdy będzie za tym przemawiała „właściwość (natura) stosunku prawnego”. Termin „właściwość (natura) stosunku prawnego” nie jest jednoznacznie interpretowany. Zawsze istnieje więc potrzeba starannej wykładni przepisów Kodeksu spółek handlowych. Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego oznacza, że niektóre przepisy można zastosować wprost (nie ma potrzeby dokonywania jakichkolwiek modyfikacji), niektóre przepisy wymagają zastosowania określonych modyfikacji, a niektóre przepisy nie mogą zostać zastosowane wcale¹.

Jednym z najważniejszych zagadnień prawa cywilnego i handlowego jest kwestia nazwania podmiotów, które prowadzą działalność gospodarczą. Będzie ona przedmiotem szerszych uwag w rozdziale drugim.

W okresie międzywojennym podmiot trudniący się działalnością gospodarczą określano mianem kupca. **Kupcem** był ten, kto we własnym imieniu prowadził przedsiębiorstwo zarobkowe (art. 2 § 1 k.h.). Po uchyleniu przepisów dotyczących pojęcia kupca, które było podstawą wyróżnienia prawa handlowego, a także po wyeliminowaniu z Kodeksu cywilnego nowelą z 28.07.1990 r. jednostek gospodarki społecznej, ustawa z 23.12.1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.) wprowadziła pojęcie podmiotu gospodarczego, wyznaczając podmiotowy zasięg regulacji prawnohandlowej. Termin ten był krytykowany jako całkiem obcy tradycji kupieckiej. Pojęcie podmiotu gospodarczego nie było jednolicie stosowane w innych aktach prawnych, w których pojawiała się pojęcie przedsiębiorcy. Niekonsekwencja powyższa została usunięta przez art. 12–99 ustawy z 20.08.1997 r. – Przepisy wpro-

¹ Zob. szerzej odnośnie do przykładów stosowania przepisów Kodeksu cywilnego [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IIIA, *Spółka akcyjna. Komentarz*. Art. 301–392, red. A. Opalski, Warszawa 2016, s. 94 i n.

wadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 770 ze zm.), zmieniające w obowiązujących aktach prawnych termin „podmiot gospodarczy” na określenie „przedsiębiorca”.

Nowelizacja Kodeksu cywilnego z 14.02.2003 r. wprowadziła do ustawy definicję przedsiębiorcy (art. 43¹ k.c.). Pojęcie przedsiębiorcy zostało wyznaczone na podstawie dwóch kryteriów – **podmiotowego i funkcjonalnego**. Według kryterium podmiotowego przedsiębiorcą może być każdy podmiot stosunków cywilnoprawnych – osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną. Zgodnie z kryterium funkcjonalnym status przedsiębiorcy powiązany jest z rodzajem aktywności podmiotu prawa cywilnego – musi on prowadzić we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Definicja ta została wprowadzona, aby ujednoczyć definicje przedsiębiorcy zawarte w różnych aktach prawnych. Trzeba jednak podkreślić, że pewne odmienności występują nadal.

Z dniem 30.04.2018 r. ustawa o swobodzie działalności gospodarczej została zastąpiona przez ustawę – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162) oraz inne ustawy dotyczące działalności gospodarczej. Zgodnie z art. 4 Prawa przedsiębiorców: „Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą”. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Zasady podejmowania, wykonywania i zakończenia działalności gospodarczej przez osoby zagraniczne określają odrębne przepisy.

Kwestią, którą należy poruszyć przy omawianiu różnych sfer funkcjonowania kluczowego dla obrotu gospodarczego pojęcia przedsiębiorcy, jest zagadnienie czynności prawnych dokonywanych w ramach działalności tego podmiotu i oceny tego, w jakiej mierze kryterium to może stanowić podstawę wyodrębnienia prawa handlowego. Subiektywny (oparty na kryterium podmiotowym), przedwojenny charakter prawa handlowego nie stał na przeszkodzie **wyodrębnieniu przez ustawodawcę pojęcia czynności handlowej**. Warunkiem kwalifikacji określonej czynności prawnej jako handlowej było dokonanie jej przez kupca w związku z prowadzoną przez niego działalnością, przy czym na ocenę charakteru prawnego określonej czynności nie miał żadnego wpływu status drugiej strony tej czynności. Czynności handlowe podlegały odrębnemu reżimowi prawnemu, stając się podtypem umów obrotu powszechnego (np. sprzedaż handlowa) bądź podlegając wyłącznie przepisom Kodeksu handlowego (np. komis, agencja).

Na gruncie obecnie obowiązującego stanu prawnego kryteria oceny nie są już tak jednoznaczne. Wśród typów umów można wyróżnić takie, których występowanie jest związane z obrotem handlowym (np. umowa komis). Niektóre typy umów mają

zarówno wariant ogólny, jak i szczególny, związany z obrotem profesjonalnym (np. umowa sprzedaży). Jednakże nie każda czynność prawna dokonywana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej może być kwalifikowana jako handlowa (gospodarcza), a co za tym idzie – podlegająca szczególnemu reżimowi prawnemu. Wydaje się, że wystarczającym kryterium uznania czynności dokonywanych w ramach prowadzonej działalności za handlowe nie jest wymóg art. 355 § 2 k.c., zgodnie z którym dłużnik w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej obowiązany jest do zachowania należytej staranności, określonej w sposób szczególny, a mianowicie przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności.

Projektowane zmiany prawa cywilnego nie przewidują wytyczenia granicy między prawem cywilnym a prawem handlowym na płaszczyźnie prawa zobowiązań, a co za tym idzie – wyodrębnienia szczególnej kategorii czynności handlowych (gospodarczych) związanych z prowadzoną działalnością handlową.

W doktrynie przyjmuje się powszechnie, że **normy i instytucje prawa handlowego mają przede wszystkim służyć bezpieczeństwu, wolności i szybkości obrotu**. Zasady te J. Namitkiewicz określił jako „postulaty naczelnego norm prawa handlowego, odpowiadające istocie zjawisk, którym te normy odpowiadają”.

W podręcznikach prawa handlowego podkreśla się, że specyfika tego prawa opiera się na trzech zasadniczych założeniach: szybkości, bezpieczeństwa i kredytu, które stanowią niezbędne elementy życia gospodarczego.

Nie ulega wątpliwości, że **tempo działalności gospodarczej**, która ma przynieść korzyści, musi być szybkie, bez zbędnej zwłoki. Wymaga to znacznego odformalizowania obrotu w celu dokonywania szybkich oświadczeń woli.

Założenie szybkości działania leży u podstaw rozstrzygania sporów wynikłych na tle stosunków handlowych. Z reguły spory te rozstrzygane są przez odrębne sądy lub trybunały, a także przez sądy polubowne czy arbitrażowe, działające według reguł szczególnych, znacznie szybciej niż sądy powszechne, którym same strony poddają rozstrzygnięcie tych sporów.

Naczelnym postulatem norm prawa handlowego jest także **bezpieczeństwo obrotu**, któremu służą różne przepisy i instytucje prawa handlowego. Wystarczy tu wspomnieć o Krajowym Rejestrze Sądowym. Niezwykle duże znaczenie dla ochrony bezpieczeństwa obrotu ma ujęcie w sposób tradycyjny, odpowiadający przyjętym i akceptowanym kryteriom, klauzul generalnych, takich jak np. zasada dobrych obyczajów. Zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu służy także instytucja upadłości.

W stosunkach handlowych strony dysponują znaczną wolnością kontraktowania, możliwością stosowania różnych odformalizowanych technik i procedur negocjacyj-

nych. Bardzo istotne znaczenie ma odwołanie się do utrwalonych zwyczajów handlowych, praktyki obrotu lub wykształconych między podmiotami zasad postępowania, akceptowanych przez te podmioty. Realizacja wszystkich tych celów wymaga spełnienia postulatu bezpieczeństwa obrotu, który wytycza zakres podejmowanych działań, granice swobody stron.

Szczególne reguły związane z rachunkowością, obowiązek prowadzenia odpowiednich ksiąg rachunkowych, publikowania bilansów i innych danych także ma pierwszorzędne znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu.

W wielu wypadkach może się wydawać, że postulaty bezpieczeństwa i szybkości do pewnego stopnia wzajemnie się wykluczają. Dlatego w niektórych sprawach (np. statut spółki, papiery wartościowe, gwarancja bankowa, obniżenie kapitału) wymagania formalne idą bardzo daleko, znacznie dalej, niż przewiduje to tradycyjne prawo cywilne.

Wreszcie charakterystyczną cechą stosunków handlowych, specyficzną dla prowadzonej działalności gospodarczej, jest **potrzeba kredytu** zaciąganego w różny sposób. Papiery wartościowe, takie jak weksel czy czek, różnego rodzaju papiery handlowe zastępują niemal całkowicie obrót gotówkowy, zmierzają także do wyeliminowania zwłoki w płatnościach. Należy stwierdzić, że nie można prowadzić działalności gospodarczej bez ścisłego związku z bankiem i różnymi formami kredytu bankowego. Powiązania te występują w rozmaitych formach (np. gwarancje, umowy faktoringowe) i są wyrazem niezbędności kredytu handlowego. Ogromna część przepisów prawa handlowego odnosi się do realizacji potrzeby kredytu, by z jednej strony ułatwić i przyspieszyć jego otrzymanie, a z drugiej skutecznie zabezpieczyć jego spłatę.

Normy i instytucje prawa handlowego, które będą dalej szczegółowo omawiane, podkreślają znaczenie problemu kredytu w stosunkach handlowych.

Celowe jest operowanie w języku prawniczym nazwą „prawo handlowe”, zwłaszcza że odrębność prawa handlowego nigdy nie oznaczała pełnego, merytorycznego oddzielenia prawa handlowego od prawa cywilnego. Odrębność ta służyła jedynie podkreśleniu istotnych różnic pomiędzy podmiotami profesjonalnymi a innymi uczestnikami życia gospodarczego (system subiektywny) bądź też szczególnej regulacji działań podejmowanych przez podmioty prawa cywilnego, działań uznanych przez prawo za tzw. czynności handlowe (system obiektywny) z uwzględnieniem zasad specyficznych dla obrotu profesjonalnego, jak np. bezpieczeństwo, szybkość, swoboda.

2. Źródła prawa handlowego

Źródłami prawa handlowego są przede wszystkim przepisy prawa stanowionego, tworzące trzon prawa prywatnego. Ponadto są nimi również odpowiednie postanowienia

umów międzynarodowych, a także prawo zwyczajowe i zwyczaje odgrywające istotną rolę w stosunkach handlowych.

Przy przedstawianiu źródeł prawa handlowego nie sposób nie zaznaczyć ogromnej roli orzecznictwa sądowego, które wprawdzie nie zalicza się do źródeł prawa, ale którego roli w interpretacji i stosowaniu prawa nie można nie doceniać.

2.1. Krajowe prawo stanowione

2.1.1. Akty prawne o charakterze ogólnym

Do najważniejszych aktów prawnych na gruncie prawa handlowego należą Kodeks spółek handlowych oraz Kodeks cywilny.

Znaczenie Kodeksu cywilnego wynika głównie stąd, iż reguluje on podstawowe zagadnienia odnoszące się do podmiotów uczestniczących w obrocie gospodarczym (księga pierwsza Kodeksu cywilnego) oraz stanowi podstawę interpretacji czynności podejmowanych przez te podmioty w obrocie (księga druga i trzecia Kodeksu cywilnego).

Ponadto do tej grupy przepisów należy zaliczyć:

- ustawę z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.);
- ustawę z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.);
- ustawę z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112 ze zm.);
- ustawę z 20.08.1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 770 ze zm.);
- ustawę z 22.12.1995 r. o wydawaniu Monitora Sądowego i Gospodarczego (Dz.U. z 2018 r. poz. 1795).

2.1.2. Akty prawne o charakterze szczególnym

W tej grupie źródeł prawa można przedstawić następujące akty prawne, zestawiając je według podanych niżej kryteriów.

Regulacje dotyczące podmiotów funkcjonujących w obrocie gospodarczym:

Ustawa – Prawo przedsiębiorców uchyliła ustawę o swobodzie działalności gospodarczej. Weszła w życie 30.04.2018 r. Celem nowelizacji było wdrożenie całego systemu rozwiązań określanych mianem „**Konstytucja Biznesu**”. Składają się na nią:

- ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.);

- ustawa z 6.03.2018 r. o Rzeczniku Małych i Średnich Przedsiębiorców (Dz.U. poz. 648);
- ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541);
- ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 470).

Przewidziano również zmiany w ponad 180 różnych ustawach.

- ustawa z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1317);
- ustawa z 30.08.1996 r. o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowników (Dz.U. z 2022 r. poz. 318);
- ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.);
- ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261);
- ustawa z 6.04.1984 r. o fundacjach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2167);
- ustawa z 4.03.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 259);
- ustawa z 18.03.2010 r. o szczególnych uprawnieniach ministra właściwego do spraw energii oraz ich wykonywaniu w niektórych spółkach kapitałowych lub grupach kapitałowych prowadzących działalność w sektorach energii elektrycznej, ropy naftowej oraz paliw gazowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2173).

Regulacje dotyczące działalności instytucji finansowych:

- ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm.);
- ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1130 ze zm.);
- ustawa z 29.07.2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 1400 ze zm.);
- ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2021 r. poz. 328 ze zm.);
- ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1983 ze zm.);
- ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. z 2021 r. poz. 605 ze zm.);
- ustawa z 28.08.1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 105 ze zm.);
- ustawa z 29.08.1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 581).

Akty regulujące stan niewypłacalności podmiotu:

- ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.);
- ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2021 r. poz. 1588 ze zm.).

Regulacje zabezpieczające prawidłowe funkcjonowanie rynku:

- ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1913 ze zm.);
- ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275).

Akty prawne odnoszące się do papierów wartościowych:

- ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2021 r. poz. 328 ze zm.);
- ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1983 ze zm.);
- ustawa z 29.07.2005 r. o nadzorze nad rynkiem kapitałowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 1400 ze zm.);
- ustawa z 21.07.2006 o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2020 r. poz. 2059 ze zm.);
- ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282);
- ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo czekowe (Dz.U. z 2016 r. poz. 462);
- ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2022 r. poz. 454);
- ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.);
- ustawa z 21.06.2013 r. o zmianie niektórych ustaw dotyczących praw pasażerów podróżujących drogą morską i drogą wodną śródlądową (Dz.U. poz. 1014 ze zm.);
- ustawa z 7.11.2014 r. o zmianie ustawy o zapobieganiu zanieczyszczeniu morza przez statki oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1554);
- ustawa z 15.11.1984 r. – Prawo przewozowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 8);
- ustawa z 15.12.2016 r. o zmianie ustawy o grach hazardowych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 88).

Do wielu z wyżej podanych regulacji wydano wiele unormowań szczególnych w formie aktów niższego rzędu.

2.2. Prawo zwyczajowe, zwyczaj

Uchylony art. 1 k.h. zaliczał do źródeł prawa handlowego, obok Kodeksu handlowego i ustaw szczególnych, powszechnie obowiązujące w państwie prawo zwyczajowe. Powyższy przepis powodował, iż prawo zwyczajowe miało rangę źródła prawa równą ustawie. W doktrynie przyjmowano, że prawo zwyczajowe ma nie tylko znaczenie posiłkowe, lecz także może zmieniać wszelkie pozytywne przepisy prawne.

Przez pojęcie prawa zwyczajowego rozumie się zespół niepisanych norm, które powstają wskutek stosowania tego samego sposobu działania w czasie na tyle długim (*longa consuetudo*), aby w powszechnym przekonaniu stały się wiążące dla wszystkich (*opinio necessitatis*). Takiemu zespołowi norm Kodeks handlowy przypisywał takie

samo znaczenie jak ustawom, z tym jednak zastrzeżeniem, że prawo zwyczajowe musiało mieć charakter powszechny, tzn. obowiązujący na terenie całego kraju.

Wraz z wejściem w życie Kodeksu cywilnego uchylona została większość przepisów Kodeksu handlowego, w tym art. 1 k.h. Należy więc przyjąć, iż obecnie, wobec braku regulacji, jak w przywołanym art. 1 k.h., oraz przy wzmożonej działalności prawotwórczej i dynamicznym rozwoju nowych form wymiany dóbr, można nabrać wątpliwości co do obowiązywania jakichkolwiek norm prawa zwyczajowego w zakresie prawa handlowego. W piśmiennictwie podkreśla się, iż przyjęta w Kodeksie cywilnym zasada jedności prawa cywilnego oznacza brak miejsca na odrębność prawa handlowego, a tym bardziej zwyczajowego prawa handlowego.

Z drugiej jednak strony nie można kwestionować znaczenia zwyczajów w prawie handlowym. Zwyczaje, w odróżnieniu od prawa zwyczajowego, nie stanowią norm prawnych, ale jedynie odzwierciedlają kanony zachowań uczestników obrotu (w przypadku prawa handlowego będą to sposoby załatwiania interesów przez przedsiębiorców). Znaczenie zaś zwyczajów polega głównie na tym, że można stosować je jako kryteria ocenne, np. przy określaniu skutków czynności prawnych czy sposobu wykonania ciężących na stronie obowiązków.

Większość doktryny prezentuje stanowisko, iż postanowienia umowne mają pierwszeństwo przed normami zwyczajowymi. Przedstawiana jest następująca hierarchia:

- 1) przepisy bezwzględnie obowiązujące;
- 2) postanowienia umowy;
- 3) przepisy względnie obowiązujące;
- 4) zwyczaj,

przy czym sporna jest kolejność kategorii nr 3 i 4.

Zwyczaje pełnią dwie podstawowe funkcje: normującą (jeżeli zwyczaj wpływa na skutki czynności prawnych) oraz wyjaśniającą (zwyczaj służy tłumaczeniu oświadczeń woli).

Normatywną podstawę odwoływania się do utrwalonych zwyczajów dają przepisy Kodeksu cywilnego (art. 56, 65 § 1, art. 354 k.c.). Ponadto do utrwalonych zwyczajów bardzo często sięga się w wypadku obrotu międzynarodowego. W tej sytuacji bardzo duże znaczenie mają zbiory zwyczajów opracowywane przez organizacje zawodowe przedsiębiorców, takie jak przykładowo izby handlowe czy gospodarcze. Ujednoliceniem zwyczajów występujących w handlu międzynarodowym zajmuje się również Międzynarodowa Izba Handlowa (ICC), która do tej pory wydała kilka opracowań dotyczących istniejących zwyczajów, głównie w praktyce bankowej. Najstarszym i jednocześnie najczęściej stosowanym aktem Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC) są Międzynarodowe reguły wykładni terminów (formuł) handlowych, znane jako Incoterms. Należy jednak pamiętać, że zwyczaje spisywane przez powołane organizacje

przez sam fakt „kodyfikacji” nie nabierają większej mocy ani większego znaczenia; zbiory te ułatwiają jedynie interpretację treści stosunku prawnego wiążącego strony.

Można wskazać dwie główne podstawy stosowania zwyczajów handlowych. Pierwsza z nich **opiera się na woli stron** – strony włączają dany zwyczaj do treści umowy lub odwołują się do niego. Drugą jest **zastosowanie zwyczaju przez sąd państwowy czy arbitrażowy**, w sytuacji gdy strony wprawdzie nie odwołały się do niego, jednak został on uznany przez sądy czy sąd arbitrażowy za źródło prawa regulujące stosunki między stronami.

2.3. Orzecnictwo

Zgodnie z poglądem przyjętym w doktrynie działalność orzecznicza sądów nie jest zaliczana do źródeł prawa. Jednakże mając na uwadze znaczenie sądów dla prawidłowego interpretowania norm prawnych oraz ich stosowania, można stwierdzić, iż orzecnictwo wywiera znaczny wpływ na rozwój prawa.

Obecnie w sposób szczególny rola ta uwidacznia się w zakresie prawa handlowego. Wynika to przede wszystkim z braku synchronizacji źródeł prawa handlowego, jak również z dynamicznego rozwoju różnych form prowadzenia działalności profesjonalnej.

W praktyce judykatura może się wspierać bogatym dorobkiem orzecnictwa przedwojennego. Jednakże w wielu wypadkach wsparcie okazuje się niewystarczające i w tej sytuacji sądy stają przed doniosłym zadaniem twórczej interpretacji norm prawnych.

Przed takim właśnie zadaniem staje najczęściej Sąd Najwyższy (a także sądy apelacyjne), który swą działalnością orzeczniczą wspiera tworzenie jednolitej wykładni prawa handlowego. Jako przykład takiej działalności można podać orzecnictwo dotyczące problematyki grup spółek, gdzie sądy przy braku szczegółowych uregulowań normatywnych dostrzegają potrzeby praktyki i uznają za dopuszczalne podporządkowanie interesu pojedynczej spółki interesowi grupy spółek oraz podkreślają, że samo podporządkowanie spółki zależnej spółce dominującej nie oznacza *per se* pokrzywdzenia spółki zależnej i jej udziałowców², czy precedensową uchwałę (7) SN z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, OSP 2008/5, poz. 56, w której Sąd Najwyższy przyjął, iż do umowy zawartej przez zarząd spółdzielni bez wymaganej do jej ważności uchwały walnego zgromadzenia lub rady nadzorczej ma zastosowanie w drodze analogii art. 103 § 1 i 2 k.c. Sąd uznał tym samym, że do działań organu reprezentującego osobę prawną dopuszczalne jest zastosowanie w drodze analogii przepisów o konwalidacji czynności pełnomocnika (art. 103 k.c.). Zdaniem Sądu Najwyższego ustawodawca polski, który

² Zob. szerzej D. Wajda, *Zgrupowanie spółek w orzecznictwie sądowym*, PPH 2017/11.

nie unormował w art. 39 k.c. sankcji dokonania czynności prawnej w imieniu osoby prawnej w charakterze jej organu bez kompetencji, pozostawił ustalenie tejże sankcji sądom z zastosowaniem ogólnych reguł wykładni prawa. W uzasadnieniu uchwały (7) z 14.09.2007 r., III CZP 31/07, Sąd Najwyższy stwierdził: „uwzględniając w procesie stosowania ustawy różne koncepcje teoretyczne osoby prawnej i pełnomocnictwa, należy najdonioślejsze znaczenie przypisywać wykładni funkcjonalnej, nie zaś tak zwanym «logicznym konsekwencjom teoretycznym konstrukcji»”. Finalnie z dniem 1.03.2019 r. na interwencję zdecydował się ustawodawca, który zmienił treść art. 39 k.c. i wprowadził możliwość konwalidacji w odniesieniu do czynności osób prawych.

2.4. Piśmiennictwo

Podobnie jak orzecznictwa, jurysprudencji nie zalicza się do źródeł prawa. Należy jednak zaznaczyć, że rola piśmiennictwa, z przyczyn podanych w powyższym punkcie, jest równie istotna jak rola orzecznictwa. Dorobek jurysprudencji można podzielić na dwa etapy.

Pierwszy etap stanowi okres przedwojenny, w którym powstały główne komentarze do obowiązujących wówczas przepisów.

Po zmianie ustroju polityczno-gospodarczego w 1989 r. nastąpił ponowny rozwój piśmiennictwa, które wzięło na siebie ciężar „uwspółcześniania” i europeizacji prawa handlowego.

2.5. Prawo stanowione przez strony

Źródłem prawa handlowego mogą być regulacje tworzone przez strony. Nie dotyczy to jednak formowania podmiotów prawa, w tym spółek handlowych, do których przyjmuje się i stosuje zasadę *numerus clausus*. Swoboda kreowania stosunków między stronami (stanowienia prawa), wynikająca z zasady wyrażonej w art. 353¹ k.c., w prawie handlowym materializuje się w szczególności w zakresie czynności handlowych.

3. Prawo Unii Europejskiej

3.1. Uwagi ogólne

System prawny Unii Europejskiej opiera się na normach prawa stanowionego (prawa pierwotnego oraz prawa wtórnego – czyli aktów wydanych przez Radę i Komisję) oraz na ogólnych zasadach prawa unijnego (uznanych przez Trybunał Sprawiedliwości).

Do harmonizacji systemów prawa mogło dojść dzięki wykorzystaniu następujących instrumentów prawnych:

- 1) umów międzynarodowych – są one zawierane przez państwa członkowskie;
- 2) rozporządzeń – są to akty prawa wspólnotowego o treści jednakowej dla wszystkich stron oraz o mocy bezpośrednio wiążącej, niewymagające wydawania przez państwa członkowskie przepisów wprowadzających;
- 3) dyrektyw – są to akty wiążące państwa członkowskie, jednak w odróżnieniu od rozporządzeń adresatom norm pozostawiona jest swoboda co do wyboru metody i form wprowadzania postanowień dyrektywy w życie (stąd nieodzowne jest wydanie zespołu norm wprowadzających);
- 4) zaleceń, opinii – są to akty niższego rzędu niewiążące państw członkowskich, zawierające jedynie wskazania pożądanych działań.

Proces harmonizacji prawa handlowego najbardziej widoczny jest w wypadku prawa spółek. W zakresie tym podstawowym źródłem europejskiego prawa spółek są przepisy o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dotyczące swobody osiedlania się i swobody przepływu kapitału.

Poniżej zostaną przedstawione przykłady wykorzystania wymienionych instrumentów prawnych w harmonizacji tej dziedziny prawa handlowego.

3.2. Umowy międzynarodowe

Jako przykład umowy międzynarodowej tworzącej prawo wspólnotowe można podać Konwencję z 29.02.1968 r. o wzajemnym uznawaniu spółek i osób prawnych.

Zasadniczo jej przedmiotem jest regulacja warunków niezbędnych do uznania określonego podmiotu (spółki lub osoby prawnej) oraz konsekwencji prawnych tego uznania.

Dany podmiot, aby mógł być uznany, musi spełniać następujące warunki (art. 1 konwencji):

- 1) powinien zostać utworzony zgodnie z ustawodawstwem umawiających się państw;
- 2) powinien mieć zdolność posiadania praw i obowiązków zgodnie z prawem miejsca utworzenia; do uznania podmiotu nie jest jednak konieczne posiadanie osobowości prawnej (art. 8 konwencji);
- 3) powinien mieć swoją siedzibę na obszarze obowiązywania konwencji.

Konsekwencje prawne, jakie wiążą się z uznaniem danego podmiotu, wyrażają się w przyznaniu mu zdolności prawnej w granicach, w jakich podmiot ją posiada na podstawie prawa państwa inkorporacji.

3.3. Rozporządzenia

W ramach harmonizacji prawa podmiotów wydane zostały cztery ważne rozporządzenia dotyczące europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych, statutu europejskiej spółki akcyjnej (*Societas Europaea*), spółdzielni europejskiej oraz kontroli powiązań przedsiębiorstw.

- Przedmiotem rozporządzenia Rady (EWG) nr 2137/85 z 25.07.1985 r. w sprawie europejskiego ugrupowania interesów gospodarczych (EUIG) (Dz.Urz. WE L 199 z 31.07.1985, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 83) jest ramowa regulacja zasad tworzenia i funkcjonowania organizacji o charakterze gospodarczym. Wzorem dla europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych (*European economic interest grouping*) było wprowadzone we Francji na mocy ordonansu z 23.09.1967 r. ugrupowanie interesów gospodarczych (*Groupement d'Intéret Economique*).

Celem europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych jest – zgodnie z art. 3 rozporządzenia nr 2137/85 – ułatwianie albo rozwijanie działalności gospodarczej jego uczestników oraz polepszenie albo powiększenie wyników tej działalności, nie zaś osiąganie zysków.

Rozporządzenie rozstrzyga m.in. o takich sprawach, jak:

- 1) **powstanie zgrupowania** – podstawą funkcjonowania zgrupowania jest porozumienie zawarte w formie pisemnej, zgrupowanie może być utworzone przez co najmniej dwa podmioty prowadzące główną działalność na terenie państw wspólnotowych; zgrupowanie podlega wpisowi do rejestru prowadzonego w państwie, w którym ma ono siedzibę;
  - 2) **zakres podmiotowy zgrupowania** – zgrupowania mogą być tworzone przez osoby prawne prawa prywatnego i publicznego, także spółki powstałe zgodnie z prawem państwa członkowskiego UE oraz przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub wykonujące wolny zawód na terenie UE;
  - 3) **charakter prawny powstałej organizacji** – zgrupowanie nie posiada osobowości prawnej i jego działalność nie jest oddzielona od działalności członków; dlatego też nie kreuje ono zysków własnych, dochód organizacji jest dochodem jej członków;
  - 4) **struktura organizacji** – zasadniczo rozporządzenie pozostawia tę kwestię uznaniu członków zgrupowania, nakładając jedynie obowiązek tworzenia dwóch organów: organu zarządzającego oraz zgromadzenia członków zgrupowania.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2157/2001 z 8.10.2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej (SE) (Dz.Urz. WE L 294 z 10.11.2001, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 4, s. 251, ze zm.), które zostało uzupełnione dyrektywą Rady 2001/86/WE z 8.10.2001 r. uzupełniającą statut spółki europejskiej w odniesieniu do uczestnictwa pracowników (Dz.Urz. WE L 294 z 10.11.2001, s. 22; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 6, t. 4, s. 272).

Spółka europejska (SE) jest pierwszą ponadnarodową formą spółki kapitałowej. Po 3-letnim *vacatio legis* rozporządzenie nabrało mocy prawnej 8.10.2004 r.

Spółka europejska może powstać (zgodnie z art. 2 rozporządzenia nr 2157/2001):

- 1) przez **połączenie spółek akcyjnych**, jeżeli przynajmniej dwie z nich podlegają prawu różnych państw członkowskich Wspólnoty;
- 2) przez **utworzenie tzw. spółki holdingowej** przez spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jeżeli co najmniej dwie spośród nich podlegają prawu różnych państw członkowskich lub też od co najmniej 2 lat posiadają spółkę córkę albo oddział w innym państwie członkowskim;
- 3) przez **utworzenie SE jako spółki córki**, które następuje w wyniku subskrypcji jej akcji przez spółki. Zgodnie z art. 54 akapit drugi Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 83 z 30.03.2010, s. 47) przez spółki rozumie się spółki założone na podstawie przepisów prawa cywilnego lub handlowego, w tym spółdzielnie, oraz inne osoby prawne prawa publicznego lub prywatnego, z wyjątkiem spółek, które nie zmierzają do osiągnięcia zysku;
- 4) przez **przekształcenie się spółki akcyjnej w SE**; takie przekształcenie może być dokonane wyłącznie przez spółkę akcyjną założoną według prawa jednego z państw członkowskich, mającą siedzibę statutową i główny zarząd na terytorium Unii, jeżeli od co najmniej 2 lat posiada ona spółkę córkę podlegającą prawu innego państwa członkowskiego.

Rozporządzenie nr 2157/2001 przewiduje także **możliwość utworzenia jednoosobowej SE** przez już istniejącą SE (art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 2157/2001).

Spółka europejska powstaje z chwilą wpisu do właściwego rejestru w państwie członkowskim, w którym ma swoją siedzibę statutową.

Charakterystycznymi cechami SE są:

- 1) umieszczenie w firmie SE obligatoryjnego dodatku „SE” na początku lub na końcu;
- 2) utworzenie obligatoryjnego kapitału zakładowego, którego minimalna wysokość wynosi 120 000 euro (przepisy państwa członkowskiego mogą jednak przewidywać dla spółek prowadzących określony rodzaj działalności wymóg wyższego minimum kapitału zakładowego);
- 3) możliwość przeniesienia siedziby statutowej do innego państwa członkowskiego (przeniesienie to nie powoduje ani rozwiązania, ani powstania nowej spółki);
- 4) prawo wyboru systemu zarządzania spółką pomiędzy systemem dualistycznym, charakteryzującym się istnieniem dwóch organów, z których pierwszy – organ zarządzający – zajmuje się prowadzeniem spraw spółki, a drugi – organ nadzorujący – zajmuje się sprawowaniem nadzoru, a systemem monistycznym, w którym występuje tylko jeden organ – rada administrująca (*board of directors*), pełniąca obie wymienione wyżej funkcje.

Rozporządzenie nr 2157/2001 zawiera jedynie ogólną regulację SE, a w licznych artykułach dopuszcza wydanie przez narodowego ustawodawcę regulacji dodatkowej lub stosowanie w kwestiach, które nie zostały objęte rozporządzeniem, naro-

dowego prawa spółek. **W Polsce do spółek europejskich poza przepisami rozporządzenia zastosowanie znajdują przepisy ustawy o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej.** W Polsce organem w systemie monistycznym będzie rada administrująca, która ma działać kolegialnie, chyba że statut będzie stanowił inaczej. Rada ta będzie prowadziła sprawy, reprezentowała SE oraz sprawowała stały nadzór nad jej działalnością (art. 28 ust. 1 u.e.z.i.g.). Będzie się składać z co najmniej trzech, a w spółce publicznej z co najmniej pięciu członków, którzy będą – o ile statut nie będzie stanowił inaczej – powoływani i odwoływani przez walne zgromadzenie (art. 33 u.e.z.i.g.). Ustawodawca przewidział także wprowadzenie nowych instytucji – komitetów i dyrektorów wykonawczych. Komitety te wzorowane są na modelu amerykańskim. Zgodnie z art. 32 ust. 3 u.e.z.i.g. rada administrująca może przekazać – z zastrzeżeniem art. 31 u.e.z.i.g. – określone kompetencje komitetowi lub komitetom składającym się z co najmniej dwóch jej członków, a w komitecie sprawującym nadzór nad działalnością SE nie może uczestniczyć członek rady administrującej będący dyrektorem wykonawczym. Komitet może podejmować decyzje w postaci uchwał (na zasadach określonych w regulaminie rady lub regulaminie komitetu), które zastępują uchwały całej rady administrującej. Przedmiotem przekazania nie mogą być kompetencje w sprawach określonych w art. 31 ust. 1 i 2 u.e.z.i.g., które może rozstrzygnąć jedynie uchwała całej rady administrującej. Rada administrująca może także powołać jednego dyrektora wykonawczego albo większą ich liczbę (art. 40 u.e.z.i.g.). Liczbę dyrektorów wykonawczych i ich kompetencje określa uchwała rady, chyba że statut SE stanowi inaczej (art. 40 ust. 2 u.e.z.i.g.). Dyrektorem takim może być członek rady administrującej lub osoba spoza jej składu; jednakże rada administrująca powinna co najmniej w połowie składać się z członków niebędących dyrektorami wykonawczymi. Dyrektorzy wykonawczy nie mają ani jednostkowo, ani kolegialnie statusu organów spółki. Należy zwrócić uwagę na fakultatywny charakter dyrektorów wykonawczych, których powołanie zależy od rady administrującej, chyba że przewiduje je statut SE. Istotne wydaje się także to, że dyrektorzy wykonawczy nie mają własnych ustawowych kompetencji. Rada administrująca ma możliwość odwołania dyrektora (art. 41 ust. 1 u.e.z.i.g.) oraz wydawania dyrektorom wiążących poleceń dotyczących prowadzenia spraw SE (art. 42 ust. 3 u.e.z.i.g.). Polecenia takie muszą być zawarte w uchwałach całej rady, chyba że rada przekazuje kompetencje w tym zakresie komitetowi.

- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1435/2003 z 22.07.2003 r. w sprawie statutu spółdzielni europejskiej (SCE) (Dz.Urz. UE L 207 z 18.08.2003, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 280, ze zm.), którego celem jest ułatwienie działalności w formie spółdzielni, prowadzonej przez osoby fizyczne i prawne (pochodzące z co najmniej dwóch różnych krajów Unii Europejskiej).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 139/2004 z 20.01.2004 r. w sprawie kontroli koncentracji przedsiębiorstw (rozporządzenie WE w sprawie kontroli łączenia

przedsiębiorstw) (Dz.Urz. UE L 24 z 29.01.2004, s. 1; Dz.Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 8, t. 3, s. 40) reguluje kwestie dotyczące tworzenia powiązań kapitałowych między przedsiębiorstwami, które są konkurentami (rzeczywistymi albo potencjalnymi) na tym samym rynku właściwym. Przedsiębiorstwa są zobowiązane do zgłoszenia Komisji Europejskiej zamiaru dokonania łączenia. Komisja Europejska ocenia prawne i ekonomiczne skutki planowanej koncentracji przedsiębiorstw. Rozporządzenie to obowiązuje od 1.05.2004 r.

3.4. Dyrektywy

W zakresie prawa spółek znaczenie mają:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 z 14.06.2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (tekst mający znaczenie dla EOG. L 169/46 – tekst dostępny na stronie <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1132>) dotyczy ona: utworzenie spółki i nieważności umowy spółki oraz ważności jej zobowiązań, jawności oraz integracji rejestrów centralnych, handlowych i rejestrów spółek, zasad ujawniania mających zastosowanie do oddziałów spółek z innych państw członkowskich, zasad ujawniania mających zastosowanie do oddziałów spółek z państw trzecich, utrzymania i zmiany kapitału, wymogów kapitałowych, gwarancji dotyczących ustawowego kapitału, zasad dotyczących wypłat, zasad dotyczących podwyższania i obniżania kapitału, łączenia spółek akcyjnych, transgranicznego łączenia spółek, podziału spółek.

Jakiegokolwiek odesłania do poprzednich dyrektyw traktuje się teraz jako odesłania do dyrektywy 2017/1132, zaś prawidłowemu odczytaniu powiązań między poszczególnymi przepisami służyć mają tabele korelacji. Powyższa kodyfikacja jest skutkiem akcji kodyfikowania przepisów unijnych, prowadzonej na podstawie porozumienia międzyinstytucjonalnego Rady, Parlamentu Europejskiego i Komisji z 20.12.1994 r. w sprawie szybszej metody pracy nad urzędową kodyfikacją tekstów prawnych (Dz.Urz. WE C 102 z 4.04.1996, s. 2).

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/102/WE z 16.09.2009 r. w sprawie prawa spółek, dotycząca jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (wersja ujednolicona) (tekst mający znaczenie dla EOG), Dz.Urz. UE L 258 z 1.10.2009, s. 20.
- Dyrektywa 2004/25/WE z 21.04.2004 r. w sprawie ofert przejęcia (Dz.Urz. UE L 142 z 30.04.2004).
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/34/UE z 26.06.2013 r. w sprawie rocznych sprawozdań finansowych, skonsolidowanych sprawozdań finansowych i powiązanych sprawozdań niektórych rodzajów jednostek, zmieniająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/43/WE oraz uchylająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG (tekst mający znaczenie dla EOG), Dz.Urz. UE L 182.

- Dyrektywa 2006/43/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 17.05.2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, zmieniająca dyrektywy Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG oraz uchylająca dyrektywę Rady 84/253/EWG, Dz.Urz. UE L 157.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/828 z 17.05.2017 r. zmieniająca dyrektywę 2007/36/WE w zakresie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania (tekst dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0828>). Weszła ona w życie 6.06.2017 r. Dyrektywa obejmuje m.in. następujące kwestie: identyfikację akcjonariuszy, wzmocnienie zasady przejrzystości wobec inwestorów instytucjonalnych, obowiązku doradców inwestorów w zakresie głosowania, wymóg ustalenia polityki wynagrodzeń wobec członków zarządu i członków rad nadzorczych, zasady dokonywania transakcji z podmiotami powiązаныmi.

Jednocześnie warto zwrócić uwagę, że w przyjętej dyrektywie zabrakło mechanizmu podwajającego siłę głosu inwestorów długoterminowych. Choć już w 2015 r. komisja prawna europarlamentu zaproponowała, aby udziałowcom z co najmniej dwuletnim statusem akcjonariusza przysługiwało więcej praw głosu z akcji niż tym, którzy posiadali akcje przez krótszy czas. Planowano wprowadzenie swoistej europejskiej złotej akcji. Pomysł ten przez długi czas należał do jednych z najmocniej lobbowanych przy okazji prac nad nowelizacją dyrektywy służącej wzmocnieniu praw akcjonariuszy. Natomiast niektórzy ustawodawcy europejscy zdecydowali się wprowadzić rozwiązania prawne premiujące tzw. lojalne akcje (*fidelity shares*) – zwiększające siłę głosu z akcji w przypadku pozostawiania przez danego akcjonariusza przez określony czas w spółce³. Uznaje się bowiem, że takie rozwiązania lojalnościowe mogą być mechanizmem zwiększania długoterminowego zaangażowania akcjonariuszy w spółce⁴. Przykładowo we Włoszech w 2014 r. umożliwiono przyznanie w spółkach akcyjnych podwójnej liczby głosów z akcji w odniesieniu do akcjonariusza posiadającego akcje przynajmniej przez dwa lata. Analogiczny mechanizm dopuszczalny był od dłuższego czasu we Francji. Zastosowanie podwójnej liczby głosów z akcji w danej spółce stanowiło jednak mechanizm fakultatywny, uzależniony od przyjęcia go w statucie konkretnej spółki. W marcu 2014 r. zdecydowano się na wprowadzenie ogólnego rozwiązania prawnego, zgodnie z którym akcje dają podwójną liczbę głosów, o ile tylko znajdują się w jednych rękach przez dwa lata. Wyjście spod powyższego uregulowania, tzn. utrzymanie zasady jedna akcja jeden głos, jest dopuszczalne, ale wymaga podjęcia przez walne zgromadzenie uchwały większością dwóch trzecich głosów. Wprowadzenie takich rozwiązań tłumaczy się potrzebą ochrony spółek, gdyż zabezpieczając interesy długoterminowych inwestorów budowana jest długoterminowa strategia działania spółek.

---

³ R. Kraakman, J. Armour, P. Davies, L. Enriques, H. Hansmann, G. Hertig, K. Hopt, H. Kanda, M. Pardendler, W.-G. Ringe, E. Rock, *The Anatomy of Corporate Law. A Comparative and Functional Approach*, Oxford 2017, Third Edition, s. 82.

⁴ Por. J.J. Zięty, *Uprawnienia akcjonariuszy polskich spółek publicznych w świetle dyrektywy 2007/36/WE*, Warszawa 2015, s. 187 i cytowana tam literatura.

Część druga

PRZEDSIĘBIORCY

1. Charakterystyka ogólna

1.1. Pojęcie i rodzaje przedsiębiorcy (Józef Okolski, Dominika Wajda)

Literatura: M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, ks. 1, *Kupiec*, reprint, Warszawa 1991; I. Barańczyk, *Czy uprawniony do oznaczenia geograficznego jest przedsiębiorcą?* [w:] *Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, red. W.J. Katner, U. Promińska, Warszawa 2010; P. Bielski, *Spółka kapitałowa w organizacji a status przedsiębiorcy*, PPH 2002/6; E. Bieniek-Koronkiewicz, J. Sieńczyło-Chlabicz, *Działalność gospodarcza i przedsiębiorca na gruncie ustawy prawo działalności gospodarczej*, PPH 2000/4; M. Etel, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012; J. Frąckowiak, *Instytucje prawa handlowego w kodeksie cywilnym*, „Rejent” 2003/6; B. Gnela, *Pojęcie przedsiębiorcy w relacjach z konsumentem* [w:] *Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, red. W.J. Katner, U. Promińska, Warszawa 2010; G. Gorczyński, *Przedsiębiorcą się jest czy bywa? Uwagi o pojęciu przedsiębiorcy* [w:] *Prawo handlowe po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej*, red. W.J. Katner, U. Promińska, Warszawa 2010; A. Harla, *Pojęcie kupca i przedsiębiorcy w prawie polskim (1918–2005)*, PPH 2006/12; J. Jacyszyn, *Przedsiębiorca a wolny zawód*, „Rejent” 2003/10; M. Jasiakiewicz, *Jeszcze o pojęciu przedsiębiorcy – polemika*, PPH 2005/5; W.J. Katner, *Pojęcie przedsiębiorcy – polemika*, PPH 2007/4; W.J. Katner, *Sytuacja prawna spółki cywilnej na tle nowego prawa działalności gospodarczej*, PPH 2001/1; *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Warszawa 2008; *Kodeks cywilny. Komentarz. Suplement*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2003; *Kodeks cywilny*, t. 1, *Komentarz do artykułów 1–534*, red. E. Gniewek, Warszawa 2004; C. Kosikowski, *Nowe regulacje prawne w zakresie swobody działalności gospodarczej*, PiP 2004/10; C. Kosikowski, *Polskie publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 2002; K. Kruczałak, *Pojęcie przedsiębiorcy i jego znaczenie w obowiązującym prawie*, „Rejent” 1998/3; J. Lic, *Europeizacja pojęcia przedsiębiorcy* [w:] *Wpływ europeizacji prawa na instytucje prawa*

handlowego, red. J. Kruczalak-Jankowska, Warszawa 2013; J. Lic, M. Łuc, *Definicje pojęć „działalność gospodarcza” i „przedsiębiorca” (potrzeba rewizji)*, PiP 2008/10; G. Materna, *Pojęcie przedsiębiorcy w polskim i europejskim prawie ochrony konkurencji*, Warszawa 2009; T. Mróz, E. Bieniek-Koronkiewicz, *Kontrowersje wokół pojęcia „przedsiębiorca”*, Pr. Spółek 2003/6; Z. Radwański, *Podmioty prawa cywilnego w świetle zmian kodeksu cywilnego przeprowadzonych ustawą z 14 lutego 2003*, PS 2003/7–8; M. Szydło, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim*, PS 2002/7–8; A. Walaszek-Pyziół, *Status prawny przedsiębiorcy w świetle projektu ustawy – Prawo działalności gospodarczej*, PUG 1999/5; A.W. Wiśniewski, *Stan prywatnego prawa gospodarczego a optymalna wizja kodeksu cywilnego – zagadnienia podmiotowe*, PPH 2008/6 (wkładka); M. Zdyb, *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz do ustawy z 19 XI 1999*, Kraków 2000.

1.1.1. Uwagi wstępne

Kwestie nazwania czy też określenia zakresu pojęciowego podmiotów, które prowadzą działalność gospodarczą, stanowią jedno z najważniejszych zagadnień z zakresu prawa handlowego. Zawsze budzą też one w doktrynie i orzecznictwie sądowym liczne kontrowersje.

Pojęcie takie może – tak jak to było na gruncie Kodeksu handlowego – wyznaczać podmiotowy zasięg regulacji prawnohandlowych. Do określenia podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą używany był wówczas termin „**kupiec**”. Kupcem był ten, kto we własnym imieniu prowadził przedsiębiorstwo zarobkowe (art. 2 § 1 k.h.).

Ustawodawca nakłada też na jednostki prowadzące działalność gospodarczą w sposób profesjonalny pewne szczególne obowiązki, tak więc zaklasyfikowanie jakiegoś podmiotu do tej kategorii ma duże znaczenie dla ochrony jego kontrahentów.

Pojęcie przedsiębiorcy na gruncie prawa polskiego nie ma zbyt długiej historii. Zostało ono wprowadzone dopiero przez ustawę z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Było ono następnie używane w licznych aktach normatywnych – jego definicje były różne i tworzone na użytek danej ustawy.

Ze względu na jedną z fundamentalnych zasad prawa handlowego – zasadę bezpieczeństwa – celowe jest wyeliminowanie wszelkich wątpliwości i kontrowersji związanych z pojęciem przedsiębiorcy. Chaos legislacyjny związany z omawianym pojęciem, występowanie w ustawach różnych zwrotów nieostrych zostały zauważone przez ustawodawcę i zgodnie z postulatami czynionymi w doktrynie zdecydował się on na umieszczenie pojęcia przedsiębiorcy w Kodeksie cywilnym (art. 43¹ k.c.). Uznano, że potrzebne jest stworzenie jednolitej dla całego systemu prawnego definicji.

Różnice między pojęciami przedsiębiorcy używanymi w różnych aktach prawnych występują jednak nadal, np. w ustawie – Prawo upadłościowe czy w ustawie o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji.

Poza definicją występującą w art. 43¹ k.c. w obecnym stanie prawnym należy także zwrócić szczególną uwagę na pojęcie przedsiębiorcy zawarte w art. 4 pr. przeds. (zob. pkt 1.1.3).

Ponieważ pojęcie przedsiębiorcy na gruncie prawa polskiego kształtowało się w różny sposób, w zależności od obowiązywania w danym momencie określonej ustawy, celowe będzie przypomnienie definicji przedsiębiorcy zawartych w ustawie o działalności gospodarczej i ustawie – Prawo działalności gospodarczej oraz dokonanie ogólnej ich charakterystyki. Jest to tym bardziej zasadne, że definicje zawarte w tych dwóch aktach normatywnych miały wpływ na obecne ukształtowanie się tego pojęcia.

1.1.2. Ewolucja pojęcia przedsiębiorcy w polskim prawie po 1989 roku

Ustawa o działalności gospodarczej w celu określenia podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą posługiwała się najpierw terminem „**podmiot gospodarczy**”. Zgodnie z nią podmiotami gospodarczymi mogły być osoby fizyczne, osoby prawne i jednostki organizacyjne, które nie miały osobowości prawnej, utworzone zgodnie z przepisami prawa, jeżeli przedmiot ich działania obejmował prowadzenie działalności gospodarczej.

Należy podkreślić, że ustawodawca nie ograniczył zakresu stosowania pojęcia podmiotu gospodarczego wyłącznie do ustawy o działalności gospodarczej. Oznaczało to konieczność interpretowania użytego w przepisach terminu „podmiot gospodarczy” zgodnie z art. 2 ust. 2 u.d.g.

Pojęcie podmiotu gospodarczego zostało oparte na elementach podmiotowych i przedmiotowych. Do uzyskania przymiotu podmiotu gospodarczego niezbędne było posiadanie statusu osoby fizycznej, osoby prawnej czy też jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej oraz dodatkowo wymagane było trudnienie się działalnością gospodarczą, zdefiniowaną w art. 2 ust. 1 u.d.g. Pojęcie działalności gospodarczej zostało skonstruowane na podstawie trzech przesłanek: rodzaju działalności (działalność wytwórcza, budowlana, handlowa i usługowa), zarobkowego celu działalności oraz prowadzenia działalności na własny rachunek.

Twórcy ustawy o działalności gospodarczej, wprowadzając w art. 2 ust. 2 zwrot „jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej”, chcieli umożliwić działalność

gospodarczą różnym jednostkom budżetowym, gospodarstwom pomocniczym itp., których działanie było oparte na aktach prawnych pozaustawowych. Jednak brak precyzji terminu „jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej” spowodował **przyznawanie statusu przedsiębiorcy spółkom cywilnym**. Takie zaklasyfikowanie spółek cywilnych wzbudziło dyskusję zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie.

Początkowo przyjmowana była teza o samodzielności prawnej spółki cywilnej. Umów spółki cywilnej zawarto setki tysięcy. Uważano, że są one najłatwiejszą formą organizacyjną prowadzenia działalności gospodarczej przez kilka osób. Spółki cywilne były ewidencjonowane w ewidencji podmiotów gospodarczych, posiadały konto bankowe i otrzymywały numer REGON. Można było spotkać spółki cywilne o znacznym majątku i prowadzące bardzo rozległą działalność. Nie była to dobra praktyka, gdyż taka forma prawna nie jest przeznaczona do prowadzenia działalności na szeroką skalę. Zastanawiano się m.in., czy tego rodzaju regulacja prawna nie naruszała utrzymanych w mocy przepisów Kodeksu handlowego o spółce jawnej, która była właśnie dostosowana do obrotu handlowego. Dlatego w drugiej połowie lat 90. XX w. wypowiedzi co do kwestii samodzielności podmiotowej spółki cywilnej były coraz ostrożniejsze.

Praktykę przyznawania podmiotowości prawnej spółce cywilnej należy uznać za nieprawidłową. Spółka cywilna jest umową, w której wspólnicy zobowiązują się dążyć do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego przez działanie w sposób oznaczony, w szczególności przez wniesienie wkładów (art. 860 § 1 k.c.). Nie powinno się przyznawać jej statusu przedsiębiorcy.

Występujące w ustawie o działalności gospodarczej pojęcie podmiotu gospodarczego nie było jednolicie stosowane w innych aktach prawnych, w których pojawiało się także pojęcie przedsiębiorcy. Powyższa niekonsekwencja została usunięta przez art. 12–99 ustawy z 20.08.1997 r. – Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. Nr 121, poz. 770 ze zm.), zmieniające w obowiązujących aktach prawnych termin „podmiot gospodarczy” na określenie „przedsiębiorca”.

Pojęcie przedsiębiorcy w ustawie – Prawo działalności gospodarczej

Dnia 1.01.2001 r. ustawa o działalności gospodarczej została zastąpiona przez ustawę – Prawo działalności gospodarczej, która do oznaczenia podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą posługiwała się terminem „**przedsiębiorca**”.

Pojęcie przedsiębiorcy w ustawie – Prawo działalności gospodarczej nawiązywało do pojęcia podmiotu gospodarczego (a następnie przedsiębiorcy) przyjętego w ustawie o działalności gospodarczej. Ustawodawca dokonał jednak kilku istotnych zmian.

Nowa ustawa w art. 2 ust. 2 określiła, że przedsiębiorcą może być osoba fizyczna, osoba prawna oraz spółka prawa handlowego, która zawodowo, we własnym imieniu podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą. Działalnością gospodarczą były natomiast: działalność wytwórcza, handlowa, budowlana, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatacja zasobów naturalnych, wykonywane w sposób zorganizowany i ciągły (art. 2 ust. 1 p.d.g.). Zgodnie z tą definicją działalność gospodarcza obejmowała rodzaje działalności zarówno dające się łatwo sprecyzować, jak i te oznaczone w sposób nieostry – jak działalność usługowa. Działalność gospodarczą wyróżniały takie cechy, jak zorganizowanie, ciągłość i cel zarobkowy. Sam zaś zakres obowiązywania definicji działalności gospodarczej oraz definicji przedsiębiorcy został ograniczony tylko do tej ustawy.

W porównaniu z ustawą z 1988 r. w ustawie – Prawo działalności gospodarczej dokonane zostało rozszerzenie zakresu przedmiotowego pojęcia działalności gospodarczej o czynności w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i eksploatacji zasobów naturalnych.

Za trzecią kategorię potencjalnych przedsiębiorców (w miejsce jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej) uznane zostały niemające osobowości prawnej spółki prawa handlowego. Nowa definicja oznaczała, że ostatecznie ustawodawca *expressis verbis* odmówił spółce cywilnej prawa do samodzielnego występowania w obrocie prawnym. Artykuł 2 ust. 3 p.d.g. uznawał za przedsiębiorców także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Przepis ten od strony konstrukcyjnej stanowił *superfluum* ustawowe, gdyż zakres podmiotowy pojęcia przedsiębiorcy został określony w art. 2 ust. 2 p.d.g., chodziło jednak o wyeliminowanie ewentualnych sporów i wątpliwości oraz o wyraźne podkreślenie, że spółkom cywilnym nie przysługuje status przedsiębiorcy.

W art. 3 p.d.g. ustawodawca stwierdził, że przepisów ustawy nie stosuje się do działalności wytwórczej i usługowej w rolnictwie. Ustawa nie obejmowała więc ubocznej działalności gospodarczej z uwagi na to, iż taka działalność nie jest zwykle prowadzona w sposób stały i ciągły.

Należy także zwrócić uwagę na art. 7 p.d.g. nakładający na przedsiębiorcę obowiązek uzyskania wpisu w rejestrze przedsiębiorców. Jak stwierdził C. Kosikowski, przepis ten w powiązaniu z art. 2 ust. 2 p.d.g. wskazuje na to, że status przedsiębiorcy nabywa się dopiero po uzyskaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców. Podjęcie działalności gospodarczej było czynnością wtórną w stosunku do wpisu. Zgłoszenia wymagał zamiar podjęcia działalności gospodarczej. Pod rządem ustawy o działalności gospodarczej wymóg zgłoszenia do ewidencji (art. 8 ust. 1 u.d.g.) nie był warunkiem konstytutywnym uzyskania statusu przedsiębiorcy.

Konstrukcja pojęcia przedsiębiorcy – na podstawie art. 2 ust. 2 i art. 7 p.d.g. – wywoływała szczególnie duże problemy na gruncie Kodeksu spółek handlowych,

który w art. 11 wprowadził nową instytucję prawa spółek – spółkę w organizacji. Bardzo kontrowersyjnym zagadnieniem okazała się kwestia posiadania przez nią statusu przedsiębiorcy. Artykuł 11 § 2 k.s.h. przyznaje spółkom w organizacji zdolność prawną. Nie jest to jednak tożsame z przyznaniem im statusu przedsiębiorcy. Spółka kapitałowa w organizacji została stworzona, żeby prowadzić działalność w obrocie gospodarczym, jednak na gruncie art. 7 p.d.g. nie było to możliwe. W świetle tego przepisu status przedsiębiorcy uzyskiwała bowiem dopiero spółka po rejestracji. Taki stan prawny wywoływał w doktrynie uzasadnioną krytykę. Uznanie, że spółka kapitałowa w organizacji nie jest przedsiębiorcą, powodowałoby, że nie dotyczyłyby jej prawa i obowiązki dotyczące przedsiębiorców. Problematyczna była więc kwestia ochrony kontrahentów spółki kapitałowej w organizacji. Do art. 7 p.d.g. został więc dodany ust. 3 (przez ustawę z 14.11.2003 r. o zmianie ustawy – Prawo działalności gospodarczej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 217, poz. 2125), w którym znalazło się stwierdzenie, że spółka kapitałowa w organizacji może podjąć działalność gospodarczą przed uzyskaniem wpisu do rejestru przedsiębiorców. Rozwiązanie to zostało następnie przejęte przez ustawę o swobodzie działalności gospodarczej (art. 14).

Warto także zwrócić uwagę, że ustawa – Prawo działalności gospodarczej wprowadziła do polskiego systemu prawnego nową kategorię normatywną – małego i średniego przedsiębiorcę. Regulacja ta wzorowana była na definicji wspólnotowej zawartej w zaleceniu Komisji 96/280/WE z 3.04.1996 r. dotyczącym definicji małych i średnich przedsiębiorstw (Dz.Urz. WE L 107 z 30.04.1996, s. 4). **Pojęcie małego i średniego przedsiębiorcy** zostało skonstruowane na podstawie wielkości średniorocznego zatrudnienia, osiągniętego przychodu netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych, a także sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego. Zgodnie z art. 53 p.d.g. przewidziano, iż państwo będzie stwarzać, z poszanowaniem zasad równości i konkurencji, korzystne warunki do funkcjonowania i rozwoju takich przedsiębiorców.

Pojęcie przedsiębiorcy na gruncie Kodeksu cywilnego

W doktrynie podkreślano, że celowe byłoby ujednoclenie pojęcia przedsiębiorcy w polskim systemie prawnym, i postulowano wprowadzenie tego określenia do Kodeksu cywilnego. Zwracano uwagę, że takie rozwiązanie byłoby właściwe ze względu na obowiązującą zasadę jedności prawa cywilnego. Ustawodawca wprowadził do Kodeksu cywilnego **pojęcie przedsiębiorcy (art. 43¹)** nowelą z 14.02.2003 r.

Pojęcie przedsiębiorcy zostało wyznaczone **na podstawie dwóch kryteriów – podmiotowego i funkcjonalnego**. Według kryterium podmiotowego przedsiębiorcą może być każdy podmiot stosunków cywilnoprawnych – osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdol-

ność prawną (art. 33¹ k.c.). *De lege lata* nie stanowi przedsiębiorcy spółka cywilna – nie należy ona do jednostek organizacyjnych określonych w art. 33¹ k.c. Zgodnie z kryterium funkcjonalnym status przedsiębiorcy jest powiązany z rodzajem aktywności podmiotu prawa cywilnego – musi on prowadzić we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Ogólność i szeroki zakres art. 43¹ k.c. mogą rodzić trudności z ustaleniem poprawnego kręgu podmiotów, które powinny być zaliczane do kategorii przedsiębiorców. Sprezycowanie kryteriów, wedle których dokonane zostanie wyróżnienie przedsiębiorców, pozostawiono doktrynie i orzecznictwu. Warto więc poczynić kilka ogólnych uwag odnośnie do omawianego artykułu Kodeksu cywilnego.

Działalność musi być prowadzona we własnym imieniu. Powyższe sformułowanie oznacza, że z kategorii przedsiębiorców wyłączeni zostali przedstawiciele (pośrednicy). Nie oznacza to jednak wymogu posiadania pełnej zdolności do czynności prawnych.

Wątpliwości wywołuje pominięcie w art. 43¹ k.c. w definicji przedsiębiorcy **cechy zarobkowości**. Cecha ta była dotychczas postrzegana jako istotne kryterium przy określaniu pojęcia przedsiębiorcy. Zasadne wydaje się postawienie pytania, czy zgodnie z brzmieniem omawianego artykułu jakakolwiek działalność gospodarcza – nawet prowadzona na małą skalę albo też nawet udzielanie bezpłatnie porad prawnych – będzie czyniła z trudniącego się tym podmiotu przedsiębiorcę.

Zwykle wskazuje się również na **konieczność pewnego zorganizowania** przedsiębiorcy. Zazwyczaj zajmuje on określony lokal, określone biuro, prowadzi np. warsztat czy fabrykę. Celowe staje się postawienie pytania, jak nasilona musi być owa cecha zorganizowania. Czy starsza kobieta sprzedająca na poboczu grzyby, siedząca na stołeczku i mająca wagę, którą waży towar, spełnia już kryteria zorganizowania?

Kolejnym kryterium, na które zazwyczaj zwraca się uwagę, jest **stałość czynności podejmowanych przez przedsiębiorcę** – zazwyczaj przedsiębiorcy działają przez pewien okres i dokonują wielu transakcji. Tu jednak również rodzą się pytania: czy ta cecha ma charakter bezwzględny i czy jednorazowa czynność oznacza, że danemu podmiotowi nie przysługuje status przedsiębiorcy? Można sobie przecież wyobrazić spółkę kapitałową (spółkę celową) utworzoną tylko w celu dokonania jednej transakcji, po której spółka zostanie rozwiązana. Czy taka spółka nie byłaby przedsiębiorcą? Wracając do przykładu starszej kobiety sprzedającej grzyby, należałoby zapytać, ile razy w roku powinna ona stać przy drodze i sprzedawać runo leśne, żebyśmy mogli uznać, że przysługuje jej status przedsiębiorcy. Jeżeli starsza kobieta sprzedaje grzyby incydentalnie (np. cztery razy w roku), niewłaściwe byłoby uznanie jej za przedsiębiorcę? Kiedy jednak można mówić, że dane czynności przestają być incydentalne, a zyskują cechę stałości?

Przez określenie działalności zawodowej rozumie się **działalność wykonywaną w sposób profesjonalny**, we własnym imieniu, w sposób wymagający uwzględnienia określonych procedur. Chodzi tu m.in. o wykonywanie określonego zawodu – w szczególności tzw. wolnego zawodu.

Przy wykładni pojęcia działalności gospodarczej możliwe byłoby sięganie do sposobu jego rozumienia na gruncie ustawy – Prawo przedsiębiorców.

Takie sięganie do odpowiednich przepisów innej ustawy może jednak budzić pewne wątpliwości. Działalność gospodarcza na gruncie Kodeksu cywilnego obejmuje wszelkiego rodzaju działalność, Kodeks cywilny nie zawiera wyłączeń z zakresu pojęcia działalności gospodarczej – działalności wytwórczej i usługowej w rolnictwie.

Trzeba także podkreślić, że Kodeks cywilny wprowadza rozróżnienie działalności zawodowej i gospodarczej, jednakże status przedsiębiorcy przysługuje podmiotom wykonującym oba te rodzaje działalności. Natomiast na gruncie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej działalność zawodowa wchodzi w skład pojęcia działalności gospodarczej.

De lege lata większość autorów zgadza się z potrzebą ograniczenia pojęcia przedsiębiorcy do tych sytuacji, kiedy w ramach danej działalności występują choćby minimalne ramy organizacyjne. Jak wskazuje A.W. Wiśniewski: „W dyskusji nad zasięgiem pojęcia przedsiębiorcy, najpierw w prawie administracyjnym, a potem i w cywilnym, przewinęły się więc takie kategorie jak student udzielający korepetycji, przedsiębiorca, którego przedsiębiorstwo mieści się w laptopie, czy wiejska babina zbierająca i sprzedająca owoce runa leśnego (...). Po co właściwie tego rodzaju «nanopredsiębiorcy» zostali obdarzeni firmą, oraz zdolnością upadłościową i obciążeni obowiązkiem wpisu do ewidencji (...)”.

Do uzyskania statusu przedsiębiorcy w ujęciu materialnoprawnym wystarczające jest podjęcie prowadzonej we własnym imieniu działalności gospodarczej lub zawodowej. Przepisy Kodeksu cywilnego nie wymagają natomiast formalnej rejestracji. W judykaturze wskazuje się, iż: „Zgłoszenie i wpis do ewidencji działalności gospodarczej stanowi tylko podstawę rozpoczęcia działalności gospodarczej w rozumieniu jej legalizacji i nie jest zdarzeniem ani czynnością utożsamianą z podjęciem takiej działalności. Określenie przez samego przedsiębiorcę daty rozpoczęcia działalności wpisywanej do ewidencji powoduje jedynie istnienie domniemania faktycznego, że ta działalność została podjęta oraz że jest prowadzona, jeśli odpowiedni wpis figuruje nadal w rejestrze”.

Pojęcie przedsiębiorcy wprowadzone przez ustawę o swobodzie działalności gospodarczej

Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej wprowadziła do porządku prawnego kolejną definicję przedsiębiorcy (art. 4): „Przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy jest

osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą”. W art. 4 ust. 2 u.s.d.g. znalazł się analogiczny do ustawy – Prawo działalności gospodarczej zapis: „Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej”. Zgodnie zaś z art. 3 u.s.d.g. jej przepisów nie stosuje się do działalności wytwórczej i usługowej w rolnictwie („nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, a także wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów”).

Porównując pojęcia przedsiębiorcy zawarte w ustawie – Prawo działalności gospodarczej i w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej, można zauważyć, że **ustawodawca dokonał dwóch zmian: podmiotowej i przedmiotowej**.

Zmiana podmiotowa pojęcia przedsiębiorcy polega na jego rozszerzeniu – za przedsiębiorcę będą mogły zostać uznane obok osób fizycznych i osób prawnych również jednostki organizacyjne niebędące osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, a nie tylko niemające osobowości prawnej spółki prawa handlowego, jak to było w czasie obowiązywania ustawy – Prawo działalności gospodarczej.

Jeśli chodzi natomiast o zmianę przedmiotową, to definicja przedsiębiorcy zawarta w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej nie posługiwała się już pojęciem zawodowego charakteru prowadzonej działalności. Określenie „zawodowy charakter działalności gospodarczej” nie było jednolicie rozumiane w doktrynie i orzecznictwie.

Sąd Najwyższy w uchwale (7) z 18.06.1991 r., III CZP 40/91, OSNC 1992/2, poz. 17, uznał, że zawodowy charakter działalności oznacza nadanie jej statusu względnie trwałego, profesjonalnego, a nie amatorskiego lub okazjonalnego.

Zawodowy charakter świadczył o tym, że przedsiębiorca posiada pewną wiedzę, kwalifikacje i umiejętności, które umożliwiają wykonanie przez niego zobowiązań wynikających z zawartych umów. Kwalifikacje zawodowe to zarówno wiedza teoretyczna na dany temat, jak i potwierdzenie przez uprawniony organ tychże kompetencji – potwierdzenie w formie odpowiedniego dokumentu, np. dyplomu czy certyfikatu. Odrębne ustawy określają, jakie kwalifikacje są potrzebne do wykonywania konkretnego rodzaju działalności gospodarczej.

Po wejściu w życie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej problematyka zawodowego charakteru prowadzonej działalności została przesunięta do definicji działalności gospodarczej. Usunięcie przesłanki zawodowego charakteru prowadzonej działalności gospodarczej z definicji przedsiębiorcy zostało bardzo negatywnie przyjęte przez

W.J. Katnera. Zwraca on uwagę na to, że odróżnienie profesjonalisty od profana ma dla bycia przedsiębiorcą podstawowe znaczenie. W art. 355 § 2 k.c. należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej jest określana przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności. Zdaniem W.J. Katnera doszło do pomieszania działalności zawodowej z wykonywaniem zawodu (profesją). Należy jednak podkreślić, że wyrażane jest także stanowisko, według którego użycie przesłanki „zawodowości” jest zbędne, gdyż profesjonalny charakter działalności gospodarczej jest oczywisty, z uwagi na prowadzenie jej w sposób zorganizowany i ciągły.

Ponieważ pojęcie przedsiębiorcy jest związane z definicją działalności gospodarczej, konieczna jest krótka jej charakterystyka.

Definicja działalności gospodarczej zawarta została w art. 2 u.s.d.g. – zgodnie z nią: „Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”. *Novum* wprowadzonym przez ustawę było powszechne obowiązywanie. Przyjęcie przez ustawodawcę takiego rozwiązania zasługuje na aprobatę. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 27.05.2010 r., III CSK 230/09, LEX nr 603173: „O prowadzeniu określonej działalności gospodarczej nie decyduje wskazanie przedmiotu działalności przez przedsiębiorcę, ani treść wpisu do rejestru przedsiębiorców, tylko faktyczne prowadzenie danego rodzaju działalności”.

Przez pojęcie działalności zorganizowanej należy rozumieć wykonanie wszelkich obowiązków dotyczących rejestracji działalności – np. założenie rachunku bankowego, wystąpienie o uzyskanie wymaganej przepisami prawa koncesji czy zezwolenia itp. Jest to określane jako formalny element zorganizowanego sposobu wykonywania działalności gospodarczej. Obok niego wyróżnia się także materialny element zorganizowanego sposobu wykonywania działalności gospodarczej. Jest nim przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym (jego definicja zawarta jest w art. 55¹ k.c.). Należy jednak podkreślić, że nie każdy przedsiębiorca musi prowadzić przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym – dzieje się tak często w przypadku wykonywania wolnego zawodu. Kontrowersje wywołuje kwestia dopuszczalności prowadzenia przez przedsiębiorcę więcej niż jednego przedsiębiorstwa. Wydaje się, że należy dopuścić taką możliwość.

Warto także odnotować stanowisko A. Walaszek-Pyziół – wyrażane jeszcze wobec projektu ustawy – Prawo działalności gospodarczej. Uważała ona, że trudno wyobrazić sobie działalność zarobkową prowadzoną w sposób niezorganizowany (różny jest tylko stopień organizacji takiej działalności) i dlatego przesłanka wykonywania działalności w sposób zorganizowany nie jest w ustawie potrzebna.

Wykonywanie działalności gospodarczej w sposób ciągły jest planową, stałą działalnością przedsiębiorcy. Stanowi ono przeciwieństwo dorywczego dokonywania czyn-

ności zarobkowych. Nie będzie przedsiębiorcą osoba, która podejmuje pewną działalność w sposób dorywczy.

Działalność gospodarcza musi mieć **charakter zarobkowy**. Działalność wtedy jest zarobkowa, gdy możliwe jest wygenerowanie potencjalnego zysku. Warto przytoczyć tu orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące kwestii osiągania zysku z prowadzonej działalności gospodarczej. W uzasadnieniu uchwały (7) z 18.06.1991 r., III CZP 40/91, Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Pojęcie zysku leży u podstaw każdej działalności o charakterze gospodarczym, stanowi jej istotę i sens, toteż niepodobna w ogóle mówić o działalności gospodarczej prowadzonej nie w celach zarobkowych. Działalność pozbawiona tego aspektu może być np. działalnością społeczną, artystyczną, charytatywną i inną, nigdy natomiast nie będzie działalnością gospodarczą”. W uzasadnieniu uchwały (7) z 6.12.1991 r., III CZP 117/91, OSNC 1992/5, poz. 65, Sąd Najwyższy stwierdził natomiast, że: „Podstawową zasadą, której podporządkowana powinna być wszelka działalność gospodarcza, jest zasada racjonalnego gospodarowania, nazywana w skrócie zasadą gospodarności. W myśl tej zasady maksymalny stopień realizacji celu osiąga się postępując tak, aby przy danym nakładzie środków osiągnąć maksymalny stopień realizacji celu (tzw. zasada największego efektu) albo tak, aby przy danym stopniu realizacji celu użyć minimalnego nakładu środków (tzw. zasada najmniejszego nakładu środków, czyli oszczędność środków). W praktyce oznacza to, że wszelka działalność winna być prowadzona «w sposób właściwy dobremu gospodarzowi», a więc racjonalnie”.

Poszczególne działania przedsiębiorcy mogą nie przynosić zysku, ważne jest natomiast to, aby wszystkie działania zmierzały do osiągnięcia zysku.

Istnieje pewna grupa podmiotów, dla których cel zarobkowy nie jest głównym celem – np. fundacje czy stowarzyszenia. Mogą one prowadzić działalność gospodarczą z ukierunkowaniem na osiąganie zysków, które będą jednak przeznaczane na określone cele i nie będą dzielone między uczestników danego przedsięwzięcia. Podmioty takie – nazywane przedsiębiorcami *not for profit* – mogą mieć status przedsiębiorcy.

Należy zauważyć, że w postanowieniu z 2.02.2009 r., V KK 330/08, LEX nr 485044, Sąd Najwyższy stwierdził, że zawarta w art. 2 u.s.d.g. definicja jest definicją legalną, co oznacza, że „powinna być ona traktowana jako powszechnie obowiązujące rozumienie tego pojęcia w polskim systemie prawnym, wiążące zarówno dla ustawodawcy, jak i organów wykonawczych oraz sądownictwa”. Trzeba jednak pamiętać, że ustawodawca w innych ustawach zawarł także inne definicje działalności gospodarczej, np. dla celów podatku dochodowego dla osób fizycznych (art. 5a pkt 6 ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm.).

1.1.3. Pojęcie przedsiębiorcy w ustawie – Prawo przedsiębiorców

Prawo przedsiębiorców w art. 4 ust. 1 zawiera definicję pojęcia „przedsiębiorca”. Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą. Zgodnie zaś z art. 4 ust. 2 za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Natomiast zasady podejmowania, wykonywania i zakończenia działalności gospodarczej przez osoby zagraniczne określają odrębne przepisy (art. 4 ust. 3). Porównując pojęcia przedsiębiorcy w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej i Prawie przedsiębiorców, w odniesieniu do strony podmiotowej definicji brak zmian. Przedsiębiorcami mogą być wszystkie trzy kategorie podmiotów prawa cywilnego. Kolejny raz ustawodawca powtarza także, iż za przedsiębiorców uznaje się wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. W Prawie przedsiębiorców konieczność wykonywania działalności we własnym imieniu została zaznaczona nie przy definicji pojęcia przedsiębiorcy, lecz w definicji działalności gospodarczej, taka zmiana jest jednak obojętna pod względem skutków normatywnych.

Pojęcie działalności gospodarczej zostało zdefiniowane w art. 3 pr. przedś. **Działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.** Tym samym ustawodawca powtarza znane już z wcześniejszych regulacji prawnych przesłanki zarobkowości, działania we własnym imieniu oraz w sposób ciągły.

Zgodnie zaś z art. 6 pr. przedś. przepisów ustawy nie stosuje się do: działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego; wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów; wyrobu wina przez producentów będących rolnikami wyrabiającymi mniej niż 100 hektolitrów wina w rozumieniu art. 2 pkt 23 ustawy z 2.12.2021 r. o wyrobach winiarskich (Dz.U. z 2022 r. poz. 24); działalności rolników w zakresie sprzedaży, o której mowa w art. 20 ust. 1c ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1128 ze zm.); oraz działalności prowadzonej przez koła gospodyń wiejskich na podstawie ustawy z 9.11.2018 r. o kołach gospodyń wiejskich (Dz.U. z 2021 r. poz. 2256 ze zm.), które spełniają warunki, o których mowa w art. 24 ust. 1 tej ustawy.

Istotnym *novum* w Prawie przedsiębiorców jest wskazanie w art. 5, iż nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie z 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2020 r. poz. 2207), i która w okresie ostatnich 60 miesięcy

nie wykonywała działalności gospodarczej (przepisu tego nie stosuje się do działalności wykonywanej w ramach umowy spółki cywilnej). Osoba wykonująca działalność, o której mowa w ust. 1, ma prawo złożenia wniosku o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Działalność ta uznawana jest za działalność gospodarczą z dniem określonym we wniosku. Jeżeli przychód należny z działalności, o której mowa w ust. 1, przekroczył w danym miesiącu wysokość określoną w ust. 1, działalność ta jest uznawana za działalność gospodarczą począwszy od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie.

1.1.4. Status prawny wolnych zawodów

Zgodnie z art. 3 k.h. wykonywanie wolnego zawodu w sposób niezwiązany z inną czynnością („samo przez się”) nie było przedsiębiorstwem zarobkowym. Wolne zawody zostały enumeratywnie wymienione w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 7.06.1927 r. o prawie przemysłowym (Dz.U. Nr 53, poz. 468 ze zm.) w art. 2 pkt 11–13.

W pierwszej roboczej wersji ustawy – Prawo działalności gospodarczej przewidywano wyłączenie z zakresu stosowania ustawy tzw. wolnych zawodów, których lista miała być opracowana w rozporządzeniu wykonawczym do ustawy. Jednak w trakcie prac nad ustawą koncepcja ta została skreślona. Do pomysłu tego wrócono w Senacie. Ostatecznie, mimo że na gruncie ustawy – Prawo działalności gospodarczej wykonywanie wolnego zawodu było co do zasady prowadzeniem działalności gospodarczej, ustawodawca jednak przewidział liczne wyjątki zarówno w samej tej ustawie (art. 76 i 87), jak i w innych ustawach.

Obecnie *lege non distinguente* osoby wykonujące wolne zawody, jeżeli prowadzą działalność gospodarczą, są przedsiębiorcami w rozumieniu przepisów ustawy – Prawo przedsiębiorców.

Należy podkreślić, że w doktrynie wysuwane są wątpliwości co do słuszności zrównywania wykonywania wolnego zawodu z prowadzeniem działalności gospodarczej. Występują bowiem różnice pomiędzy wolnym zawodem a osobą prowadzącą działalność gospodarczą, m.in.: zakres czynności składających się na określony wolny zawód jest opisany w przepisach szczegółowych; usługi świadczone przez osoby wykonujące wolne zawody bardzo często mają charakter niematerialny; relacje między osobami wykonującymi wolne zawody a ich klientami różnią się od relacji między przedsiębiorcami a kontrahentami; zasady wykonywania wolnego zawodu są określone w odrębnych regulacjach (*lex specialis*); wykonywanie wolnych zawodów odbywa się pod ścisłą kontrolą ustawodawcy i samorządów zawodowych.

1.1.5. Specjalne kategorie przedsiębiorców – mikroprzedsiębiorcy, mali i średni przedsiębiorcy

W ustawie (art. 7 pr. przeds.) zawarte zostały określenia: mikroprzedsiębiorcy, małego przedsiębiorcy oraz średniego przedsiębiorcy, które zostały skonstruowane w oparciu o wielkość średniorocznego zatrudnienia u danego przedsiębiorcy oraz osiągnięty roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych. Zgodnie z art. 16 pr. przeds. powołuje się Rzecznika Małych i Średnich przedsiębiorców, który ma stać na straży praw mikroprzedsiębiorców oraz małych i średnich przedsiębiorców.

1.1.6. Rodzaje przedsiębiorców

Możliwe jest dokonanie podziału przedsiębiorców na podstawie rozmaitych cech czy kryteriów.

- Na podstawie liczby osób wykonujących określoną działalność wyróżnia się **przedsiębiorców jednoosobowych i zbiorowych**.

Do grupy przedsiębiorców jednoosobowych zaliczamy jedną osobę fizyczną albo spółkę jednoosobową (spółką jednoosobową jest zgodnie z art. 4 § 1 pkt 3 k.s.h. spółka kapitałowa, której wszystkie udziały albo akcje należą do jednego wspólnika lub akcjonariusza).

Przedsiębiorcami zbiorowymi są natomiast osoby prawne.

- Ze względu na kraj pochodzenia danego podmiotu wyróżnia się **przedsiębiorców krajowych i zagranicznych**.
- Na podstawie rozmiaru prowadzonej działalności: mikroprzedsiębiorcy, małego i średniego przedsiębiorcy.
- Na podstawie kryterium formy własności kapitału wyróżnia się **przedsiębiorców prywatnych i publicznych**. Po roku 1989 zasadą jest prowadzenie działalności gospodarczej przez przedsiębiorców prywatnych. Działalność publiczna (Skarbu Państwa czy samorządów) została sprowadzona do wyjątku.
- Należy także wyszczególnić grupę przedsiębiorców, którzy muszą prowadzić swoją działalność w określonej przez prawo formie prawnej, np. spółki prowadzące giełdy czy spółki prowadzące działalność bankową.

Przepisy prawa mogą nakazać zastosowanie określonej formy prowadzenia danego rodzaju działalności. Mogą też wykluczyć daną formę i przez to ograniczyć dostępny wybór form prawnych. Przedsiębiorcy tacy nie mogą więc wybrać w sposób dowolny formy prawnej dla prowadzonej przez siebie działalności.

1.2. Pojęcie przedsiębiorstwa (Marta Litwińska-Werner)

Literatura: M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, ks. 1, *Kupiec*, reprint, Warszawa 1991; M. Bednarek, *Mienie. Komentarz do art. 44–55³ k.c.*, Kraków 1997; E. I. Bekker, *Zweckvermögen, insbesondere Peculium, Handelsvermögen und Aktiengesellschaften*, „Zeitschrift für das Handelsrecht” 1861/4; G. Bieniek, *Umowa o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania (problematyka prawna)*, Toruń 1997; S. Buczkowski, *Ograniczona odpowiedzialność przedsiębiorcy. Studium prawno-handlowe*, Warszawa 1937; S. Dmowski, S. Rudnicki, *Komentarz do kodeksu cywilnego*, ks. 1, *Część ogólna*, Warszawa 2002; P. Drapała, *Zwalniające przejęcie długów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa*, M. Praw. 2002/10; E. Gniewek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, Legalis 2021, komentarz do art. 55¹–55⁴ k.c.; V. Ehrenberg, *Beschränkte Haftung des Schuldners nach See- und Handelsrecht*, Jena 1880; M. Gmaj, *Odpowiedzialność sprzedawcy i nabywcy przedsiębiorstwa w świetle art. 526 k.c.*, „Palestra” 1993/5–6; R. Isay, *Das Recht am Unternehmen*, Berlin 1910; *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 1, Warszawa 2004; G. Koumantos, *Erwerberhaftung bei Unternehmensveräußerung, Rechtsvergleichende Studien zur Verdinglichung des Gläubigerrechts*, Hamburg 1955; Z. Kuniewicz, *Niektóre zagadnienia prywatyzacji likwidacyjnej przedsiębiorstw państwowych*, PUG 1992/2–3; B. Lewaszewicz-Petrykowska, *Odpowiedzialność cywilna prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 k.c.)*, Warszawa 1967; *Likwidacja przedsiębiorstwa państwowego (zagadnienia prawne)*, red. J. Napierała, Warszawa–Poznań 1992; M. Litwińska, *Funkcje wyodrębnienia przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym. Rozprawa doktorska*, Warszawa 1998; M. Litwińska, glosa do uchwały SN z 14.12.1995 r., III CZP 176/95, PPH 1996/11; M. Litwińska, *Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie handlowym i cywilnym. Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu*, cz. 1–2, PPH 1993/5–6; J. Napierała, *Wybrane instytucje prawa cywilnego znajdujące zastosowanie w związku z likwidacją przedsiębiorstwa państwowego*, „Rejent” 1994/11; E. Norek, *Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu gospodarczego*, Warszawa 1997; M. Poźniak-Niedzielska, *Dobra niematerialne przedsiębiorstwa państwowe*, Warszawa–Łódź 1990; M. Poźniak-Niedzielska, *Zbycie przedsiębiorstwa w świetle zmian w Kodeksie cywilnym*, PiP 1991/6; *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, Warszawa 1999; *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Kraków 1993; Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 1993; Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1997; E. Skowrońska-Bocian, M. Warciński [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, *Komentarz. Art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2020, komentarz do art. 55¹–55⁴ k.c.; S. Sołtysiński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1994; R.T. Stroński, *Przedsiębiorstwo. Charakter prawny oraz zbycie w prawie amerykańskim, francuskim i polskim*, Warszawa 2003; M. Wilejczyk, *Skutki zbycia przedsiębiorstwa w świetle art. 526 kodeksu cywilnego*, PPH 1998/8; M. Wolanin, *Transakcja sprzedaży przedsiębiorstwa i jej skutki prawne*, „Rejent” 1996/7–8; *Zarys prawa spółek*, red. R. Skubisz, Lublin 1994; P. Zaporowski, *Prowadzenie nabytego przedsiębiorstwa pod dotychczasową nazwą*, PS 2005/5.

1.2.1. Uwagi terminologiczne

Przedsiębiorstwo jako kategoria prawna może występować w trzech znaczeniach: podmiotowym, funkcjonalnym i przedmiotowym¹.

Najbardziej typowe, podmiotowe rozumienie pojęcia przedsiębiorstwa jest związane z przedsiębiorstwami państwowymi. Przedsiębiorstwo uzyskuje tu status podmiotu prawa przez nadanie mu przez ustawodawcę cech jednostki organizacyjnej, wyposażonej w osobowość prawną. W prawie polskim, zwłaszcza w okresie powojennym, tak rozumiane przedsiębiorstwo stanowiło dominującą formę, w jakiej prowadzona była działalność gospodarcza. Istnienie przedsiębiorstwa w znaczeniu podmiotowym pozostawało w ścisłym związku z przyjętym systemem gospodarczym oraz strukturą własnościową. Dominacja państwa znajdowała swoje odzwierciedlenie także w określonych konstrukcjach prawnych. Jedną z nich było przedsiębiorstwo państwowe.

Sama koncepcja przedsiębiorstwa jako podmiotu nie jest jednak integralnie powiązana z systemem nakazowo-rozdzielczym. Wywodzi się ona z okresu międzywojennego. Pod wpływem panującej wówczas w ekonomii koncepcji etatystycznej uchwalone zostało rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 17.03.1927 r. o wydzielaniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji (Dz.U. Nr 25, poz. 195). Po raz pierwszy w prawie polskim pojawiło się przedsiębiorstwo rozumiane podmiotowo, będące, jak głosił to art. 1 powołanego aktu prawnego, samoistną osobą prawną zarządzaną według zasad gospodarki handlowej. Przedsiębiorstwa państwowe działające na podstawie rozporządzenia stanowiły instytucję prawną poddaną oddziaływaniu dwóch głównych porządków prawnych – publicznego i prywatnego.

W sferze prawa publicznego przebiegały relacje między przedsiębiorstwem a państwem, regulacji prywatnoprawnej natomiast poddane zostały stosunki między przedsiębiorstwem a innymi podmiotami prawa, co zrealizowane zostało przez przyznanie przedsiębiorstwu podmiotowości cywilnoprawnej (osobowości prawnej).

W drugim znaczeniu – funkcjonalnym – pojęcie przedsiębiorstwa staje się synonimem prowadzenia działalności gospodarczej.

W prawie polskim pojawienie się przedsiębiorstwa w aspekcie funkcjonalnym związane było ściśle z pojęciem kupca, które zdefiniowane było w art. 2 k.h. Zgodnie z tym przepisem kupcem był ten, kto prowadził w imieniu własnym przedsiębiorstwo zarobkowe. Definicja kupca nawiązywała do § 1 HGB, który brzmi: „Kaufmann im Sinne dieses Gesetzbuchs ist wer ein Handelsgewerbe betreibt”. Przetłumaczenie słowa

---

¹ Por. na temat przedsiębiorstwa w znaczeniu podmiotowym i przedmiotowym wyrok SN z 20.07.2017 r., IV CSK 563/16, LEX nr 2383254.

Handelsgewerbe jako przedsiębiorstwa zarobkowego doprowadziło do normatywnego wyodrębnienia przedsiębiorstwa rozumianego funkcjonalnie. *Handelsgewerbe* oznacza w języku niemieckim prowadzenie działalności, trudnienie się pewnym procedurą, lecz nie przedsiębiorstwo.

Mimo uchylenia art. 2 k.h. przez art. VI p w k.c. pojęcie przedsiębiorstwa jako prowadzenia działalności występuje nadal w obowiązujących przepisach prawa. Można wskazać choćby art. 8 § 2 k.s.h. zawierający jeden z elementów definiujących spółkę osobową i zgodnie z którym „spółka osobowa prowadzi przedsiębiorstwo pod własną firmą”. Funkcjonalne pojęcie przedsiębiorstwa stanowi również podstawowy element definicyjny poszczególnych spółek osobowych: jawnej, partnerskiej, komandytowej i komandytowo-akcyjnej; por. art. 22 § 1, art. 86 § 1, art. 102 i 125 k.s.h.

W trzecim znaczeniu przedsiębiorstwo rozumiane jest jako kompleks majątkowy przeznaczony do prowadzenia działalności gospodarczej. W tym sensie definiuje przedsiębiorstwo art. 55¹ k.c. Zgodnie z aktualnym brzmieniem tego przepisu przedsiębiorstwo to zorganizowany zespół składników, niematerialnych i materialnych, przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej. Takie ujęcie przedsiębiorstwa podkreśla jego instrumentalny charakter, wskazując także na mającą kluczowe znaczenie dla jego typizacji jako przedmiotu stosunków prawnych relację między nim a podmiotem prowadzącym.

Przedsiębiorstwo, o którym mowa w art. 55¹ k.c., jest przedmiotem, a nie podmiotem stosunków prawnych.

Problem ewentualnej podmiotowości prawnej przedsiębiorstwa bywa aktualny również obecnie. Świadczy o tym wyrok SN z 22.08.2003 r., I PK 284/02, OSNP 2004/17, poz. 297. Orzeczenie to dotyczyło wprawdzie stosunków z zakresu prawa pracy, w ramach których nałożyły się dwie normy prawne: art. 3 ustawy z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.), zawierający definicję pracodawcy, i art. 55¹ k.c., dotyczący pojęcia przedsiębiorstwa, niemniej jednak konkluzja sądu jest ważna dla wykładni art. 55¹ k.c. Teza orzeczenia brzmiała: „pracodawcą w rozumieniu art. 3 k.p. jest przedsiębiorca, który jako osoba fizyczna prowadzi działalność na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej, nie zaś prowadzone przez niego przedsiębiorstwo jako zorganizowany zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej (art. 55¹ k.c.)”.

Stanowisko Sądu Najwyższego trafnie wskazuje na istotę przedsiębiorstwa w relacji do osoby prowadzącego – podmiotem stosunków prawnych odnoszących się do przedsiębiorstwa, także w zakresie tych, które stanowią jego składniki (np. wierzytelności), jest określony podmiot: osoba fizyczna lub prawna, a także jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, lecz mająca przyznaną przez ustawodawcę zdolność prawną (tzw. ułomna osoba prawna). Przedsiębiorstwo jest przedmiotem obro-

tu. Podkreśla to także art. 55² k.c., mówiący o „czynnościach prawnych mających za przedmiot przedsiębiorstwo”.

Ta generalna teza dotycząca charakteru przedsiębiorstwa nie rozwiązuje jeszcze dalszych problemów związanych z jego kwalifikacją prawną. Kwintesencja problemu sprowadza się do udzielenia odpowiedzi na pytanie, czy przedsiębiorstwo jest zespołem odrębnych składników, rzeczą zbiorową, czy też dobrem jednostkowym, poddanym odrębnemu reżimowi prawnemu. Zagadnienie to, należące nadal do rzędu kontrowersyjnych, ma *de facto* mniejsze znaczenie w relacji między podmiotem prowadzącym a przedsiębiorstwem, staje się natomiast niezmiernie istotne przede wszystkim na gruncie czynności prawnych dokonywanych wobec przedsiębiorstwa.

1.2.2. Składniki przedsiębiorstwa według Kodeksu cywilnego

1.2.2.1. Uwagi wstępne

Jak już wspomniano, w art. 55¹ k.c. zamieszczony został katalog elementów wchodzących w skład przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym. Z uwagi na użycie przez ustawodawcę sformułowania: „obejmuje ono w szczególności”, uprawniona jest teza, że wyliczenie to ma charakter przykładowy, co oznacza, że przedsiębiorstwo może obejmować także inne składniki, niekoniecznie przybierające postać określonych praw i często występujące w formie niematerialnej, np. renoma czy dogodna lokalizacja.

Składniki wskazane w treści regulacji normatywnej mają to znaczenie, że jeżeli znajdują się one w konkretnym przedsiębiorstwie, wchodzi w jego skład. Jest to szczególnie ważne w momencie dokonywania czynności mającej za przedmiot przedsiębiorstwo. Zgodnie bowiem z art. 55² k.c., statuującym domniemanie dotyczące przedmiotowego zakresu tej czynności, obejmuje ona co do zasady wszystko, co wchodzi w skład przedsiębiorstwa, a więc elementy wskazane w art. 55¹ k.c. Odmienne rozwiązanie może wynikać z treści czynności prawnej (woli stron) lub przepisu szczególnego.

1.2.2.2. Nazwa przedsiębiorstwa

Pierwszym składnikiem wskazanym w katalogu normatywnym jest nazwa przedsiębiorstwa. Została ona określona przez ustawodawcę jako oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części.

W tym punkcie dokonana została jedna z najistotniejszych zmian w zakresie przedmiotowym przedsiębiorstwa, ponieważ z jego elementów składowych wyeliminowana została firma. W założeniu miała być w ten sposób przeprowadzona wyraźna dyferen-

cja oznaczenia przedsiębiorstwa jako przedmiotu i przedsiębiorcy jako podmiotu prowadzącego przedsiębiorstwo. Firma obecnie nie może być zbyta nawet razem z przedsiębiorstwem. Niemożność zbycia firmy prowadzi jednak do pozbawienia jej istotnego waloru ekonomicznego w postaci możliwości wykorzystania jej wartości, wyrażającej się w funkcji firmy jako identyfikatora nie tylko podmiotu, ale przede wszystkim prowadzonej przez niego działalności. Z uwagi na regulację zawartą w art. 43⁹ k.c. strony nie mogą włączyć w skład przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym firmy (np. dokonując czynności prawnej zbycia), stanowiłoby to bowiem obejście tego przepisu. Rozwiązaniem alternatywnym ma być możliwość upoważnienia innego przedsiębiorcy do korzystania z firmy. Kodeks cywilny nie precyzuje jednak podstaw prawnych takiego upoważnienia.

W skomplikowany sposób przedstawia się także relacja między firmą a nazwą przedsiębiorstwa.

Szczególny problem praktyczny może powstać wtedy, gdy firma i nazwa przedsiębiorstwa są identyczne, np. spółka działa pod firmą „Świtezianka” i prowadzi kawiarnię o tej samej nazwie. Powstaje pytanie, czy nazwa nie może być wówczas zbyta, ponieważ stanowiłoby to obejście przepisów o niezbywalności firmy. Odpowiedź uzależniona jest w dużej mierze od aksjologii wyrażającej się w ustaleniu, co chroni ustawodawca: niezbywalność brzmienia czy niezbywalność funkcji. Przyjęcie pierwszego założenia prowadziło do wniosku, że nazwa identyczna z firmą nie może być zbyta. Przyjęcie drugiego prowadzi do odpowiedzi twierdzącej, ponieważ nawet w tym przypadku nabywca nie będzie mógł posługiwać się nazwą jako firmą (odmienność funkcji). Uwzględniając praktykę obrotu, w której często zdarza się, że firma i nazwa są identyczne, by nie rzec – nie dość precyzyjnie odróżniane, należy opowiedzieć się za drugim rozwiązaniem i przyjąć, że jeżeli firma i nazwa są identyczne, przedsiębiorca może zbyć nazwę razem z przedsiębiorstwem.

W korelacji z faktem włączenia nazwy jako składnika przedsiębiorstwa pozostaje regulacja zawarta w art. 43⁸ § 3 k.c. Zawiera ona *sui generis* zasadę ciągłości w odniesieniu do nazwy przedsiębiorstwa. Regulacja ta przewiduje, w przypadku nabycia przedsiębiorstwa, kontynuowanie działalności pod dotychczasową nazwą. Pewne wątpliwości może wzbudzać rozwiązanie zawarte w zdaniu drugim tego przepisu. Wynika z niego, że nabywca powinien umieścić dodatek wskazujący firmę lub nazwisko nabywcy. Należy przyjąć, że chodzi tu jedynie o czasowe, na okres, w którym nabywca prowadzi nabyte przedsiębiorstwo, włączenie tych elementów do nazwy przedsiębiorstwa. W przeciwnym razie, z uwagi na niezbywalność firmy, niemożliwe byłoby zbycie takiej nazwy, nawet razem z przedsiębiorstwem.

Dodać można, że zdanie drugie art. 43⁸ § 3 k.c. narusza zasadę prawdziwości, ponieważ strony mogą postanowić inaczej, tzn. wyłączyć umownie obowiązek zamieszczenia w nazwie elementów wskazujących na zmianę prowadzącego.

1.2.2.3. Własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości

W obecnym brzmieniu Kodeks cywilny precyzyjniej określa składniki przedsiębiorstwa w postaci ruchomości i nieruchomości oraz związanych z nimi praw rzeczowych. W pierwotnej wersji przepis stanowił, iż w skład przedsiębiorstwa wchodzi ruchomości i nieruchomości „należące” do przedsiębiorstwa, co było sformułowaniem nieprawidłowym z uwagi na to, że przedsiębiorstwo nie jest podmiotem prawa, a zatem żaden składnik nie może do niego należeć w sensie jurydycznym. Niemniej jednak sformułowanie to trafnie podkreślało związek funkcjonalny pomiędzy poszczególnymi elementami składającymi się na przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym.

1.2.2.4. Prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych

W tym zakresie sposób określenia składników przedsiębiorstwa także uległ zmianie. W dotychczasowym stanie prawnym w przepisie mowa była o „prawach wynikających z najmu i dzierżawy lokali zajmowanych przez przedsiębiorstwo”.

Zmiana polega z jednej strony na poszerzeniu zakresu odniesienia tej regulacji, ponieważ obecnie do składników przedsiębiorstwa zalicza się wszelkie prawa najmu i dzierżawy nieruchomości, niekoniecznie lokali, w których prowadzone jest przedsiębiorstwo, oraz wyraźnie zostało wskazane, że przedmiotowym zakresem przedsiębiorstwa objęte są także analogiczne prawa dotyczące ruchomości. Z drugiej – brak wyraźnego wskazania, że chodzi o te nieruchomości czy ruchomości, które wykazują związek z przedsiębiorstwem. Takie jednak założenie należy przyjąć w odniesieniu do wszystkich wymienionych w przepisie składników.

1.2.2.5. Wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne

W skład przedsiębiorstwa wchodzi obecnie jedynie wierzytelności, natomiast z zakresu składników wyeliminowane zostały długi. Jest to bardzo istotna zmiana. O jej wpływie na problematykę odpowiedzialności nabywcy będzie mowa niżej.

Rozwiązanie polegające na „rozerwaniu” stosunku obligacyjnego, zwłaszcza w kontekście obrotu przedsiębiorstwem, należy uznać za co najmniej dyskusyjne. Dotyczy to przede wszystkim kontraktów synallagmatycznych, w ramach których mamy do

czynienia ze szczególną, dwustronną więzią między aktywną i pasywną stroną relacji obligacyjnej łączącej prowadzącego przedsiębiorstwo z osobą trzecią.

Do elementów tworzących przedsiębiorstwo wyraźnie zostały zaliczone papiery wartościowe. Przykładowo wskazać tu można weksle wystawione w związku z działalnością konkretnego przedsiębiorstwa.

Pieniądze, zarówno w postaci gotówki, jak i zdeponowane w banku, zostały także zaliczone do składników przedsiębiorstwa. Konieczne jest ustalenie związku funkcjonalnego między danym przedsiębiorstwem a tymi składnikami, co jest ważne zwłaszcza w przypadku wielości przedsiębiorstw w znaczeniu przedmiotowym należących do jednego podmiotu.

1.2.2.6. Koncesje, licencje i zezwolenia

Zaliczenie do składników przedsiębiorstwa koncesji, licencji i zezwoleń wzbudziło wiele kontrowersji. Jeżeli bowiem przyjąć, że wymienione elementy są rzeczywiście składnikami przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, to oznaczałoby to konsekwentnie, że rozporządzenie przedsiębiorstwem, jeżeli nic innego nie wynika z woli stron kształtujących treść czynności prawnej lub z przepisu szczególnego, powoduje ich przejście na nabywcę.

Mielibyśmy zatem do czynienia na płaszczyźnie obrotu przedsiębiorstwem z kolejnym, obok transformacji spółek, przypadkiem przełamania zasady, zgodnie z którą wymienione przywileje mogą zmienić swoje podmiotowe przyporządkowanie, chociaż co do zasady nie są zbywalne.

Można, rzecz jasna, dyskutować nad zasadnością tego rozwiązania oraz nad prawidłowością regulowania zagadnień należących *de facto* do sfery prawa publicznego za pomocą instrumentarium cywilnoprawnego. Trudno jednak zanegować fakt normatywny, iż ustawodawca zaliczył wymienione elementy do składników przedsiębiorstwa, a zatem negowanie ich przynależności do przedsiębiorstwa co do zasady byłoby wykładnią *contra legem*.

Jest natomiast oczywiste, że „przejście” tych uprawnień na następcę prawnego w wyniku transformacji podmiotowej, z jaką mamy do czynienia np. w prawie spółek (łączenie, podział, przekształcenie), budzi zdecydowanie mniej wątpliwości niż możliwość ich uzyskania przez przedmiot, jakim jest przedsiębiorstwo. Konieczne jest wykazanie związku konkretnej koncesji, licencji czy zezwolenia z danym przedsiębiorstwem.

Dyskusyjny jest brak rozwiązania analogicznego do spotykanego w odniesieniu do transformacji spółek, z którego wynika, że przejście koncesji itp. może zostać „zablokowane” przez organ udzielający w treści pierwotnej decyzji.

Problematyka działalności koncesjonowanej oraz wymagającej zezwolenia lub licencji została uregulowana w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej, w rozdziale 4 „Koncesje oraz regulowana działalność gospodarcza”.

1.2.2.7. Patenty i inne prawa własności przemysłowej

W skład przedsiębiorstwa wchodzi również prawa na dobrach niematerialnych uregulowane ustawą z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 324). Należą do nich:

- 1) patent na wynalazek,
- 2) prawo ochronne na wzór użytkowy,
- 3) prawo z rejestracji wzoru przemysłowego,
- 4) prawo ochronne na znak towarowy,
- 5) prawo z rejestracji na oznaczenie geograficzne,
- 6) prawo z rejestracji topografii układu scalonego.

1.2.2.8. Majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne

Do elementów składowych przedsiębiorstwa zaliczone zostały także autorskie prawa majątkowe w rozumieniu art. 17 i n. oraz majątkowe prawa pokrewne, o których mowa w art. 85 i n. ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1062).

1.2.2.9. Tajemnice przedsiębiorstwa

Nowym elementem są także tajemnice przedsiębiorstwa. Z uwagi na identyczność terminologiczną wydaje się, iż można przez to pojęcie rozumieć co najmniej dane objęte definicją z art. 11 ust. 4 u.z.n.k.

Zgodnie z tym przepisem przez tajemnicę przedsiębiorstwa rozumie się nieujawnione do wiadomości publicznej informacje techniczne, technologiczne, organizacyjne przedsiębiorstwa lub inne informacje mające wartość gospodarczą, co do których przedsiębiorca podjął niezbędne działania w celu zachowania ich poufności.

Katalog informacji, które mieszczą się w pojęciu tajemnic przedsiębiorstwa, nie jest obecnie ukształtowany zbyt precyzyjnie. *Prima facie* można bowiem powyższą definicję rozumieć w ten sposób, że wartość gospodarczą muszą mieć tylko „inne informacje”, natomiast wymienione w pierwszej części przepisu informacje techniczne, technologiczne i organizacyjne już nie. Taka interpretacja nie jest jednak możliwa, ponieważ warunkiem ochrony na podstawie ustawy o zwalczaniu nie-

uczciwej konkurencji jest to, aby wszelkie informacje kwalifikowane jako tajemnica przedsiębiorstwa miały wartość gospodarczą. Wniosek taki wynika przede wszystkim ze sposobu określenia w art. 3 u.z.n.k. pojęcia czynu nieuczciwej konkurencji. Jest to działanie sprzeczne z prawem lub dobrymi obyczajami, jeżeli zagraża interesowi innego przedsiębiorcy (lub klienta) albo go narusza. Skoro zatem u podstaw ochrony leży interes osoby tej ochrony poszukującej, oznacza to, że musi być zagrożona przez działania innych osób sfera aksjologicznie uznana za zasługującą na taką ochronę.

Przesłanką ochrony jest to, aby dobro chronione miało wartość dla podmiotu podlegającego ochronie.

Zasadniczymi czynnikami warunkującymi zakwalifikowanie określonych informacji jako tajemnic przedsiębiorstwa są następujące okoliczności:

- 1) nieujawnienie informacji do wiadomości publicznej,
- 2) podjęcie przez przedsiębiorcę niezbędnych działań w celu zachowania ich poufności.

Ad 1) Informacja, która może być uznana za tajemnicę przedsiębiorstwa, nie może być powszechnie dostępna, a zwłaszcza nie może należeć do tzw. domeny publicznej. Okoliczność ta wyłącza możliwość potraktowania tych informacji jako zasługujących na ochronę na podstawie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. W tym miejscu można przytoczyć wyrok SN z 3.10.2000 r., I CKN 304/00, OSNC 2001/4, poz. 59, zgodnie z którym tajemnica nie traci swego charakteru przez to, że wie o niej pewne grono osób zobowiązanych do dyskrecji.

Ad 2) Przedsiębiorca musi podjąć działania zmierzające do zachowania informacji w poufności. Są to zarówno tzw. środki ochrony fizycznej, polegające np. na wprowadzeniu systemu zabezpieczeń, jak i środki ochrony prawnej, np. w postaci zawarcia z osobami mającymi dostęp do tych informacji umów o zachowanie poufności.

Tajemnice związane z określonym przedsiębiorstwem w znaczeniu przedmiotowym przechodzą w momencie dokonania czynności rozporządzającej na nabywcę, chyba że co innego wynika z woli stron.

1.2.2.10. Księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej

Podobnie jak we wszystkich pozostałych przypadkach chodzi tu o księgi i dokumenty związane z danym przedsiębiorstwem w znaczeniu przedmiotowym. W momencie dokonania rozporządzenia przedsiębiorstwem powinny one, jako normatywny składnik przedsiębiorstwa, zostać wydane nabywcy.

1.2.3. Ogólna koncepcja przedsiębiorstwa jako przedmiotu

Ustalenie koncepcji przedsiębiorstwa przyjętej w prawie polskim może zostać dokonane wyłącznie na podstawie analizy art. 55¹ k.c. Przepis ten określa przedsiębiorstwo jako zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych, przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej. Zawiera on także wyliczenie elementów tworzących przedsiębiorstwo. Wyliczenie to nie ma charakteru zamkniętego, na co wskazuje sformułowanie „w szczególności”. Ponadto ustawodawca nie wskazuje także, czy i które ze składników mają znaczenie dominujące bądź mogą być określone jako składniki *sine qua non*, bez których nie jest możliwa kwalifikacja danego kompleksu jako przedsiębiorstwa. Rola prawnej koncepcji przedsiębiorstwa sprowadza się więc przede wszystkim do określenia *differentia specifica*, przesądzających o kwalifikacji prawnej pewnych obiektów istniejących w świecie zewnętrznym. Charakterystyczne jest, że w skład przedsiębiorstwa mogą wchodzić zarówno elementy podlegające odrębnemu reżimowi prawnemu, np. patenty czy majątkowe prawa autorskie, jak i sytuacje czysto faktyczne, np. dogodna lokalizacja przedsiębiorstwa.

Wstępnie daje to podstawę wnioskowi, że w przypadku przedsiębiorstwa ustawodawca posługuje się metodą konstruowania definicji legalnej, która *de facto* ma postać reguły interpretacyjnej. Definicja zawarta w art. 55¹ k.c. zakreśla kontury, kryteria, które decydują o zakwalifikowaniu danego kompleksu majątkowego jako przedsiębiorstwa.

Taka konstrukcja wynika z samej istoty przedsiębiorstwa. Faktyczna, dostrzegalna także w rzeczywistości niejednorodność wewnętrzna przedsiębiorstwa wyklucza możliwość budowy definicji legalnej o charakterze sztywnym, ustalającej *a priori* cechy indywidualizujące przedsiębiorstwo jako kategorię prawną. Nie da się więc stworzyć normatywnego paradygmatu przedsiębiorstwa. Definicja wprowadzona przez ustawodawcę polskiego charakteryzuje się niezbędną elastycznością, pozwalającą na objęcie jej treścią szerokiego zakresu występujących w praktyce obrotu jednostek organizacyjnych, stanowiących podstawę prowadzonej przez podmioty prawa działalności gospodarczej.

W ujęciu art. 55¹ k.c. przedsiębiorstwo jest kompleksem majątkowym. Stanowisko to znalazło odzwierciedlenie także w orzecznictwie. W postanowieniu z 8.07.1991 r., XVI GR 87/91, LEX nr 1726020, Sąd Wojewódzki – Sąd Gospodarczy w Warszawie stwierdził, że „przedmiotem wkładu nie są poszczególne składniki przedsiębiorstwa, a samo przedsiębiorstwo, które, zgodnie z definicją ustawodawcy, stanowi zespół składników materialnych i niematerialnych przeznaczonych do realizacji ogólnych zadań gospodarczych (art. 55¹ k.c.). Nie sposób zatem podzielić poglądu sądu rejestrowego o konieczności wyłączenia ze sprawozdania nakładów finansowych, skoro z treści cytowanego przepisu wynika, że wchodzi one do majątku przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo jest niczym innym jak **wyodrębnionym kompleksem majątkowym** [podkr. aut.], który stanowi dobro samoistne i, co trzeba podkreślić, różne od sumy

elementów, które się na nie składają². Podobne stanowisko znajdujemy także w późniejszym orzecznictwie sądowym².

Z zacytowanego fragmentu wynika, że sąd ten trafnie uznał normatywne wyodrębnienie przedsiębiorstwa oraz nadrzędność jego konstrukcji w stosunku do składających się na nie elementów. Przyznał mu także atrybut kompleksu majątkowego.

Taki charakter przedsiębiorstwa jest rezultatem przyjętej przez polskiego ustawodawcę ekonomicznej koncepcji przedsiębiorstwa jako zespołu składników o wyraźnym przeznaczeniu gospodarczym. Koncepcja ta, zgodna z faktycznym obrazem przedsiębiorstwa, umożliwia przypisanie mu cechy kompleksu majątkowego, nie przesadzając jego natury prawnej.

1.2.4. Cechy przedsiębiorstwa jako przedmiotu

Kluczowe znaczenie dla oceny, czy określony kompleks majątkowy stanowi przedsiębiorstwo w rozumieniu art. 55¹ k.c., ma przeznaczenie go do prowadzenia działalności gospodarczej. Sformułowanie to podkreśla instrumentalny charakter przedsiębiorstwa, które w tym ujęciu stanowi podstawę, materialną bazę prowadzonej działalności gospodarczej. Precyzyjnie zarysowana zostaje w ten sposób relacja między przedsiębiorstwem w znaczeniu przedmiotowym a podmiotem prowadzącym. Można obrazowo powiedzieć, że przedsiębiorstwo jest środkiem służącym określonej podmiotowi do prowadzenia działalności gospodarczej. Nie jest ono podmiotem prawa, co ma szczególne znaczenie w przypadku tzw. umów związanych z jego prowadzeniem. Celowościowe uwarunkowanie elementów tworzących przedsiębiorstwo staje się także czynnikiem wewnątrznie integrującym i nadającym mu cechę unitarności.

Literalne brzmienie art. 55¹ k.c.: „przeznaczenie do prowadzenia działalności gospodarczej”, sugeruje, że warunkiem normatywnym uznania danego zespołu składników za przedsiębiorstwo jest jego faktyczne wykorzystanie w ramach prowadzonej przez dany podmiot działalności. Niezbędne do nabycia takiego statusu jest funkcjonowanie przedsiębiorstwa.

Charakterystyczną cechą przedsiębiorstwa jako przedmiotu jest funkcjonalna jedność jego składników³. Wynika ona z definicji legalnej przedsiębiorstwa, a ponadto także z art. 55² k.c., wprowadzającego domniemanie co do zakresu przedmiotowego czynności prawnej, dotyczącej przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c.

² Por. np. postanowienie SN z 13.01.2016 r., V CSK 289/15, LEX nr 1977942; wyrok SN z 20.07.2017 r., IV CSK 563/16, LEX nr 2383254.

³ Tak np. SA w Łodzi w wyroku z 21.11.2013 r., I ACa 1269/12, OSA/Łdz. 2015/1, poz. 1; SA w Katowicach w wyroku z 18.05.2016 r., V ACa 783/15, LEX nr 2057751; SA w Krakowie w wyroku z 11.05.2016 r., I ACa 111/16, LEX nr 2096178.

Funkcjonalna jedność elementów tworzących przedsiębiorstwo ma istotne znaczenie w przypadku dokonywania w odniesieniu do niego czynności prawnych. Chodzi tu przede wszystkim o zbycie przedsiębiorstwa drogą czynności *inter vivos*. Czynniki funkcjonalny pozwala na ustalenie, jakie elementy muszą być zbyte, aby dany kompleks mógł zostać uznany za przedsiębiorstwo, aby można było przyjąć, że nastąpiło zbycie przedsiębiorstwa, a nie jedynie poszczególnych elementów wchodzących w jego skład.

W prawie polskim kumulatywne spełnienie powyższych przesłanek jest także warunkiem odpowiedzialności nabywcy za zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa – art. 55⁴ k.c. Określenie niezbędnego minimum funkcjonalnego należy do *essentialia negotii* umowy zbycia przedsiębiorstwa, a zarazem stanowi granicę wpływu woli stron na ukształtowanie treści umowy, której skutkiem ma być definitywne przejście przedsiębiorstwa we władanie innego podmiotu.

Definicja przedsiębiorstwa z art. 55¹ k.c. podkreśla obecnie także czynnik organizacyjny, który stanowi podstawę wyodrębnienia przedsiębiorstwa w sensie przedmiotowym. Uznanie czynnika organizacyjnego za kryterium kwalifikacji danego zespołu składników materialnych i niematerialnych jako przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. ma także znaczenie w przypadku dokonywania w odniesieniu do niego czynności prawnej. Jest to zarazem jedna z tych sytuacji faktycznych, kiedy ustalenie, że *in concreto* mamy do czynienia z przedsiębiorstwem, nabiera samodzielnego walurowego prawnego.

Artykuł 55² k.c. wskazuje, że czynność prawna mająca za przedmiot przedsiębiorstwo obejmuje wszystko to, co wchodzi w jego skład. Przykładowe jedynie wyliczenie w art. 55¹ k.c. elementów tworzących przedsiębiorstwo oraz możliwy brak wyraźnych postanowień umownych w tym zakresie powodują, że pierwiastek organizacyjny może wówczas stać się podstawą do udzielenia odpowiedzi na pytania:

- 1) Czy składniki objęte treścią czynności mogą stanowić przedsiębiorstwo?
- 2) Czym strony zamierzały rozporządzić?

Stanowi on więc swego rodzaju ramę pojęciowego wyodrębnienia przedsiębiorstwa, natomiast to, jakie elementy wchodzić będą w skład przedsiębiorstwa jako jedności zorganizowanej, jest *quaestio facti*, którego ocena powinna być dokonywana indywidualnie, a w razie wątpliwości będzie należeć do sądu rozstrzygającego spór.

Pierwiastek organizacyjny przejawia się zarówno w wewnętrznej strukturze przedsiębiorstwa, jak i w jego relacjach zewnętrznych. Ta pierwsza to przede wszystkim planowe połączenie pozostających do dyspozycji danego podmiotu środków produkcyjnych: rzeczy i praw. Sfera zewnętrzna polega na takim produkcyjnym wykorzystaniu wewnętrznie zorganizowanych środków przez oznaczone działania podmiotu prowadzącego, jak: organizacja źródeł zaopatrzenia i możliwości zbytu, nawiązanie stosunków kredytowych, dokonywanie określonych czynności prawnych lub faktycznych.

Na znaczenie pierwiastka organizacyjnego w odniesieniu do kwalifikacji danego kompleksu jako przedsiębiorstwa wskazuje także orzecznictwo Sądu Najwyższego. W wyroku z 8.04.2003 r., IV CKN 51/01, LEX nr 78892, Sąd Najwyższy stwierdził, że przedsiębiorstwem w znaczeniu przedmiotowym jest pewien zorganizowany zespół dóbr materialnych i niematerialnych przeznaczony do realizacji określonych zadań gospodarczych.

Jednocześnie w tym samym orzeczeniu podkreślony został jeszcze jeden aspekt rozporządzania przedsiębiorstwem. Sąd wyraził pogląd, że „dla oceny, że doszło do wniesienia przedsiębiorstwa jako aportu do spółki z o. o., nie jest konieczne ani decydujące stwierdzenie w akcie aportu, iż przedmiot aportu wyczerpuje wszystkie składniki przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ k.c. Przedmiot wkładu musi być określony w umowie o wniesieniu aportu. Określenie to może w przypadku przedsiębiorstwa polegać na ogólnym stwierdzeniu, że przedmiotem aportu jest przedsiębiorstwo albo na wyliczeniu wnoszonych składników w sposób bezpośredni lub przez odwołanie się do innych dokumentów, takich jak bilans czy specyfikacja aportu”.

Teza orzeczenia stanowi odzwierciedlenie wcześniej wskazanego stanowiska, iż pierwiastek organizacyjny decyduje o tym, czy zbywany przedmiot jest przedsiębiorstwem i co wchodzi w jego skład. Jednocześnie podkreślona zostaje jedna z istotnych cech przedsiębiorstwa, szczególnie widoczna w prawie polskim, w związku z art. 55² k.c., a mianowicie że przedsiębiorstwo jest dobrem, którego skład może być zmienny, a w odniesieniu do rozporządzeń – że nie jest konieczne rozporządzenie wszystkimi składnikami przedsiębiorstwa, ani wyliczonymi w art. 55¹ k.c., ani tymi, które *de facto* stanowią element konkretnego przedsiębiorstwa.

Na szczególną, konstytutywną rolę pierwiastka organizacyjnego dla kwalifikacji danego kompleksu majątkowego jako przedsiębiorstwa zwraca także uwagę Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 22.01.2016 r.⁴

Rozstrzygnięcie, czy nastąpiło zbycie przedsiębiorstwa, będzie dokonywane *ad casu*, w odniesieniu do konkretnego stanu faktycznego⁵.

Najczęściej przyjmuje się, że do tego, by nastąpiło zbycie przedsiębiorstwa, konieczne jest zbycie tych jego składników, które pozostają we wzajemnym oddziaływaniu funkcjonalnym w stopniu pozwalającym na zachowanie identyczności przedsiębiorstwa i dalsze prowadzenie działalności⁶.

⁴ II FSK 3146/13, LEX nr 2033582.

⁵ Zob. też E. Skowrońska-Bocian, M. Warciński [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, t. 1, Legalis 2020, teza 4 do art. 552 k.c.

⁶ Zob. wyrok NSA w Gdańsku z 6.10.1995 r., SA/Gd 1959/94, Pr. Gosp. 1996/3, s. 30; wyrok SN z 30.01.1997 r., III CKN 28/96, OSNC 1997/5, poz. 65.

1.2.5. Czynności prawne mające za przedmiot przedsiębiorstwo

1.2.5.1. Zbycie i jego skutki

Wyodrębnienie pojęciowe przedsiębiorstwa jako przedmiotu obrotu ma zasadnicze znaczenie w związku z dokonywaniem w odniesieniu do niego czynności prawnych.

Pierwszą z nich, wyraźnie przewidzianą przez Kodeks cywilny, jest zbycie. Przez pojęcie zbycia rozumiemy każdą czynność prawną, która powoduje definitywną zmianę w podmiotowym przyporządkowaniu przedsiębiorstwa, a więc np. sprzedaż czy wniesienie przedsiębiorstwa jako aportu do spółki. W każdym przypadku zbycie wymaga formy pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, a jeżeli w skład przedsiębiorstwa wchodzi nieruchomości, wówczas konieczne jest zawarcie umowy w formie aktu notarialnego.

Zakres przedmiotowy odpowiedzialności

Obrót przedsiębiorstwem związany jest przede wszystkim z odpowiedzialnością nabywcy.

W świetle art. 55⁴ k.c. nabywca przedsiębiorstwa jest odpowiedzialny solidarnie ze zbywcą za jego zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Za zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa należy uznać takie, które w sposób funkcjonalny będą wpływać z istoty działania przedsiębiorstwa jako zorganizowanej całości⁷. Precyzyjniej można tu mówić o związku przedmiotowym między konkretnym zobowiązaniem a przedsiębiorstwem.

Ustalenie, jakie zobowiązania mieszczą się w zakresie przedmiotowym odpowiedzialności nabywcy, stanowi *quaestio facti*. Wydaje się, że niemożliwe jest ani określenie z góry konkretnych stosunków obligacyjnych bądź zobowiązań wynikających z innych źródeł, ani oczekiwanie na wypełnienie pojęcia związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa wyczerpującą treścią. Orzecznictwo może tu bowiem jedynie doprecyzować kryteria oceny, natomiast spektrum możliwych sytuacji faktycznych jest tu prawie nieograniczone. W dużej mierze będzie ono uwarunkowane celem działania skonkretyzowanego przedsiębiorstwa.

Jedynie jako przykład można wskazać na te zobowiązania, które zostały zakwalifikowane przez orzecznictwo sądowe, głównie niemieckie, do kategorii ogólnej „zobowiązań związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa”:

- 1) roszczenia z umów, w tym także bieżących;

---

⁷ Por. M. Litwińska, *Pojęcie przedsiębiorstwa w prawie handlowym i cywilnym. Przedsiębiorstwo jako przedmiot obrotu*, cz. 2, PPH 1993/5, s. 9.

- 2) roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia;
- 3) roszczenia z czynów niedozwolonych – na gruncie prawa polskiego nie wykluczam także możliwości podniesienia roszczenia z tytułu odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną w związku z ruchem przedsiębiorstwa wprawianego w ruch siłami przyrody⁸;
- 4) roszczenia z oferty złożonej przez zbywcę w związku z prowadzonym przedsiębiorstwem;
- 5) długi powstałe w związku z tworzeniem przedsiębiorstwa – co *de facto* rozszerza pojęcie związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa;
- 6) zobowiązania z weksli wystawionych przez zbywcę w związku z prowadzonym przedsiębiorstwem.

Nabywca przedsiębiorstwa odpowiada za długi ilościowo i jakościowo podobnie jak zbywca, chyba że zawrze w tej mierze odpowiednie porozumienie z wierzycielami.

Konsekwentnie także trzeba uznać, że nabywca korzysta z dobrodziejstw związanych z instytucją przedawnienia roszczenia. Jeżeli przedawnienie już nastąpiło, sytuacja nie ulega zmianie w związku ze zbyciem przedsiębiorstwa. Rozpoczęcie biegu przedawnienia, przerwanie go lub zawieszenie jest skuteczne również w stosunku do nabywcy.

Natomiast po zbyciu przedsiębiorstwa, jeżeli ustawodawca statuuje solidarną odpowiedzialność zbywcy i nabywcy, zastosowanie znajdują ogólne przepisy o zobowiązaniach solidarnych, co oznacza, że w odniesieniu do przedawnienia przerwa ani zawieszenie jego biegu, zarówno w stosunku do zbywcy, jak i nabywcy, nie będą miały skutku wobec współdłużnika – art. 372 k.c.

Momentem miarodajnym powstania odpowiedzialności nabywcy jest, jeżeli nic innego nie wynika z przepisów ustawy, chwila zawarcia umowy. W sytuacji gdy, tak jak przyjmuje to orzecznictwo sądowe⁹, możliwe jest zbycie przedsiębiorstwa w ramach kilku umów, miarodajna będzie chwila zawarcia ostatniej umowy, której efektem będzie przejście składników przedsiębiorstwa na nabywcę. Uzależnienie powstania odpowiedzialności od wpisu do rejestru musiałoby wynikać z konstytutywności wpisu w tym zakresie. Regulacji takiej brak.

Ponadto czynnikiem decydującym o powstaniu odpowiedzialności jest wiedza nabywcy o konkretnym zobowiązaniu. Prawo polskie zastosowało w odniesieniu do konstrukcji odpowiedzialności nabywcy tzw. ograniczoną teorię subiektywną.

---

⁸ Zob. M. Litwińska, *Pojęcie przedsiębiorstwa...*, s. 9. Na temat pojęcia przedsiębiorstwa w art. 435 k.c. por. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Odpowiedzialność cywilna prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 k.c.)*, Warszawa 1967, s. 86 i n.

⁹ Por. wyrok SN z 6.07.2005 r., III CK 705/04, OSNC 2006/6, poz. 103.

Należy podkreślić, że art. 55⁴ k.c., podobnie jak czynił to art. 526 k.c., ustanawia domniemanie w zakresie wiedzy nabywcy o zobowiązaniach. To na nim spoczywa ciężar dowodu, że nie wiedział on o danym zobowiązaniu mimo zachowania należytej staranności¹⁰. Nie jest zatem wystarczające przeprowadzenie dowodu na okoliczność braku wiedzy, ale konieczne jest także wskazanie, że niewiedza nabywcy istniała, mimo że zachował on należyłą staranność w kwestii ustalenia, czy istnieją jakieś zobowiązania związane z prowadzeniem nabywanego przez niego przedsiębiorstwa (np. zbadanie dokumentacji nabywanego przedsiębiorstwa)¹¹.

Odpowiedzialność nabywcy nie ogranicza się tylko do zobowiązań o charakterze cywilnoprawnym, o czym świadczy statuowana w prawie polskim jego odpowiedzialność za zobowiązania podatkowe. Stosowną regulację w tym zakresie zawiera ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa¹². Zgodnie z art. 112 § 1 o.p. nabywca m.in. przedsiębiorstwa odpowiada całym swoim majątkiem solidarnie z podatnikiem za powstałe do dnia nabycia zaległości podatkowe związane z prowadzoną działalnością gospodarczą.

W § 3 powołanego przepisu Ordynacji podatkowej wskazany został zakres odpowiedzialności nabywcy. Zgodnie z tym przepisem jest on ograniczony do wartości nabytego przedsiębiorstwa (odpowiedzialność *pro viribus patrimonii*).

Długi jako składnik przedsiębiorstwa a odpowiedzialność nabywcy

W stanie prawnym istniejącym do momentu wejścia w życie noweli z 14.02.2003 r. problem odpowiedzialności nabywcy sprowadzał się do ustalenia relacji pomiędzy art. 55¹ a art. 526 k.c. Ten ostatni przepis był odpowiednikiem obecnego art. 55⁴ k.c. i regulował zagadnienia związane z odpowiedzialnością nabywcy. Większość wypowiedzi doktrynalnych dotyczących problematyki przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym koncentrowała się właśnie na kwestiach związanych ze wzajemnym stosunkiem tych regulacji¹³.

¹⁰ Tak wyraźnie SA w Katowicach – I Wydział Cywilny w wyroku z 7.06.2017 r., I ACa 1131/16, LEX nr 234342.

¹¹ Por. w tej kwestii także wyrok SN z 22.01.2002 r., V CKN 1178/00, LEX nr 54337.

¹² Dz.U. z 2021 r. poz. 1540 ze zm.

¹³ Zob. m.in. M. Poźniak-Niedzielska, *Zbycie przedsiębiorstwa w świetle zmian w Kodeksie cywilnym*, PiP 1991/6; Z. Kuniewicz, *Niektóre zagadnienia prywatyzacji likwidacyjnej przedsiębiorstw państwowych*, PUG 1992/2–3; J. S. Sołtyński [w:] S. Sołtyński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1, Warszawa 1994, s. 37; J. Napierała [w:] *Likwidacja przedsiębiorstwa państwowego (zagadnienia prawne)*, red. J. Napierała, Warszawa–Poznań 1992; J. Napierała, *Wybrane instytucje prawa cywilnego znajdujące zastosowanie w związku z likwidacją przedsiębiorstwa państwowego*, „Rejent” 1994/11; M. Gmaj, *Odpowiedzialność sprzedawcy i nabywcy przedsiębiorstwa w świetle art. 526 k.c.*, „Palestra” 1993/5–6; A. Jakubecki [w:] *Zarys prawa spółek*, red. R. Skubisz, Lublin 1994; M. Wilejczyk, *Skutki zbycia przedsiębiorstwa w świetle art. 526 Kodeksu cywilnego*, PPH 1998/8; M. Wolanin, *Transakcja sprzedaży przedsiębiorstwa i jej skutki prawne*, „Rejent” 1996/7–8; M. Bednarek, *Mienie. Komentarz do art. 44–55³ k.c.*, Kraków 1997, s. 209 i n. oraz cytowana tam literatura.

W sytuacji gdy długi były kwalifikowane jako składnik przedsiębiorstwa, w doktrynie pojawiło się kilka koncepcji próbujących wyjaśnić istotę relacji między art. 526 a art. 55¹ k.c.:

1. Pierwsza koncepcja uznawała, że długi związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa przechodzą *ex lege* na nabywcę, zastosowanie znajdzie jednak – do oceny odpowiedzialności nabywcy – art. 526 k.c.
2. Według drugiego stanowiska art. 526 k.c. stanowił *lex specialis* w stosunku do art. 55¹ k.c., w związku z czym długi nigdy nie przechodzą na nabywcę, a o ich losie decyduje zawsze art. 526 k.c.
3. Trzecie stanowisko oparte było na koncepcji uzależniającej stosowanie art. 526 k.c. od zachowania wierzycieli. W sytuacji gdy wyrażą oni zgodę na przejście długów, zastosowanie znajdzie art. 519 i n. k.c. Jeżeli takiej zgody nie będzie, zbycie przedsiębiorstwa nie będzie dotyczyło długów, a nabywca przystąpi do długu na podstawie art. 526 k.c.
4. Czwarty pogląd uzależniał skutki czynności zbycia od treści umowy. Jeżeli strony umownie wyłączyłyby długi z zakresu czynności zbycia, wówczas zastosowanie znajdzie art. 526 k.c. W braku wyłączenia nastąpi ich przejście na nabywcę z mocy prawa. Na marginesie należy dodać, że w świetle tej koncepcji dochodziłoby do zmiany dłużnika bez zgody wierzyciela.
5. W świetle piątego stanowiska długi przechodziłyby na nabywcę, natomiast zbywca byłby za nie nadal odpowiedzialny.
6. Szóste stanowisko opierało się na wyróżnieniu stosunków wewnętrznych, pomiędzy zbywcą a nabywcą, oraz zewnętrznych, między zbywcą i nabywcą a wierzycielami. Artykuł 55¹ k.c. odnosi się wyłącznie do relacji między zbywcą a nabywcą, pozwalając stronom na dowolne ukształtowanie w treści umowy problematyki długów. Ustalenia te pozostają jednak bez wpływu na sytuację prawną wierzycieli. Zbycie przedsiębiorstwa powoduje bowiem zawsze powstanie odpowiedzialności zbywcy i nabywcy na zasadach określonych w art. 526 k.c. Trzeba w tym miejscu nadmienić, że był to pogląd reprezentowany przeze mnie już w pierwszej pracy poświęconej przedsiębiorstwu¹⁴ i zyskał on największe poparcie w doktrynie¹⁵.

Powstaje pytanie, jak kształtuje się sytuacja po zmianie Kodeksu cywilnego i „wyjęciu” długów z zakresu przedsiębiorstwa.

Przede wszystkim pojawia się problem, czy strony mogą w ramach umowy zbycia przedsiębiorstwa zadysponować także związanymi z nim długami. Wydaje się, że to, iż ustawodawca wyłączył długi z zakresu przedsiębiorstwa, nie stoi na przeszkodzie przyjęciu co do nich określonych rozwiązań w umowie dotyczącej przedsiębiorstwa. Możliwe są zatem następujące sytuacje.

¹⁴ Por. M. Litwińska, *Pojęcie przedsiębiorstwa...*, *passim*.

¹⁵ Zob. m.in. S. Włodyka [w:] *Prawo umów w obrocie gospodarczym*, red. S. Włodyka, Kraków 1993, s. 91; Z. Radwański, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 1997, s. 298; E. Skowrońska-Bocian [w:] *Kodeks cywilny...*, red. K. Pietrzykowski, t. 1, s. 189.

Jeżeli w umowie zbycia przedsiębiorstwa brak wzmianki na temat długów, przyjęć należy, że pozostały one przy zbywcy¹⁶. Oznacza to, że pierwotny stosunek zobowiązaniowy nie uległ zmianie pod względem podmiotowym, a na nabywcę nałożona jest jedynie odpowiedzialność za zobowiązania poprzednika (odpowiedzialność za cudzy dług). Następuje tu zatem rozejście się odpowiedzialności i długu. W czystej postaci nabywca ma zatem jedynie obowiązek *pati* – znoszenia zaspokojenia z jego majątku w ustalonych ustawowo granicach – odpowiedzialność *pro viribus patrimonii*¹⁷.

Strony mogą w umowie postanowić, że nabywca przejmuje zobowiązania dotychczasowego prowadzącego. Takie porozumienie wywołuje jednak tylko skutek wewnętrzny. Dojdzie wówczas między stronami do zawarcia umowy z art. 392 k.c. W razie gdyby wierzyciel zażądał od zbywcy spełnienia świadczenia, nabywca byłby odpowiedzialny za wynikłą szkodę.

Możliwe jest także, aby porozumienie stron wywołało skutek zewnętrzny wobec wierzycieli. Warunkiem jest jednakże uzyskanie ich zgody na przejście długów na nabywcę. Całość operacji zmiany dłużnika poddana zostanie wówczas regulacji art. 519 k.c., co spowoduje automatyczne wyłączenie zastosowania art. 55⁴ k.c.

Możliwe jest także postanowienie, zgodnie z którym nabywca nie będzie ponosił odpowiedzialności za zobowiązania związane z nabywanym przedsiębiorstwem¹⁸. Jego skuteczność należy ocenić podobnie jak wskazanego wyżej postanowienia wyłączającego odpowiedzialność zbywcy – klauzule o tzw. wewnętrznym przejęciu długów. Takie postanowienie także wywoła skutek wewnętrzny. Uzyskanie skutku zewnętrznego wymagałoby zawarcia przez nabywcę umowy z wierzycielami o zwolnienie z długu.

Rozmiar odpowiedzialności nabywcy

Odpowiedzialność nabywcy przedsiębiorstwa może zostać co do zasady wykreowana jako odpowiedzialność nieograniczona, przez co należy rozumieć pełną odpowiedzialność za zobowiązania związane funkcjonalnie z prowadzeniem przedsiębiorstwa, bądź też jako odpowiedzialność ograniczona.

¹⁶ Taki też jest zasadniczy, ustawowy skutek zbycia przedsiębiorstwa. Por. wyrok SA w Krakowie I Wydział Cywilny z 17.10.2017 r., I ACA 558/17, LEX nr 2453751.

¹⁷ Należy jednak zwrócić uwagę, że inny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 4.04.2007 r., V CSK 18/07, LEX nr 327889. W ocenie Sądu Najwyższego zobowiązanie, które obciążało zbywcę, automatycznie, z mocy prawa rozszerza się na nabywcę i jest on dłużnikiem tak jak zbywca.

¹⁸ W tym kontekście nietrafne jest stanowisko M. Kępińskiego i J. Kępińskiego zawarte w *Komentarzu do Kodeksu cywilnego*, red. M. Gutowski, Legalis 2021, teza 3 do art. 55⁴ k.c., zgodnie z którym klauzule wyłączające odpowiedzialność nabywcy, w braku zgody wierzyciela, są nieważne lub bezskuteczne. Pomijając kwestie wskazanej tutaj sankcji, należy podkreślić, że w przypadku zbycia przedsiębiorstwa konieczne jest odróżnienie w kwestii klauzul umownych dotyczących przejmowania długów i odpowiedzialności tzw. skutku zewnętrznego (wobec wierzycieli) i wewnętrznego (między zbywcą a nabywcą). To rozróżnienie eliminuje traktowanie tych klauzul w kategoriach sprzeczności z prawem.

Normatywny kształt odpowiedzialności nabywcy jest wypadkową różnorodnych czynników. Sam fakt obciążenia go taką odpowiedzialnością, przy jednoczesnym istnieniu odpowiedzialności zbywcy, jest wyrazem dążenia do wzmocnienia ochrony interesów wierzyciela. Rozmiar odpowiedzialności jest uwarunkowany interesem nabywcy, tak aby nie ponosił on w pełni kosztu obrotu przedsiębiorstwem. Byłoby to także nadmierne wykroczenie poza zasadę nieodpowiedzialności za cudze długi.

W prawie polskim zastosowana została koncepcja ograniczenia odpowiedzialności nabywcy o charakterze *pro viribus patrimonii*. Jak wynika z art. 55⁴ zdanie drugie k.c., odpowiedzialność nabywcy ogranicza się do wartości nabytego przedsiębiorstwa węgług stanu z chwili nabycia, a według cen w chwili zaspokożenia wierzyciela.

Wartość przedsiębiorstwa jest cechą obiektywną. Powstaje jedynie kwestia sposobu dokonania wyceny przedsiębiorstwa. Przepisy Kodeksu cywilnego nie zawierają w tym zakresie żadnej wskazówki. Najnowsze tendencje światowe wskazują, że dokonuje się wylczenia tej wartości, traktując przedsiębiorstwo jako organizm żyjący, przez obliczenie zysku otrzymywanego z jego gospodarczej eksploatacji.

Wydaje się to słuszne, ponieważ zobowiązania przedsiębiorstwa powstają z reguły w związku z jego funkcjonowaniem. Jest więc uzasadnione, aby dać wierzycielom możliwość zaspokożenia się z wartości zorganizowanego przedsiębiorstwa, która z reguły przewyższa wartość poszczególnych elementów składowych.

Realizacja ograniczonej odpowiedzialności nabywcy nastąpi w praktyce zgodnie z regulacją art. 319 k.p.c. Przepis ten stanowi, iż w razie gdy pozwany ponosi odpowiedzialność z określonych przedmiotów majątkowych albo do wysokości ich wartości, sąd może uwzględnić powództwo, zastrzegając pozwanemu prawo do powołania się na ograniczenie odpowiedzialności w toku postępowania egzekucyjnego. Natomiast zgodnie z art. 792 k.p.c. ostatecznym momentem, w którym można to uczynić, jest nadanie orzeczeniu klauzuli wykonalności. Przepis ten stanowi, że jeżeli następca ponosi odpowiedzialność tylko z określonych przedmiotów albo do wysokości ich wartości, należy w klauzuli wykonalności zastrzec mu prawo do powołania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczoną odpowiedzialność, o ile prawo to nie jest zastrzeżone w tytule egzekucyjnym.

Z literalnego brzmienia art. 55⁴ k.c. wynika, że ustawodawca nakłada na nabywcę jedynie odpowiedzialność za zobowiązania, co potwierdza także art. 55² k.c., w którego świetle długi zostały wyłączone z zakresu zbywanego przedsiębiorstwa. W sferze zewnętrznej nabywca ponosi więc jedynie odpowiedzialność za zobowiązania, co w sferze egzekucyjnej powinno znaleźć odzwierciedlenie w postaci istnienia po jego stronie obowiązku *patis*, czyli znoszenia egzekucji, któremu w odniesieniu do wierzyciela odpowiadać powinno roszczenie o znoszenie egzekucji.

1.2.5.2. Dzierżawa i ustanowienie prawa użytkowania

W Kodeksie cywilnym wyraźnie przewidziane są także wydzierżawienie przedsiębiorstwa oraz ustanowienie na nim prawa użytkowania (art. 75¹ k.c.). Zarówno dzierżawca, jak i użytkownik uzyskują prawo do korzystania i pobierania pożytków z przedsiębiorstwa (zysk).

Obie umowy muszą być zawarte w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi, a jeżeli w skład przedsiębiorstwa wchodzi nieruchomość, konieczne jest zawarcie umowy w formie aktu notarialnego.

1.2.6. Problematyka egzekucji z przedsiębiorstwa

Egzekucja z przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym możliwa jest w dwóch postaciach:

- 1) zarządu przymusowego bądź
- 2) sprzedaży przedsiębiorstwa (także gospodarstwa rolnego).

Na gruncie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego istnieje zatem możliwość przeprowadzania egzekucji z przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym zarówno w formie wykorzystania jedynie wartości ekonomicznej uzyskiwanej dzięki jego eksploatacji, jak i w postaci sprzedaży przedsiębiorstwa jako całości. Ta ostatnia forma egzekucji pozwala na wykorzystanie wartości ekonomicznej przedsiębiorstwa (sprzedaż jako całość) i wartości wynikającej z połączenia w sposób celowy składników materialnych tworzących przedsiębiorstwo (przedsiębiorstwo jako substrat materialny).

Zgodnie z art. 1064¹ k.p.c. przeciwko dłużnikowi prowadzącemu działalność gospodarczą w formie przedsiębiorstwa jest dopuszczalna egzekucja z dochodów uzyskiwanych z tej działalności przez ustanowienie zarządu przymusowego nad przedsiębiorstwem.

Wszczęcie egzekucji przez zarząd przymusowy następuje na wniosek wierzyciela, w którym to wniosku należy dokładnie określić przedsiębiorstwo. Wniosek ten jest rozpoznawany przez sąd na posiedzeniu niejawnym.

Istotne znaczenie ma relacja między egzekucją przez zarząd przymusowy a innymi postępowaniami egzekucyjnymi, zarówno wszczętymi wcześniej, jak i tymi, które mogłyby być wszczęte w przyszłości w odniesieniu do majątku dłużnika – prowadzącego przedsiębiorstwo.

Kodeks postępowania cywilnego stanowi, że prowadzenie egzekucji świadczeń pieniężnych, w tym również egzekucji administracyjnych ze składników mienia

wchodzącego w skład przedsiębiorstwa dłużnika, nie stanowi przeszkody do wszczęcia egzekucji przez zarząd przymusowy, jeżeli wnosi o to wierzyciel dotychczas prowadzący egzekucję albo gdy w chwili wszczęcia egzekucji przez zarząd przymusowy jest oczywiste, że wierzyciel prowadzący egzekucję zostanie w toku egzekucji przez zarząd przymusowy zaspokojony w okresie 6 miesięcy od daty jej wszczęcia. W razie wszczęcia egzekucji przez zarząd przymusowy wcześniej wszczęte postępowania umarza się z dniem uprawomocnienia się postanowienia sądu o wszczęciu egzekucji przez zarząd przymusowy, a dotychczasowi wierzyciele z mocy prawa wstępują do egzekucji prowadzonej według przepisów o zarządzie przymusowym.

Natomiast po wszczęciu egzekucji przez zarząd przymusowy prowadzenie egzekucji świadczeń pieniężnych innymi sposobami z majątku dłużnika wchodzącego w skład przedsiębiorstwa lub gospodarstwa rolnego jest niedopuszczalne. Inni wierzyciele mogą przyłączyć się do egzekucji przez zarząd przymusowy.

W założeniu więc egzekucja przez zarząd przymusowy ma stanowić jedyny co do zasady w przypadku wyboru tej formy egzekucji sposób zaspokojenia wierzycieli. Brak natomiast w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego określenia kręgu wierzycieli uprawnionych do wystąpienia z wnioskiem o przeprowadzenie egzekucji z przedsiębiorstwa w drodze zarządu przymusowego. Konsekwentnie, w celu określenia rzeczywistej odrębności przedsiębiorstwa jako dobra egzekucyjnego, rozumianej jako wyodrębnienie kategorii zobowiązań związanych z jego prowadzeniem, uprawnienie takie powinni mieć tylko wierzyciele, których roszczenia powstały w związku z prowadzonym przedsiębiorstwem. Ustawodawca nie wprowadził jednak takiego ograniczenia.

W przepisach Kodeksu postępowania cywilnego przewidziana jest także egzekucja przez sprzedaż przedsiębiorstwa. Sprzedaż może nastąpić z wolnej ręki lub przez licytację. Nabywca przedsiębiorstwa jest odpowiedzialny solidarnie z dłużnikiem za ujawnione w toku egzekucji zobowiązania związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Odpowiedzialność ta oparta jest na zasadach określonych w art. 55⁴ k.c.

Należy zatem przyjąć, że następuje modyfikacja przedmiotowego zakresu odpowiedzialności nabywcy. Ma on odpowiadać za zobowiązania ujawnione w toku egzekucji i związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa. Natomiast w pozostałym zakresie zastosowanie znajdują przepisy Kodeksu cywilnego. Chodzi tu przede wszystkim o zakres odpowiedzialności *pro viribus patrimonii*.

Podobnie jak poprzednio ustawodawca nie określa kręgu wierzycieli, którzy mogą prowadzić egzekucję w tym trybie. Oznacza to, że *de facto* nie nastąpiło pełne wyodrębnienie przedsiębiorstwa jako dobra egzekucyjnego o charakterze gospodarczym. Natomiast niewątpliwie wprowadzone rozwiązania są cenne, ponieważ zapewniają utrzymanie ekonomicznej wartości przedsiębiorstwa jako zorganizowanej całości.

1.2.7. Przedsiębiorstwo w upadłości

Jeśli chodzi o ukształtowanie problematyki przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym w przepisach ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze, stwierdzić trzeba, iż wyodrębnienie przedsiębiorstwa ma miejsce w sytuacji, gdy przeprowadzana jest upadłość z likwidacją masy, w tym sensie, że istnieją w ustawie zapisy nakazujące syndykowi określone postępowanie w przypadku, gdy w skład masy wchodzi przedsiębiorstwo (por. art. 316 i n. p.u.).

Brak natomiast wyodrębnienia przedsiębiorstwa w sensie określenia przesłanek ogłoszenia upadłości, które byłyby związane z przedsiębiorstwem, oraz kręgu podmiotów mogących wystąpić z takim wnioskiem.

W prawie polskim zdolność upadłościowa przysługuje przede wszystkim podmiotom mającym status przedsiębiorcy, przy czym prawo upadłościowe definiuje to pojęcie w sposób zbliżony do definicji zawartej w Kodeksie cywilnym (art. 43¹ k.c.). Upada więc podmiot, a nie prowadzone przez niego przedsiębiorstwo.

Brak odrębności przedsiębiorstwa wynika także z nieprzyjęcia jako podmiotowego kryterium dopuszczalności wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości związku z aktywnością handlową danego podmiotu, prowadzoną w oparciu o skonkretyzowane przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym, a nawet generalnie – z jego działalnością gospodarczą w ogóle. Z wnioskiem tym mogą wystąpić wierzyciele inni niż ci, których roszczenia powstały wskutek tej działalności (*scil.* przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym). Przesłanką wystąpienia z wnioskiem mogą być okoliczności inne niż wynikające z czynności handlowych danego podmiotu (zob. też orzeczenie SN z 29.02.1936 r., II C 2907/35, OSN(C) 1936/9, poz. 366).

Normatywne określenie masy upadłości i jej zakresu przedmiotowego zawarte jest w art. 62 i n. p.u. Wchodzi do niej całe mienie upadłego z wyjątkiem zwolnień przedmiotowych zawartych w przepisach egzekucyjnych (por. art. 829 i 831 k.p.c.) i upadłościowych (por. art. 63 i n. p.u.). Oznacza to, że w przypadku ogłoszenia upadłości podmiotu prowadzącego kilka przedsiębiorstw w znaczeniu przedmiotowym wszystkie one wchodzi w skład masy upadłości i ze wszystkich zaspokajani mogą być wierzyciele upadłego. Do masy upadłości wchodzi co do zasady cały majątek upadłego, co ma szczególne znaczenie w relacji do osób fizycznych.

Wskazówki dla syndyka dotyczą problematyki zbycia przedsiębiorstwa w toku likwidacji masy. Zgodnie z art. 316 p.u. przedsiębiorstwo upadłego powinno być sprzedane jako całość, chyba że nie jest to możliwe. Przepis ten ma na celu ochronę przedsiębiorstwa jako całości ekonomicznej. W moim przekonaniu z całokształtu przepisów Prawa upadłościowego wynika wniosek, że swoboda oceny co do możliwości zbycia przedsiębiorstwa w całości powinna być pozostawiona syndykowi i nie jest konieczne

uzyskanie zgody określonych organów występujących w postępowaniu upadłościowym¹⁹. Jedyne w sytuacji gdy ma być sprzedane przedsiębiorstwo spółki publicznej, syndyk ma obowiązek zasięgnąć opinii Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego na temat wpływu sprzedaży na sytuację rynku kapitałowego i interes gospodarki narodowej.

Prawo upadłościowe precyzuje także skutki zbycia. Na nabywcę przechodzą wszelkie koncesje, zezwolenia, licencje i ulgi, które zostały udzielone upadłemu, chyba że ustawa lub decyzja o ich udzieleniu stanowi inaczej²⁰. Jest charakterystyczne, że zakres następstwa prawnego jest szerszy niż określony w Kodeksie cywilnym. Nabywca uzyskuje bowiem także ulgi, które zostały udzielone upadłemu. Ponadto prawo upadłościowe zawiera wyraźne wskazanie, że możliwe jest zamieszczenie w pierwotnej decyzji zastrzeżenia, zgodnie z którym wymienione przywileje nie przejdą na nabywcę. Należy przyjąć, że zastrzeżenie takie może dotyczyć jedynie przypadku sprzedaży przedsiębiorstwa w toku upadłości.

Nabywca może także używać oznaczenia przedsiębiorstwa upadłego, w którym mieści się jego nazwisko, jednakże tylko za zgodą upadłego.

Nabycie przedsiębiorstwa następuje w stanie wolnym od obciążeń i nabywca nie odpowiada za zobowiązania upadłego. Co do zasady wszelkie obciążenia istniejące na składnikach przedsiębiorstwa wygasają.

1.3. Rejestracja i ewidencja przedsiębiorców (Małgorzata Modrzejewska)

1.3.1. Uwagi ogólne

Normatywną podstawą zasady swobodnego prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorców jest ustawa – Prawo przedsiębiorców²¹, która stanowi, że podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej jest wolne dla każdego na równych prawach (art. 2 pr. przeds.). Przedsiębiorca może podejmować wszelkie działania, z wyjątkiem tych, których zakazują przepisy prawa. Może być on obowiązany do określonego zachowania tylko na podstawie przepisów prawa (art. 8 pr. przeds.). Zgodnie z przepisami omawianej ustawy wykonuje on działalność gospodarczą zgodnie z zasadami uczciwej konkurencji, poszanowania dobrych obyczajów

¹⁹ Zob. także M. Litwińska, glosa do uchwały SN z 14.12.1995 r., III CZP 176/95, PPH 1996/11, s. 36. Chodzi tu naturalnie o samą ocenę co do możliwości zbycia przedsiębiorstwa jako całości.

²⁰ Por. też wyrok SA w Warszawie – VII Wydział Gospodarczy z 24.04.2018 r., VII AGa 249/18, LEX nr 2538595.

²¹ Ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców, Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm., powoływana dalej jako „pr. przeds.”.

oraz słuszych interesów innych przedsiębiorców i konsumentów, a także poszanowania oraz ochrony praw i wolności człowieka (art. 9 pr. przeds.). Natomiast właściwy organ²² kieruje się w swoich działaniach zasadą zaufania do przedsiębiorcy, zakładając, że działa on zgodnie z prawem, uczciwie oraz z poszanowaniem dobrych obyczajów (art. 10 ust. 1 pr. przeds.).

Istotnym warunkiem prawnym podjęcia przez przedsiębiorców działalności gospodarczej jest jej ujawnienie. Spełnienie tego warunku następuje w dwojaki sposób: przez uzyskanie wpisu do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym (ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym²³) albo przez złożenie wniosku o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (uregulowanej w ustawie o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy²⁴). Ustawodawca precyzuje to w ten sposób, że daje przedsiębiorcy możliwość podjęcia działalności gospodarczej w dniu złożenia wniosku o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej albo po uzyskaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców w Krajowym Rejestrze Sądowym (art. 17 ust. 1 pr. przeds.). Wyjątek stanowi spółka kapitałowa w organizacji, która może podjąć działalność gospodarczą przed uzyskaniem wpisu do rejestru przedsiębiorców (art. 17 ust. 3 pr. przeds.).

Wpisowi do ewidencji podlegają przedsiębiorcy będący osobami fizycznymi (art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy o CEIDG), pozostali przedsiębiorcy wpisywani są do rejestru przedsiębiorców w KRS.

1.3.2. Krajowy Rejestr Sądowy

Literatura: P. Bielski, *Podstawy organizacji i funkcjonowania rejestru przedsiębiorców – zagadnienia wybrane*, „Rejent” 2000/2; P. Bielski, *Zdolność upadłościowa prowadzącego we własnym (wspólnym) imieniu przedsiębiorstwo bez dopełnienia obowiązku zgłoszenia (wpisu) do właściwego rejestru*, „Rejent” 2006/11; E. Bieniek-Koronkiewicz, J. Sieńczyło-Chłabicz, *Skutki wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego*, „Glosa” 2002/8; D. Bugajna-Sporczyk, K. Kuć-Kwaśniewicz, *Krajowy Rejestr Sądowy – uwagi praktyczne*, M. Praw. 2001/4; L. Ciulkin, A. Jakubecki, N. Kowal, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2002; L. Ciulkin, N. Kowal, *Wybrane problemy związane z funkcjonowaniem rejestru dłużników niewypłacalnych*, PPH 2001/12;

²² Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 4 pr. przeds. organem właściwym w sprawach podejmowania, wykonywania lub zakończenia działalności gospodarczej jest organ administracji publicznej, inny organ władzy publicznej, z wyłączeniem sądów, a także organ samorządu zawodowego.

²³ Ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U. z 2021 r. poz. 112 ze zm., powoływana dalej jako „ustawa o KRS”.

²⁴ Ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy, Dz.U. z 2022 r. poz. 541, powoływana dalej jako „ustawa o CEIDG”.

D. Długosz, *Zmiany w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym a zasada bezpieczeństwa obrotu gospodarczego*, „Kultura Bezpieczeństwa. Nauka, Praktyka, Refleksje” 2018/31; W. Górecki, *Ujawnianie informacji o umowach majątkowych małżeńskich w Krajowym Rejestrze Sądowym*, PS 2018/2; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2006; M. Koralewski, *Zmiany w Krajowym Rejestrze Sądowym wchodzące w życie w 2014 i 2015 r. Komentarz praktyczny*, LEX nr 244581; K. Korzan, *Postępowanie w sprawach rejestrowych*, „Rejent” 2003/12; S. Kotecka, *Moc dowodowa danych udostępnianych na odległość przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego*, Kw. Pr. Pub. 2012/2; N. Kowal, *Kurator „rejestrowy” w postępowaniu przed sądem prowadzącym Krajowy Rejestr Sądowy*, PPH 2003/9; *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, red. A. Komenda, Warszawa 2021; K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2006; M. Leśniak, *Postępowanie w sprawach o wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym*, PPH 2001/5; M. Leśniak, W. Łukowski, *Wybrane problemy związane ze stosowaniem ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym i kodeksu spółek handlowych*, PPH 2002/9; A. Łopuszyński, *Kurator w postępowaniu przed sądem rejestrowym*, M. Praw. 2006/3; W. Łukowski, *Akta rejestrowe jako źródło informacji o przedsiębiorcy wpisanym do Krajowego Rejestru Sądowego*, „Palestra” 2003/9–10; W. Łukowski, *Ogólne zasady składania wniosku o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego przy wykorzystaniu urzędowego formularza*, „Radca Prawny” 2002/1; W. Łukowski, *Rejestr dłużników niewypłacalnych i dział 4 rejestru przedsiębiorców według ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym*, „Rejent” 1999/1; M. Malarczyk, *Kognicja sądu rejestrowego a kognicja sądu odwoławczego*, „Rejent” 2019/4; A. Malmuk-Cieplak, *Wpis niedopuszczalny*, „Rejent” 2005/4; W. Markowski, *Istota postępowania przymuszającego w Krajowym Rejestrze Sądowym*, „Rejent” 2005/3; E. Marszałkowska-Krześ, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa 2001; E. Marszałkowska-Krześ, *Wpisy w rejestrze przedsiębiorców dotyczące spółek handlowych*, Warszawa 2004; A. Mendrek, *Pojęcie dokumentu urzędowego – zagadnienia wybrane*, PPC 2018/3; A. Michnik, *Krajowy Rejestr Sądowy. Komentarz*, Warszawa 2013; A. Michnik, *Kurator ustanawiany na podstawie przepisów ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym*, „Radca Prawny” 2003/2; A. Michnik, *Wymogi formalne wniosku o wpis do rejestru przedsiębiorców i skutki ich niedopełnienia*, „Radca Prawny” 2002/1; E. Norek, *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2001; M. Obracaj, *Problem ujawnienia w Krajowym Rejestrze Sądowym organów stowarzyszenia*, „Rejent” 2004/1; *Prawo przedsiębiorców. Komentarz*, red. A. Pietrzak, Warszawa 2019; *Prawo przedsiębiorców*, red. B. Rakoczy, Warszawa 2020; *Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Kraków 2005; *Prawo przedsiębiorców*, pr. zb., Warszawa 2021; P. Rawczyński, *Uczestnicy postępowania rejestrowego*, PPC 2019/3; R. Skowron, *Postępowanie o rozwiązanie podmiotu wpisanego do Krajowego Rejestru Sądowego bez likwidacji w odniesieniu do spółek prawa handlowego*, PPH 2016/10; R. Skubisz, M. Trzebiatowski, *Kościelne osoby prawne jako przedsiębiorcy rejestrowi (na przykładzie osób prawnych Kościoła katolickiego)*, PPH 2002/3; M. Tarska, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa 2009; E. Turski, *KRS: praktyczne uwagi do formularzy*, M. Praw. 2001/18; T. Stawecki, *Rejestry przedsiębiorców w Europie*, Warszawa 2004; T. Stawecki, *Rejestry publiczne*.

Funkcje instytucji, Warszawa 2005; K. Szaniawski, T. Kościelny, *Ustawa o podpisie elektronicznym. Komentarz*, Kraków 2003; T. Szczurowski, *Nowa regulacja postępowania rejestrowego*, PPH 2018/10; J. Szwaja, *O potrzebie reformy systemu rejestracji przedsiębiorców i innych podmiotów oraz o proponowanym rejestrze sądowym*, KPP 1997/2; *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, red. K. Osajda, Warszawa 2020; A. Wajda, *Wpisy w Krajowym Rejestrze Sądowym wywołujące skutek deklaratoryjny*, PPH 2019/1; A.W. Wiśniewski, *Przepisy o Krajowym Rejestrze Sądowym a reforma prawa handlowego*, cz. 1, PPH 1999/4; M. Wrzołek-Romańczuk, „*Wpis niedopuszczalny*” w *Krajowym Rejestrze Sądowym*, PPH 2002/4; Ł. Zamojski, *Badanie przedmiotu działalności spółki przez sąd rejestrowy*, PUG 2006/8; Ł. Zamojski, *Przepisy przymuszające stosowane przez sąd rejestrowy zawarte w ustawie o Krajowym Rejestrze Sądowym*, PPH 2006/2; Ł. Zamojski, *Sprostowanie postanowienia sądu rejestrowego i wpisu w rejestrze*, M. Praw. 2006/8; Ł. Zamojski, *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa 2009.

1.3.2.1. Uwagi wprowadzające

Krajowy Rejestr Sądowy utworzony został ustawą o Krajowym Rejestrze Sądowym. Składa się z trzech odrębnych rejestrów: rejestru przedsiębiorców; rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, a także rejestru dłużników niewypłacalnych (art. 1 ust. 2 ustawy o KRS). Rejestr ten wchodzi w skład systemu integracji rejestrów, o którym mowa w art. 22 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/1132 z 14.06.2017 r. w sprawie niektórych aspektów prawa spółek (tzw. system integracji rejestrów – art. 1 ust. 3 ustawy o KRS)²⁵.

Rejestr prowadzi w systemie teleinformatycznym **sądy rejonowe** (sądy gospodarcze), zwane dalej „sądami rejestrowymi” (art. 2 ust. 1 ustawy o KRS). Rejestr obejmuje podmioty, na które przepisy ustaw nakładają obowiązek uzyskania wpisu do tego rejestru (art. 3 ustawy o KRS). Wpisy, ze względu na skutek, jaki wywołują, mogą mieć **charakter deklaratoryjny**, gdy potwierdzają tylko pewne zdarzenia prawne, których skutek następuje niezależnie od wpisu, albo **charakter konstytutywny**, gdy wystąpie-

---

²⁵ Dz.Urz. UE L 169 z 30.06.2017, s. 46–127; zgodnie z art. 22 ust. 1–6 tej dyrektywy ustanawia się europejską centralną platformę (zwaną dalej „platformą”). System integracji rejestrów składa się z rejestrów państw członkowskich, platformy i portalu służącego za europejski elektroniczny punkt dostępu. W ramach systemu integracji rejestrów państwa członkowskie zapewniają interoperacyjność swoich rejestrów za pośrednictwem platformy. Państwa członkowskie mogą utworzyć opcjonalnie punkty dostępu do systemu integracji rejestrów. Bez nieuzasadnionej zwłoki powiadamiają one Komisję o utworzeniu takich punktów dostępu do systemu integracji rejestrów i o wszelkich istotnych zmianach w ich działaniu. Dostęp do informacji zawartych w systemie integracji rejestrów jest zapewniony za pośrednictwem portalu oraz specjalnych punktów dostępu utworzonych przez państwa członkowskie. Ustanowienie systemu integracji rejestrów nie narusza istniejących umów dwustronnych zawartych między państwami członkowskimi w sprawie wymiany informacji dotyczących spółek.

nie określonego skutku prawnego uzależnione jest od wpisu do rejestru. Wpisy mogą też mieć **charakter konwalidacyjny**, gdy ich skutkiem jest konwalidacja braków prawnych przy istniejącej rejestracji²⁶. Skutkiem wpisu jest uzyskanie przez określone podmioty osobowości prawnej (np. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – art. 163 k.s.h., prosta spółka akcyjna – art. 300⁴ k.s.h., spółka akcyjna – art. 306 k.s.h.). Mówi się wówczas o **funkcji kreacyjnej** Rejestru.

Rejestr jest jawny (art. 8 ust. 1 ustawy o KRS), każdy ma prawo dostępu do danych zawartych w Rejestrze za pośrednictwem Centralnej Informacji (art. 8 ust. 2 w związku z art. 4 ustawy o KRS); każdy ma też prawo otrzymać, również drogą elektroniczną, poświadczone odpisy, wyciągi, zaświadczenia i informacje z Rejestru (art. 8 ust. 3 ustawy o KRS). W tym przejawia się jego **funkcja informacyjna**. Jawność obejmuje również elektroniczny katalog niektórych dokumentów spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, spółek akcyjnych, spółek komandytowo-akcyjnych i spółek europejskich (art. 8a ust. 1 ustawy o KRS). Dotyczy ona takich dokumentów jak np. akty założycielskie, umowy oraz statuty, a także uchwały o ich zmianie i teksty jednolite tych dokumentów; uchwały o zmianie wysokości kapitału zakładowego, jeżeli nie wymagały jednoczesnej zmiany umowy lub statutu; o powoływaniu i odwoływaniu członków organów spółek oraz oświadczenia o ich rezygnacji; roczne sprawozdania finansowe, odpisy uchwał o zatwierdzeniu tych sprawozdań i podziale zysku lub pokryciu straty. Przy czym każdy ma prawo otrzymać z katalogu drogą elektroniczną poświadczone kopie wymienionych dokumentów (art. 8a ust. 2 ustawy o KRS)²⁷.

W przypadku Krajowego Rejestru Sądowego możemy mówić o jego jawności formalnej i materialnej. **Jawność formalna** oznacza możliwość dostępu do wpisów znajdujących się w Rejestrze, przy czym uprawnienie takie ma każda osoba, a więc możemy mówić o jawności formalnej pełnej Rejestru. **Jawność materialna** natomiast oznacza zupełność i prawdziwość danych zawartych w Rejestrze. **Z zupełności funkcji informacyjnej Rejestru wynika domniemanie prawne znajomości wszystkich danych w nim zawartych, a także domniemanie nieznanności danych nieujawnionych w Rejestrze**. Zwykle domniemania te mają charakter wzruszalny²⁸.

Minister Sprawiedliwości tworzy **Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego** (która jest komórką Ministerstwa Sprawiedliwości) z oddziałami przy sądach rejestrowych (art. 4 ust. 1 ustawy o KRS). Zadaniem Centralnej Informacji jest: pro-

²⁶ Zob. E. Marszałkowska-Krześ, *Wpisy w rejestrze przedsiębiorców dotyczące spółek handlowych*, Warszawa 2004, *passim*.

²⁷ Zob. też art. 8a ust. 3 ustawy o KRS, w którym jest powiedziane, że udostępnienie w sposób określony w ust. 2 art. 8a dokumentów złożonych do akt rejestrowych przed 1.01.2007 r. nie jest możliwe, jeżeli upłynął 10-letni okres między datą ich złożenia do akt a datą złożenia wniosku o udostępnienie.

²⁸ Zob. K. Kruczałak, *Prawo handlowe. Zarys wykładu*, Warszawa 2006, s. 95–102; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2006, s. 60–76; F. Zedler [w:] *Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Kraków 2005, s. 115–135.

wadzenie zbioru informacji Rejestru oraz elektronicznego katalogu dokumentów spółek, zwanego katalogiem; udzielanie informacji z Rejestru oraz przechowywanie i udostępnianie kopii dokumentów z katalogu; utworzenie i eksploatacja połączeń Rejestru i katalogu w systemie teleinformatycznym, a także utworzenie i eksploatacja połączeń Rejestru z systemem integracji rejestrów (art. 4 ust. 2 pkt 1–4 ustawy o KRS). Centralna Informacja wydaje na wniosek odpłatnie odpisy, wyciągi i zaświadczenia oraz udziela informacji z Rejestru, które mają moc dokumentów urzędowych, jeżeli zostały wydane w formie papierowej lub elektronicznej (art. 4 ust. 3 i 4 ustawy o KRS). Wydaje ona także z katalogu drogą elektroniczną dokumenty złożone w postaci elektronicznej albo kopie dokumentów złożonych w postaci papierowej, które są poświadczone za zgodność z dokumentami znajdującymi się w aktach rejestrowych podmiotu (art. 4 ust. 3a ustawy o KRS).

Centralna Informacja bezpłatnie udostępnia, w ogólnodostępnych sieciach teleinformatycznych aktualne i pełne informacje o podmiotach wpisanych do Rejestru oraz listę dokumentów zawartych w katalogu (art. 4 ust. 4a ustawy o KRS), a także informacje o podmiotach, wobec których w dziale 6 rejestru przedsiębiorców wpisano informację o ogłoszeniu upadłości albo o otwarciu postępowania restrukturyzacyjnego (art. 4 ust. 4b ustawy o KRS). Pobrane samodzielnie wydruki komputerowe aktualnych i pełnych informacji o podmiotach wpisanych do Rejestru mają moc zrównaną z mocą dokumentów wydawanych przez Centralną Informację, jeżeli posiadają cechy umożliwiające ich weryfikację z danymi zawartymi w Rejestrze (art. 4 ust. 4aa ustawy o KRS). Na podstawie delegacji ustawowej zawartej w art. 6 pkt 1 ustawy o KRS Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie z 9.03.2018 r. w sprawie ustroju i organizacji Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego oraz trybu i sposobu udzielania informacji z Rejestru, wydawania dokumentów oraz kopii dokumentów z katalogu, udostępniania dokumentów z repozytorium dokumentów finansowych, a także struktury udostępnianych informacji o podmiotach wpisanych do Rejestru (Dz.U. z 2018 r. poz. 546)²⁹.

W przepisie art. 4a ustawy o KRS wprowadzono nowe zadania dla Centralnej Informacji związane z obsługą systemu BRIS³⁰. Za pośrednictwem bowiem systemu integracji rejestrów Centralna Informacja udostępnia bezpłatnie aktualne informacje albo

²⁹ Zob. też rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 26.02.2018 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków organizacyjno-technicznych dotyczących formy wniosków i dokumentów oraz ich składania drogą elektroniczną do sądów rejestrowych i Centralnej Informacji Krajowego Rejestru Sądowego oraz sposobu posługiwania się dokumentami wydanymi w postaci elektronicznej (Dz.U. z 2018 r. poz. 503).

³⁰ BRIS (Business Registeres Interconnection System), czyli system integracji rejestrów przedsiębiorców, składa się z rejestrów handlowych państw członkowskich Unii Europejskiej (w tym polskiego Krajowego Rejestru Sądowego), europejskiej centralnej platformy i portalu e-Sprawiedliwość (e-Justice). Dzięki BRIS szybko i sprawnie dowiemy się, co dzieje się z daną spółką i jej oddziałem, mającymi siedzibę w różnych państwach unijnych – będą przekazywane w szczególności informacje o wszczęciu i zakończeniu wszelkich postępowań likwidacyjnych lub upadłościowych.

informację o wykreśleniu wskazanych podmiotów z Rejestru oraz listę dokumentów, o których mowa w art. 4 ust. 4a ustawy o KRS. Podmiotami, o których mowa, są spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjne, spółki komandytowo-akcyjne, spółki europejskie oraz oddziały przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Centralna Informacja wydaje także kopie dokumentów złożonych w postaci papierowej oraz dokumenty złożone w postaci elektronicznej, o których mowa w art. 4 ust. 3a ustawy o KRS. Przekazuje także do właściwych rejestrów informacje o otwarciu likwidacji, zakończeniu likwidacji, ogłoszeniu upadłości, zakończeniu postępowania upadłościowego oraz o wykreśleniu wskazanych wyżej spółek z rejestru, a także przekazuje do właściwych rejestrów informacje o połączeniu transgranicznym.

1.3.2.2. Rejestr przedsiębiorców

Do rejestru przedsiębiorców wpisywane są następujące podmioty: spółki jawne; europejskie zgrupowania interesów gospodarczych; spółki partnerskie; spółki komandytowe; spółki komandytowo-akcyjne; spółki z ograniczoną odpowiedzialnością; proste spółki akcyjne; spółki akcyjne; spółki europejskie; spółdzielnie; spółdzielnie europejskie; przedsiębiorstwa państwowe; instytuty badawcze i instytuty działające w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz; towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych; towarzystwa reasekuracji wzajemnej; inne osoby prawne, jeżeli wykonują działalność gospodarczą i podlegają obowiązkowi wpisu do rejestru, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 ustawy o KRS; oddziały przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń; główne oddziały zagranicznych zakładów reasekuracji; instytucje gospodarki budżetowej (art. 36 pkt 2–17 z wyjątkiem pkt 11 (uchylony) ustawy o KRS).

Dane dotyczące poszczególnych przedsiębiorców wpisanych do rejestru przedsiębiorców umieszcza się pod numerem przeznaczonym dla danego podmiotu w sześciu działach tego rejestru (art. 37 ustawy o KRS).

W dziale 1 rejestru zamieszcza się dane określone dla każdego podmiotu oraz takie, które zależą od rodzaju podmiotu wpisywanego do rejestru przedsiębiorców. Dane, które obejmują wszystkie podmioty, dotyczą przede wszystkim ich sfery identyfikacyjnej. Są nimi:

- 1) nazwa lub firma, pod którą działa podmiot;
- 2) oznaczenie jego formy prawnej;
- 3) jego siedziba i adres;
- 4) siedziby i adresy oddziałów, jeżeli podmiot wpisany do rejestru posiada oddziały;
- 5) oznaczenie jego poprzedniego numeru rejestru sądowego;
- 6) jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców został utworzony w wyniku przekształcenia lub podziału innego podmiotu albo połączenia innych

podmiotów – wzmianka o sposobie powstania podmiotu, a także oznaczenia poprzednich numerów rejestru; jeżeli podmiot wpisany do rejestru przedsiębiorców utworzony został w wyniku koncentracji innych podmiotów – oznaczenie poprzednich numerów tego rejestru oraz numer i data decyzji Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów o zgodzie na dokonanie koncentracji wydanej zgodnie z przepisami o ochronie konkurencji i konsumentów;

- 7) wzmianka o wykonywaniu działalności gospodarczej z innymi podmiotami na podstawie umowy spółki cywilnej;
- 8) NIP albo informacja o jego unieważnieniu lub uchyleniu (art. 38 pkt 1 lit. a–h ustawy o KRS);
- 9) adres strony internetowej i adres poczty elektronicznej, w przypadku gdy podmiot je posiada (art. 38 pkt 1a ustawy o KRS).

Jeżeli chodzi o informacje dotyczące poszczególnych rodzajów przedsiębiorców, to w dziale 1 ujawniane są dane wspólników jawnych, członków europejskiego zrępowania interesów gospodarczych, wspólników spółki partnerskiej, wspólników spółki komandytowej oraz komplementariuszy spółki komandytowo-akcyjnej o pozostawaniu w związku małżeńskim, zawarciu małżeńskiej umowy majątkowej, powstaniu rozdzielności majątkowej między małżonkami, zaznaczenie ograniczenia zdolności do czynności prawnych, jeżeli takie istnieją (art. 38 pkt 2a ustawy o KRS). Wniosek o wpis informacji o małżeńskich stosunkach majątkowych osób wpisanych do rejestru jako przedsiębiorcy lub wspólnicy osobowych spółek handlowych mogą złożyć osoba wpisana w tym rejestrze oraz jej małżonek (art. 45 ust. 6 ustawy o KRS).

W przypadku podmiotu niebędącego osobą fizyczną ujawniane są informacje o statucie lub umowie, wzmianka o ich zmianie, okres, na który podmiot został utworzony, oraz jego numer identyfikacyjny REGON (art. 38 pkt 3 ustawy o KRS).

W przypadku spółki jawnej dokonuje się oznaczenia jej wspólników, zgodnie z art. 35 ustawy o KRS. Jeżeli jest to osoba fizyczna – zamieszcza się jej imiona i nazwisko oraz identyfikator nadany w systemie ewidencji ludności PESEL; w przypadku innych podmiotów – zamieszcza się nazwę lub firmę oraz numer identyfikacyjny REGON, gdy podmiot powstał w wyniku przekształcenia – NIP podmiotu przekształcanego, a jeżeli podmiot jest zarejestrowany w Rejestrze – także jego numer w Rejestrze (art. 38 pkt 4 w związku z art. 35 pkt 1 i 2 ustawy o KRS)³¹. Gdy wpis do Rejestru obejmuje siedzibę i adres podmiotu – zamieszcza się dane obejmujące: województwo, powiat, gminę, miejscowość, ulicę, miejscowość poczty zgodnie z krajowym rejestrem urzędowym podziału terytorialnego kraju, z wyjątkiem przypadku, gdy nazwa miej-

---

³¹ Na podstawie art. 35a ustawy o KRS Minister Sprawiedliwości w 2.08.2017 r. wydał rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz.U. poz. 1522).

scowości stosowana w obrocie nie jest zgodna z jej nazwą urzędową (art. 38 pkt 4 w związku z art. 35 pkt 3 ustawy o KRS).

W przypadku europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych zamieszczone są imię i nazwisko oraz miejsce zamieszkania lub oznaczenie nazwy, firmy, formy prawnej, siedziby statutowej oraz numeru i miejsca rejestracji członków europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych, a także wzmianka o klauzulach zwalniających takiego członka z odpowiedzialności za długi i inne zobowiązania powstałe przed jego przystąpieniem do zgrupowania (art. 38 pkt 4a ustawy o KRS).

W przypadku spółki partnerskiej następuje oznaczenie partnerów, zgodnie z art. 35 ustawy o KRS, a w przypadku partnerów ponoszących odpowiedzialność zgodnie z art. 95 § 2 k.s.h. – zaznacza się tę okoliczność (art. 38 pkt 5 ustawy o KRS).

W przypadku spółki komandytowej następuje oznaczenie wspólników spółki komandytowej, zgodnie z art. 35 ustawy o KRS; określenie, który ze wspólników jest komplementariuszem, a który komandytariuszem; ujawniane są: wysokość sumy komandytowej; przedmiot wkładu każdego komandytariusza, z zaznaczeniem, w jakiej części został wniesiony, oraz zwroty wkładów, choćby częściowe (art. 38 pkt 6 ustawy o KRS).

W przypadku spółki komandytowo-akcyjnej ujawnia się: komplementariuszy spółki komandytowo-akcyjnej, zgodnie z art. 35 ustawy o KRS; wysokość kapitału zakładowego, liczbę i wartość nominalną akcji; ilość akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania; wzmiankę, jaka część kapitału zakładowego została opłacona; jeżeli przy zawarciu spółki akcjonariusze wnoszą wkłady niepieniężne – zaznacza się tę okoliczność z podaniem wartości nominalnej objętych w zamian za nie akcji [art. 38 pkt 7 lit. a–f bez lit. b (uchylona) ustawy o KRS]. Ponadto ujawnia się wzmiankę o uchwale o emisji obligacji zamiennych i akcji wydawanych w zamian za te obligacje, wskazującą maksymalną wysokość podwyższenia kapitału zakładowego, a także wzmiankę o prawie obligatariuszy do udziału w zysku (art. 38 pkt 7 lit. g ustawy o KRS).

W przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością ujawniona zostaje wysokość kapitału zakładowego, a jeżeli wspólnicy wnoszą wkłady niepieniężne – następuje zaznaczenie tej okoliczności z podaniem wartości objętych w zamian za nie udziałów; określa się, czy wspólnik może mieć jeden udział, czy większą liczbę udziałów; zgodnie z art. 35 ustawy o KRS następuje oznaczenie wspólników posiadających samodzielnie lub łącznie z innymi wspólnikami przynajmniej 10% kapitału zakładowego oraz liczbę posiadanych przez tych wspólników udziałów i łączną ich wysokość; jeżeli spółka ma tylko jednego wspólnika, umieszcza się wzmiankę, że jest on jedynym wspólnikiem spółki; jeżeli umowa wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki, oznacza się to pismo (art. 38 pkt 8 lit. a–e ustawy o KRS). W przypadku spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, której umowę zawarto przy wykorzystaniu wzorca

umowy udostępnianego w systemie teleinformatycznym, w której wkłady na pokrycie kapitału zakładowego nie zostały wniesione, umieszcza się wzmiankę, że kapitał nie został pokryty (art. 38 pkt 8 lit. f ustawy o KRS). Ponadto ujawnia się wzmiankę o prawie obligatariuszy do udziału w zysku (art. 38 pkt 8 lit. g ustawy o KRS).

W przypadku prostej spółki akcyjnej ujawniana jest wysokość kapitału akcyjnego i liczba akcji, a jeżeli akcjonariusze wnoszą wkłady niepieniężne – zaznacza się tę okoliczność; zamieszcza się wzmiankę o tym, czy zarząd jest upoważniony do emisji warrantów subskrypcyjnych; podaje liczbę akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania; maksymalną liczbę akcji, które mogą być przedmiotem warunkowej emisji; jeżeli umowa spółki wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki – oznaczenie tego pisma; jeżeli umowa spółki przewiduje przyznanie uprawnień indywidualnych określonym akcjonariuszom albo tytuły uczestnictwa w dochodach lub majątku spółki niewynikające z akcji – zaznacza się te okoliczności; w przypadku, gdy spółka ma tylko jednego akcjonariusza – jego oznaczenie zgodnie z art. 35 ustawy o KRS, a także wzmiankę o tym, że jest on jedynym akcjonariuszem spółki; wzmiankę o uchwale o emisji obligacji zamiennych i akcji wydawanych w zamian za te obligacje, wskazującą maksymalną liczbę emitowanych akcji, a także wzmiankę o prawie obligatariuszy do udziału w zysku; maksymalną liczbę akcji, które mogą zostać wyemitowane z upoważnienia udzielonego zarządowi (art. 38 pkt 8a lit. a–i ustawy o KRS).

W przypadku spółki akcyjnej ujawnia się wysokość kapitału zakładowego, liczbę i wartość nominalną akcji, a jeżeli akcjonariusze wnoszą wkłady niepieniężne, zaznacza się tę okoliczność z podaniem wartości nominalnej objętych w zamian akcji; określa się wysokość kapitału docelowego, jeżeli statut to przewiduje, i zamieszcza się wzmiankę, czy zarząd jest upoważniony do emisji warrantów subskrypcyjnych; liczbę akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania; wzmiankę, jaka część kapitału zakładowego została opłacona; wartość nominalną warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego. Jeżeli statut wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki, następuje oznaczenie tego pisma; jeżeli statut przewiduje przyznanie uprawnień osobistych określonym akcjonariuszom lub tytuły uczestnictwa w dochodach albo majątku spółki niewynikających z akcji, następuje zaznaczenie tych okoliczności. W przypadku gdy spółka ma tylko jednego akcjonariusza, zostaje on ujawniony zgodnie z art. 35 ustawy o KRS, a także zamieszcza się wzmiankę, iż jest on jedynym akcjonariuszem spółki. Ujawnieniu podlegają także wzmianka o uchwale o emisji obligacji zamiennych i akcji wydawanych za te obligacje, wskazująca maksymalną wysokość podwyższenia kapitału zakładowego, oraz wzmianka o prawie obligatariuszy do udziału w zysku (art. 38 pkt 9 lit. a–i ustawy o KRS).

W przypadku spółki europejskiej ujawnia się wysokość kapitału zakładowego, liczbę i wartość nominalną akcji; jeżeli akcjonariusze wnoszą wkłady niepieniężne, następuje zaznaczenie tej okoliczności z podaniem wartości nominalnej objętych w zamian za nie akcji, nie dotyczy to spółki europejskiej przenoszącej siedzibę na terytorium

Rzeczypospolitej Polskiej. Zamieszczone zostają wysokość kapitału docelowego, jeżeli statut to przewiduje, oraz wzmianka, czy zarząd albo rada administrująca są upoważnione do emisji warrantów subskrypcyjnych; liczba akcji uprzywilejowanych i rodzaj uprzywilejowania; wzmianka, jaka część kapitału zakładowego została opłacona, nie dotyczy to spółki europejskiej przenoszącej siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; wartość nominalna warunkowego podwyższenia kapitału zakładowego. Jeżeli statut wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółki – oznacza się to pismo; jeżeli statut przewiduje przyznanie uprawnień osobistych określonym akcjonariuszom lub tytuły uczestnictwa w dochodach lub majątku spółki niewynikających z akcji – zaznacza się te okoliczności. W przypadku gdy spółka ma tylko jednego akcjonariusza, następuje jego oznaczenie zgodnie z art. 35 ustawy o KRS, a także zamieszcza się wzmiankę, że jest on jedynym akcjonariuszem spółki europejskiej; zamieszczone zostają również wzmianka o uchwale o emisji obligacji zamiennych i akcji wydawanych za te obligacje oraz wzmianka o prawie obligatariuszy do udziału w zysku (art. 38 pkt 9a lit. a–j ustawy o KRS).

W przypadku spółdzielni europejskiej ujawnione zostają wysokość kapitału zakładowego (subskrybowanego), liczba i wartość nominalna udziałów; jeżeli członkowie wnoszą wkłady niepieniężne – zaznacza się tę okoliczność z podaniem wartości nominalnej objętych w zamian za nie udziałów, nie dotyczy to spółdzielni europejskiej przenoszącej siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej; jeżeli statut wskazuje pismo przeznaczone do ogłoszeń spółdzielni europejskiej – oznacza się to pismo; umieszcza się także wzmiankę o uchwale emisji obligacji (art. 38 pkt 9b lit. a–d ustawy o KRS).

W przypadku przedsiębiorstwa państwowego następuje oznaczenie organu założycielskiego (art. 38 pkt 10 ustawy o KRS).

W przypadku instytutu badawczego i instytutu działającego w ramach Sieci Badawczej Łukasiewicz oznacza organ nadzorujący (art. 38 pkt 11 ustawy o KRS).

W przypadku towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych następuje oznaczenie terytorialnego zasięgu działalności towarzystwa, oznaczenie działu ubezpieczeń objętego działalnością towarzystwa, wysokości kapitału zakładowego i zapasowego, umieszcza się wzmiankę dotyczącą uznania towarzystwa za małe towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych oraz wzmiankę o częściowym ograniczeniu lub cofnięciu zezwolenia na prowadzenie towarzystwa (art. 38 pkt 13 ustawy o KRS).

W przypadku towarzystwa reasekuracji wzajemnej oznacza się terytorialny zasięg działalności towarzystwa; dział ubezpieczeń objętych działalnością towarzystwa; wysokość kapitału zakładowego i zapasowego. Zamieszcza się wzmiankę o częściowym ograniczeniu lub cofnięciu zezwolenia na prowadzenie towarzystwa (art. 38 pkt 13a ustawy o KRS).

W przypadku oddziałów przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oznacza się przedsiębiorcę zagranicznego wraz z określeniem jego formy organizacyjno-prawnej; jego siedzibę i adres; jeżeli przedsiębiorca zagraniczny istnieje lub prowadzi działalność na podstawie wpisu do rejestru, wskazuje się rejestr, w którym jest on wpisany, wraz z numerem wpisu do rejestru oraz określeniem organu prowadzącego rejestr i przechowującego akta; jeżeli przedsiębiorca zagraniczny nie podlega prawu jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym – określa się prawo państwa właściwego dla przedsiębiorcy; zamieszcza się także informacje otrzymane za pośrednictwem systemu integracji rejestrów o otwarciu likwidacji, zakończeniu likwidacji, ogłoszeniu upadłości, zakończeniu postępowania upadłościowego oraz o wykreśleniu tego przedsiębiorcy (art. 38 pkt 14 lit. a–e ustawy o KRS).

W przypadku głównych oddziałów zagranicznych zakładów ubezpieczeń oraz głównych oddziałów zagranicznych zakładów reasekuracji oznacza się zagraniczny zakład ubezpieczeń albo zagraniczny zakład reasekuracji wraz z określeniem jego formy organizacyjno-prawnej; siedzibę i adres zagranicznego zakładu ubezpieczeń albo zagranicznego zakładu reasekuracji; jeżeli zagraniczny zakład ubezpieczeń albo zagraniczny zakład reasekuracji istnieje lub wykonuje działalność na podstawie wpisu do rejestru, wskazuje się rejestr, w którym wpisany jest zagraniczny zakład ubezpieczeń albo zagraniczny zakład reasekuracji, wraz z numerem wpisu do rejestru oraz określeniem organu prowadzącego rejestr i przechowującego akta; jeżeli zagraniczny zakład ubezpieczeń albo zagraniczny zakład reasekuracji nie podlega prawu jednego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym – określa się prawo państwa właściwego dla zagranicznego zakładu ubezpieczeń albo zagranicznego zakładu reasekuracji (art. 38 pkt 15 lit. a–d ustawy o KRS).

Wpisów w dziale 1 rejestru przedsiębiorców, o których mowa w art. 38 pkt 1 lit. a ustawy o KRS, dotyczących dodania do firmy oznaczenia „w upadłości” oraz wpisów w dziale 5 i 6 rejestru, o których mowa w art. 44 ust. 1 pkt 5 (tzn. informacje m.in. o postępowaniu restrukturyzacyjnym, o ogłoszeniu upadłości, o ukończeniu tych postępowań lub o uchynieniu układu, o osobie zarządcy przymusowego, syndyka, nadzorcy sądowego, zarządcy), dokonuje się z urzędu (art. 45 ust. 1 ustawy o KRS).

W dziale 2 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się oznaczenie organu uprawnionego do reprezentowania podmiotu oraz osób wchodzących w jego skład, ze wskazaniem sposobu reprezentacji, a w przypadku gdy w spółkach osobowych nie ma takiego organu – wskazuje się współników uprawnionych do reprezentowania spółki, a także sposób reprezentacji; w przypadku oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, głównych oddziałów zagranicznych zakładów ubezpieczeń oraz głównych oddziałów

zagranicznych zakładów reasekuracji dane te podlegają ujawnieniu co do przedsiębiorców zagranicznych, zagranicznych zakładów ubezpieczeń i zagranicznych zakładów reasekuracji odpowiednio z uwzględnieniem odmienności struktury ich organów (art. 39 pkt 1 ustawy o KRS). Następuje oznaczenie zarządców europejskiego zgrupowania interesów gospodarczych i osób fizycznych wyznaczonych jako przedstawiciele zarządców będących osobami prawnymi (art. 39 pkt 1a ustawy o KRS). Oznacza się organy nadzoru wraz z ich składem osobowym; w przypadku oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, głównych oddziałów zagranicznych zakładów ubezpieczeń oraz głównych oddziałów zagranicznych zakładów reasekuracji dane te podlegają ujawnieniu co do przedsiębiorców zagranicznych, zagranicznych zakładów ubezpieczeń i zagranicznych zakładów reasekuracji odpowiednio z uwzględnieniem odmienności struktury ich organów (art. 39 pkt 2 ustawy o KRS). Ujawniane są dane dotyczące prokurentów oraz zakresu udzielonej im prokury (art. 39 pkt 3 ustawy o KRS), a także te, które dotyczą pełnomocników podmiotów, o których mowa w art. 36 pkt 8, 9 i 10, i zakresu ich pełnomocnictwa (art. 39 pkt 3a ustawy o KRS). Następuje oznaczenie osoby upoważnionej przez przedsiębiorcę zagranicznego do reprezentowania go w oddziale; dyrektora i zastępców dyrektora głównego oddziału zagranicznego zakładu ubezpieczeń oraz osoby upoważnionej do reprezentacji zagranicznego zakładu ubezpieczeń w zakresie działalności głównego oddziału; oznaczenie pełnomocnika uprawnionego do reprezentacji zagranicznego zakładu ubezpieczeń w zakresie działalności głównego oddziału; dyrektora i zastępców dyrektora głównego oddziału zagranicznego zakładu reasekuracji oraz osoby upoważnionej do reprezentacji zagranicznego zakładu reasekuracji w zakresie działalności głównego oddziału (art. 39 pkt 4 ustawy o KRS). Umieszcza się wzmiankę o zawieszeniu członków organu, jeżeli przepis szczególnie przewiduje zawieszenie członka organu (art. 39 pkt 5 ustawy o KRS). W przypadku ustanowienia w prostej spółce akcyjnej rady dyrektorów – oznaczenie tej rady i osób wchodzących w jej skład ze wskazaniem sposobu reprezentacji (art. 39 pkt 5a ustawy o KRS). W przypadku wyboru przez spółkę europejską systemu monistycznego następuje oznaczenie rady administrującej oraz osób wchodzących w jej skład; oznaczenie dyrektorów wykonawczych, niebędących członkami rady administrującej, uprawnionych do reprezentowania spółki europejskiej oraz sposobu i zakresu reprezentacji (art. 39 pkt 6 lit. a–b ustawy o KRS). Oznacza się dyrektorów wykonawczych spółdzielni europejskiej, a w przypadku wyboru przez spółdzielnię europejską systemu monistycznego – następuje oznaczenie rady administrującej oraz osób wchodzących w jej skład (art. 39 pkt 7 ustawy o KRS).

Po ogłoszeniu upadłości albo otwarciu postępowania sanacyjnego w dziale 2 rejestru przedsiębiorców z urzędu wykreśla się wpisy dotyczące prokurentów oraz rodzaju prokury, o których mowa w art. 39 pkt 3 (art. 45 ust. 1a ustawy o KRS).

W dziale 3 rejestru przedsiębiorców zamieszcza się dane dotyczące przedmiotu działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) – nie więcej niż dziesięć pozycji, w tym jeden przedmiot przeważającej działalności na poziomie podklasy,